

การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของสมาชิก
กลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

นางสุวิรัตน์ พูลเจริญศิลป์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาการจัดการการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2563

**Participation Development in Water Management for Agriculture of
User Group Members Moo 5, Thap Phueng Subdistrict,
Si Samrong District Sukhothai Province**

Mr.s Sureerat Poolcharoensin

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Agriculture in Agricultural Resources Management

School of Agriculture and Cooperatives

Sukhothai Thammathirat Open University

2020

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

ชื่อและนามสกุล นางสุวิรัตน์ พุดเจริญศิลป์

แขนงวิชา การจัดการการเกษตร

สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยศรีนครสวรรค์

อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร.สังจา บรรจงศิริ
2. รองศาสตราจารย์ ดร.คูสิต เวชกิจ

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2564

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมโภชน์ น้อยจินดา)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สังจา บรรจงศิริ)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.คูสิต เวชกิจ)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.เทพศักดิ์ นุณรัตน์)

ชื่อวิทยานิพนธ์ การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ

หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

ผู้วิจัย นางสุรียรัตน์ พูลเจริญศิลป์ รหัสนักศึกษา 2619001957

ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการการเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร.สัจจา บรรจงศิริ (2) รองศาสตราจารย์ ดร.ดุสิต เวชกิจ

ปีการศึกษา 2563

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพข้อมูลพื้นฐานด้านสังคม เศรษฐกิจ ของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย 2) การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย 3) การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย 4) วิเคราะห์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย 5) แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

การศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ ศึกษาจากประชากรทั้งหมดที่เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย จำนวน 127 ราย เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ 2 ราย ตัวแทนเกษตรกรผู้ใช้น้ำ 3 ราย และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 1 ราย รวมทั้งสิ้น 7 ราย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การจำแนกและจัดระบบข้อมูล และการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

ผลการศึกษา พบว่า 1) สภาพพื้นฐานของเกษตรกรสมาชิก ส่วนใหญ่เป็นหญิง มีอายุเฉลี่ย 54.72 ปี สถานภาพสมรส จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นอาสาสมัครและผู้นำชุมชน เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และรับจ้าง มีแหล่งเงินเชื่อมากกว่า 1 แหล่ง มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 8.15 ไร่ 2) การจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของสมาชิกกลุ่ม ประกอบด้วย การมีโครงสร้างการบริหารกลุ่ม มีกฎระเบียบ/ข้อบังคับ มีผู้นำของกลุ่ม มีการจัดการในภาวะวิกฤต และภัยธรรมชาติ มีการจัดการทางการเงิน และมีการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ 3) การมีส่วนร่วมของสมาชิก พบว่า สมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนเพื่อแก้ปัญหาอยู่ในระดับมาก ส่วนการวางแผน การแก้ไขปัญหา และการประเมินและติดตามผลการดำเนินงานมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง 4) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิก ที่ระดับมาก คือ ปัจจัยด้านผลประโยชน์ที่ได้รับ และปัจจัยผลักดัน โดยผู้อื่น ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยในด้านสภาพแวดล้อม อยู่มีในระดับปานกลาง 5) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมโดยการ สร้างความเชื่อมั่นให้กับสมาชิกที่จะได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ สร้างจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของ สร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วม และสำรวจปัญหาและความต้องการของสมาชิก

คำสำคัญ การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร

Thesis title: Participation Development in Water Management for Agriculture of User Group Members Moo 5, Thap Phueng Subdistrict, Si Samrong District Sukhothai Province

Researcher: Mrs.Sureerat Poolcharoensin; **ID:** 2619001957;

Degree: Master of Agriculture (Agricultural Resources Management);

Thesis advisor: (1) Dr. Sujja Banchongsiri, Associate Professor;

(2) Dr.Dusit Wechakit, Associate Professor; **Academic year:** 2020

Abstract

This survey research aimed to study 1) socio-economic and fundamental conditions of Moo 5 water user group members in Thap Phueng Sub-District, Si-Samrong District, Sukhothai Province; 2) water management of the Moo 5 water users group in Thap Phueng Sub-District, Si-Samrong District, Sukhothai Province; 3) participation in water management of Moo 5 water user group members in Thap Phueng Sub-District, Si-Samrong District, Sukhothai Province; 4) factors that affect the of participation of Moo 5 water user group members in Thap Phueng Sub-District, Si-Samrong District, Sukhothai Province; and 5) guidelines for the development of participation among members of the Moo 5 water user group in Thap Phueng Sub-District, Si-Samrong District, Sukhothai Province.

For the quantitative part of the study, the population consisted of all 127 members of the Moo 5 water users group in Thap Phueng, Sub-District, Si-Samrong, Sukhothai Province. The data were collected via questionnaire and analyzed by descriptive statistics. For the qualitative part of the study, data were collected using in-depth interviews and documentary review. There were 7 key informants, comprising 1 community leader, 2 committee members of the agricultural water management group, 3 ordinary members of the agricultural water management group, and 1 government officer. The samples were selected through purposive sampling. The qualitative data were analyzed by using typology and taxonomy analysis and SWOT analysis.

The research finding showed that most farmers in the group were female, average age 54.72 years, and married. Most were educated to the level of 4th grade. They were not community volunteers and did not have positions as community leaders, but they were members of different farmer groups and had occupations involved with agriculture and hired labor. The farmers had more than one source of loans and an average agricultural area of 8.15 rai (1 rai=1,600m²). For agricultural water management, it was found that the group has a structure of management committees. For the participation of the group members, it was found that participation in the operation and regulations/rules regarding agricultural water management was at a high level. For the participation in planning, problem-solving, as well as evaluating and following up work, the results showed that the farmers had a medium level of participation. For factors that supported participation in agricultural water management, the most significant factors (high level) were mutual benefit and being pushed by other people, followed by personal factors and environmental factors (medium level). The suggested approaches for developing better participation in the water management are to build confidence among members that they will receive support from the government, to build a feeling of ownership, to create incentives for participation and to survey the needs and problems of members.

Keywords Agriculture water management participation

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย” ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสำเร็จเป็นอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.สัจจา บรรจงศิริ และ รองศาสตราจารย์ ดร.คุสิต เวชกิจ อาจารย์ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ได้ให้ความกรุณาให้คำแนะนำ และติดตามดูแลการทำวิทยานิพนธ์ทุกขั้นตอน พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะและแนวคิดในการเรียบเรียง จนกระทั่งงานวิจัยนี้สำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ผู้นำชุมชนตำบลทับผึ้ง คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย และสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำหมู่ 2 ตำบลทับผึ้งอำเภอศรีสำโรงจังหวัดสุโขทัย ผู้อำนวยการกองส่งเสริมการเกษตร องค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้ง ในการสนับสนุนในด้านข้อมูลและคำแนะนำ ทุกท่านที่เสียสละเวลาและให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม และอำนวยความสะดวกในการจัดเตรียมสถานที่ในการจัดเก็บข้อมูล

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์ และเจ้าหน้าที่สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อนักศึกษา ครอบครัว และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ทุกท่านที่ได้กรุณาให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ และให้กำลังใจตลอดมา

สุรรัตน์ พูลเจริญศิลป์

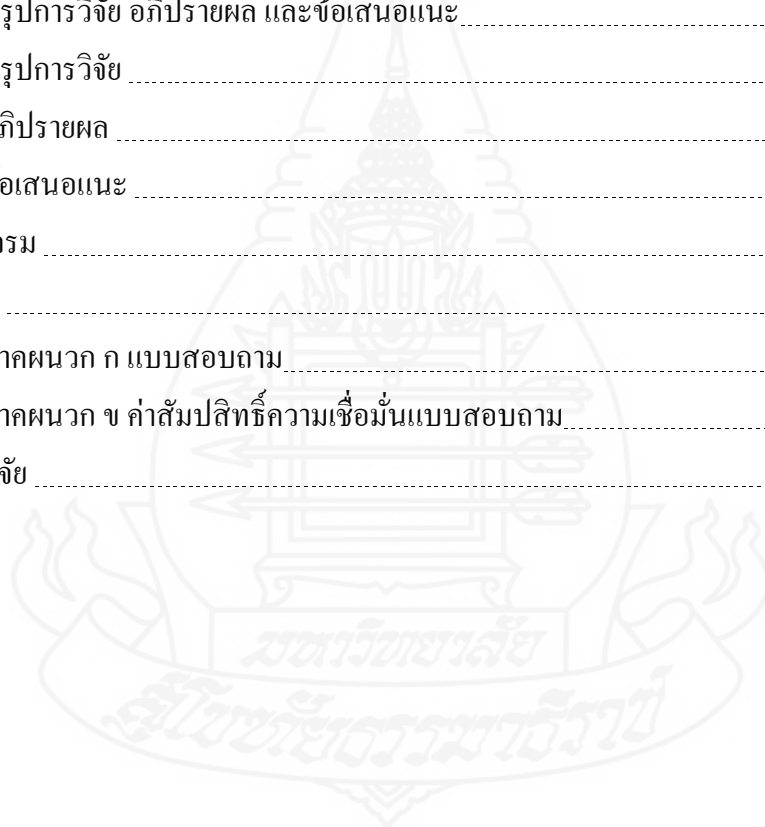
สิงหาคม 2563

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	3
กรอบแนวคิดการวิจัย	4
ขอบเขตการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ	8
สภาพทั่วไปของพื้นที่ลุ่มน้ำยม	10
สถานการณ์น้ำและปัญหาด้านภัยธรรมชาติในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย	12
แนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำ	21
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน	23
กลุ่มและการพัฒนาศักยภาพ	28
ข้อมูลพื้นฐาน ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย	31
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	37
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	39
การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ	39
การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ	43

สารบัญ (ต่อ)

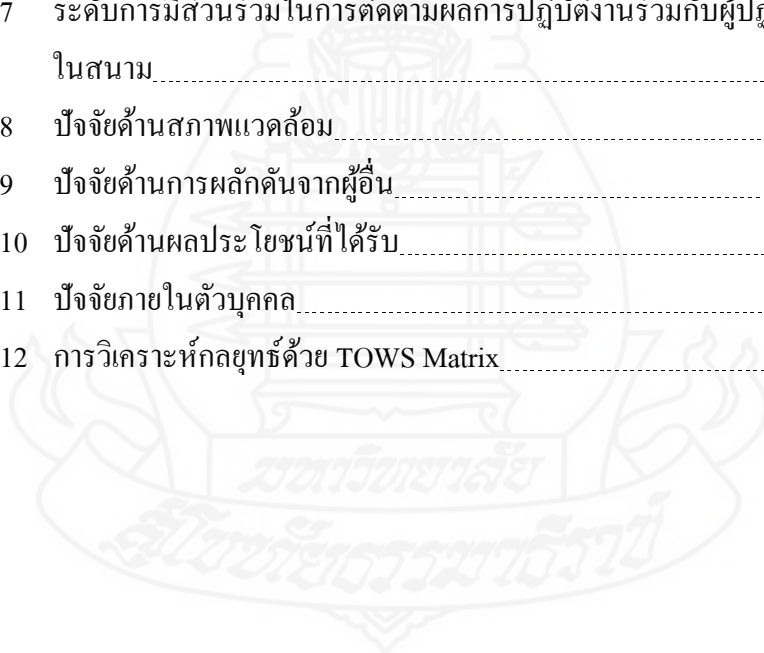
	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	44
ตอนที่ 1 สภาพข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำหมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง	46
ตอนที่ 2 การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร	53
ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร	68
ตอนที่ 4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ	79
ตอนที่ 5 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ	83
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	88
สรุปการวิจัย	88
อภิปรายผล	96
ข้อเสนอแนะ	99
บรรณานุกรม	102
ภาคผนวก	106
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม	107
ภาคผนวก ข คำสัมภาษณ์ความเชื่อมั่นแบบสอบถาม	117
ประวัติผู้วิจัย	123

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 ข้อมูลเขตการปกครองในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้ง.....	34
ตารางที่ 3.1 เกณฑ์การให้คะแนนระดับความคิดเห็นจากแบบสอบถาม.....	42
ตารางที่ 4.1 จำนวนร้อยละสภาพทางสังคม ด้านต่าง ๆ ของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	46
ตารางที่ 4.2 จำนวนร้อยละสภาพทางเศรษฐกิจ ของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	49
ตารางที่ 4.3 ระดับการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและเสนอความต้องการของกลุ่ม.....	69
ตารางที่ 4.4 ระดับการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น.....	71
ตารางที่ 4.5 ระดับการมีส่วนร่วมในการพิจารณาแนวทาง และวิธีการที่จะใช้ในการ แก้ปัญหาและวางแผนเพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน.....	73
ตารางที่ 4.6 ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนเพื่อแก้ปัญหา.....	75
ตารางที่ 4.7 ระดับการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานร่วมกับผู้ปฏิบัติงาน ในสนาม.....	77
ตารางที่ 4.8 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม.....	79
ตารางที่ 4.9 ปัจจัยด้านการผลักดันจากผู้อื่น.....	80
ตารางที่ 4.10 ปัจจัยด้านผลประโยชน์ที่ได้รับ.....	81
ตารางที่ 4.11 ปัจจัยภายในตัวบุคคล.....	82
ตารางที่ 4.12 การวิเคราะห์กลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix.....	85

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	4
ภาพที่ 2.1 แสดงความลาดชันของท้องน้ำบริเวณจังหวัดแพร่ถึงจังหวัดสุโขทัย.....	11
ภาพที่ 2.2 กราฟปริมาณน้ำท่ารายปี แม่น้ำยม ปี น้ำ 2533-2562 ค.คลองตาล อ.ศรีสำโรง จ.สุโขทัย.....	13
ภาพที่ 2.3 แสดงสภาพพื้นที่ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย.....	31
ภาพที่ 4.1 โครงสร้างองค์กร คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำหมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย.....	56
ภาพที่ 4.2 กิจกรรมด้านการเกษตรตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย.....	60
ภาพที่ 4.3 สถานการณ์น้ำแม่ข่ายและพื้นที่การเกษตรในฤดูแล้ง ในพื้นที่ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง.....	61
ภาพที่ 4.4 สถานการณ์น้ำแม่ข่ายในฤดูฝน ในพื้นที่ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง.....	62
ภาพที่ 4.5 การเอามือเอาแรงในการทำฝายน้ำล้น เพื่อชลอน้ำในแม่ข่าย.....	63
ภาพที่ 4.6 ความร่วมมือในการแก้ปัญหาหน้า ของเกษตรกรและหน่วยงานภาครัฐ.....	66
ภาพที่ 4.7 การขุดเจาะบ่อบาดาลเพื่อการเกษตร ในพื้นที่ หมู่ที่ 5 ตำบลทับผึ้ง.....	67
ภาพที่ 4.8 การช่วยเหลือในการแก้ปัญหาหน้าจากหน่วยงานภาครัฐ.....	68
ภาพที่ 4.9 แผนภาพสรุปการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำหมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง.....	78
ภาพที่ 5.1 สรุปแผนผังการพัฒนาบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของกลุ่มผู้ใช้ น้ำหมู่ 5 ตำบลทับผึ้งอำเภอศรีสำโรงจังหวัดสุโขทัย.....	101

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

น้ำเป็นปัจจัยหลักสำหรับภาคเกษตรกรรม การปลูกพืชต้องได้รับน้ำอย่างเพียงพอและเหมาะสมตามระยะเวลาที่พืชต้องการ แต่จากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทำให้ฝนไม่ตกตามฤดูกาล เกิดภาวะฝนทิ้งช่วง หรือบางปีมีปริมาณน้ำฝนมากเกินไป เกิดน้ำหลากจนเข้าท่วมพื้นที่ทางการเกษตร ครัวเรือนในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำยม ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ได้แก่ ทำนา ทำไร่ ปศุสัตว์ และประมงน้ำจืด โดยมีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวนาปี ข้าวนาปรัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วเหลือง และอ้อยโรงงาน เป็นต้น การใช้น้ำในการทำเกษตรกรรม จะเป็นการใช้น้ำมากในช่วงการเพาะปลูก และไม่ใช้น้ำอีกเลยในช่วงฤดูการเก็บเกี่ยว จนกระทั่งเข้าสู่รอบการผลิตใหม่ กรมส่งเสริมการเกษตร (2562) จากข้อมูลการเกิดภัยธรรมชาติ พบว่า ในช่วงปี 2562 เกิดวิกฤตภัยแล้งใน 4 อำเภอ และอุทกภัยใน 6 อำเภอ ของจังหวัดสุโขทัย พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม น้ำจากแม่น้ำยมล้นตลิ่งเข้าท่วมซ้ำซากเป็นประจำทุกปี ซึ่งเมื่อเทียบกับความสามารถในการกักเก็บน้ำกับปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยต่อปี พบว่ามีความสามารถในการกักเก็บน้ำได้เพียงร้อยละ 10 ของปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยรายปี และเมื่อเข้าสู่ฤดูแล้งแหล่งจัดเก็บน้ำในพื้นที่ ไม่เพียงพอสำหรับการทำการเกษตร ดังนั้นการบริหารจัดการน้ำให้เพียงพอต่อความต้องการในทุกด้าน จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐและเอกชน องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนความมีส่วนร่วมของชุมชนและ สมาชิกในชุมชน

จากฐานข้อมูลเว็บไซต์ Agrimap online ของกรมพัฒนาที่ดิน (2562) ระบุว่า ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย มีพื้นที่ทั้งหมด 12,316 ไร่ เป็นพื้นที่เพื่อการเกษตร 9,265 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 75 ของพื้นที่ทั้งหมด ตำบลทับผึ้งเป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำ มีแม่น้ำยมไหลผ่านทุกหมู่บ้าน ในฤดูฝนจะเกิดน้ำท่วมเกือบทุกปีเนื่องจากตลิ่งแม่น้ำถูกกัดเซาะพังทลาย เกิดน้ำหลากเข้าท่วมพื้นที่ทางการเกษตร ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเสียหาย และเมื่อเข้าสู่ฤดูแล้ง น้ำในแม่น้ำยมซึ่งเป็นแหล่งน้ำทางการเกษตรหลักของพื้นที่ตำบลทับผึ้ง จะแห้งขอดในบางจุด ทำให้ไม่สามารถสูบน้ำเพื่อแจกจ่ายให้กับเกษตรกร ประชากรส่วนใหญ่ของตำบลทับผึ้ง ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยในช่วงเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม เกษตรกรจะทำการเพาะปลูกข้าว ซึ่งช่วงเวลากการเพาะปลูกจะช้า หรือเร็ว ขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำจากแม่น้ำยม เนื่องจากต้องใช้น้ำมากในการปลูกข้าวแบบหว่านน้ำตาม ในขณะที่บางหมู่ที่มี

พื้นที่ห่างไกลจากแม่น้ำยมต้องอาศัยน้ำฝนเป็นหลักในการเพาะปลูก โดยใช้วิธีปลูกข้าวแบบหว่านแห้ง และในช่วงเดือน ธันวาคม-เมษายน เกษตรกรส่วนใหญ่จะทำการปลูกยาสูบ สายพันธุ์เบอร์เลย์ ซึ่งมีความต้องการน้ำน้อย แต่สม่ำเสมอ หากมีปริมาณน้ำมากเกินไป หรือเกิดฝนตกหนักในช่วงหลังการให้น้ำ ใบยาสูบจะเหี่ยวและไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตใบยาสูบได้

กลุ่มผู้ใช้น้ำหมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง จัดตั้งกลุ่มเมื่อ วันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ 2547 เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ หมู่ 5 และเกษตรกรหมู่ 9 ตำบลทับผึ้ง และเกษตรกรจากตำบลใกล้เคียงที่มีพื้นที่ทางการเกษตรอยู่ในเขตหมู่ 5 โดยได้รับการสนับสนุนเครื่องสูบน้ำพลังงานไฟฟ้าจากองค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้ง (ถ่ายโอนภารกิจจากสำนักชลประทานที่ 4 กรมชลประทาน) โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้งได้สนับสนุนค่าไฟในการสูบน้ำเพื่อกิจกรรมทางการเกษตรให้กับเกษตรกรในอัตราร้อยละ 70 ของค่าไฟ และคณะกรรมการกลุ่มดำเนินการเก็บค่าไฟจากผู้ใช้น้ำอีกร้อยละ 30 และค่าดูแลรักษาเครื่องสูบน้ำ จากเดิมกลุ่มประสบปัญหาไม่สามารถเก็บเงินส่วนต่างค่าไฟจากเกษตรกรในกลุ่มได้ สถานภาพทางการเงินของกลุ่ม มีหนี้สินคงค้างจากค่าไฟ การซ่อมบำรุงอุปกรณ์ในการสูบน้ำ และการบำรุงรักษาระบบคลองส่งน้ำ ทำให้ทางกลุ่มต้องลดจำนวนรอบการสูบน้ำให้กับเกษตรกร เกิดการขาดแคลนน้ำ ของเกษตรกรที่อยู่บริเวณปลายน้ำ เนื่องจากเกษตรกรที่อยู่ต้นน้ำและมีแหล่งกักเก็บน้ำได้สูบน้ำเข้าไปกักเก็บในพื้นที่ตนเอง เกิดความขัดแย้งกันระหว่างเกษตรกรผู้ใช้น้ำ คณะกรรมการกลุ่มและความขัดแย้งระหว่างชุมชน การดำเนินการบริหารงานของกลุ่มเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ หลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงผู้นำ และแต่งตั้งคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้นมาใหม่ กลุ่มผู้ใช้น้ำหมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง ได้มีการทบทวนและจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ของกลุ่มที่สะสมจนสถานภาพของกลุ่มหมดหนี้และสามารถจ่ายค่าไฟส่วนต่างให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้ง และบริหารจัดการน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งในพื้นที่อำเภอศรีสำโรงมีหลายกลุ่มที่พยายามจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ เพื่อทำการจัดการน้ำให้กับเกษตรกรในพื้นที่ และด้วยเหตุผลหลายประการทำให้กลุ่มไม่สามารถดำเนินกิจกรรมต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงได้ทำการศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐาน การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ศึกษาการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม และแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำ ของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำหมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ถึงแนวทางในการบริหารจัดการน้ำ การมีส่วนร่วมของชุมชน การบริหารจัดการกลุ่ม ในการจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตรให้กับเกษตรกรในพื้นที่ ทั้งต้นน้ำ และปลายน้ำ โดยไม่เกิดความขัดแย้งภายในกลุ่มและภายนอกชุมชนใกล้เคียง สามารถสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มได้อย่างยั่งยืน และเป็นแนวทางแก่การจัดตั้งกลุ่มอื่น ๆ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์

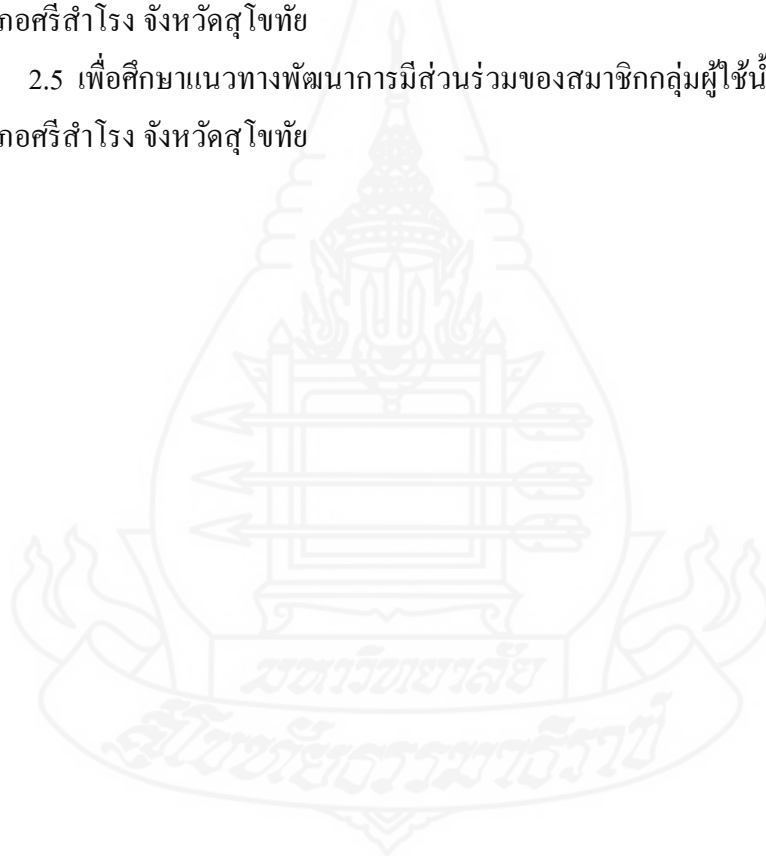
2.1 เพื่อศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐานด้านสังคม เศรษฐกิจ ของเกษตรกรสมาชิกกลุ่ม
ผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

2.2 เพื่อศึกษาการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง
อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

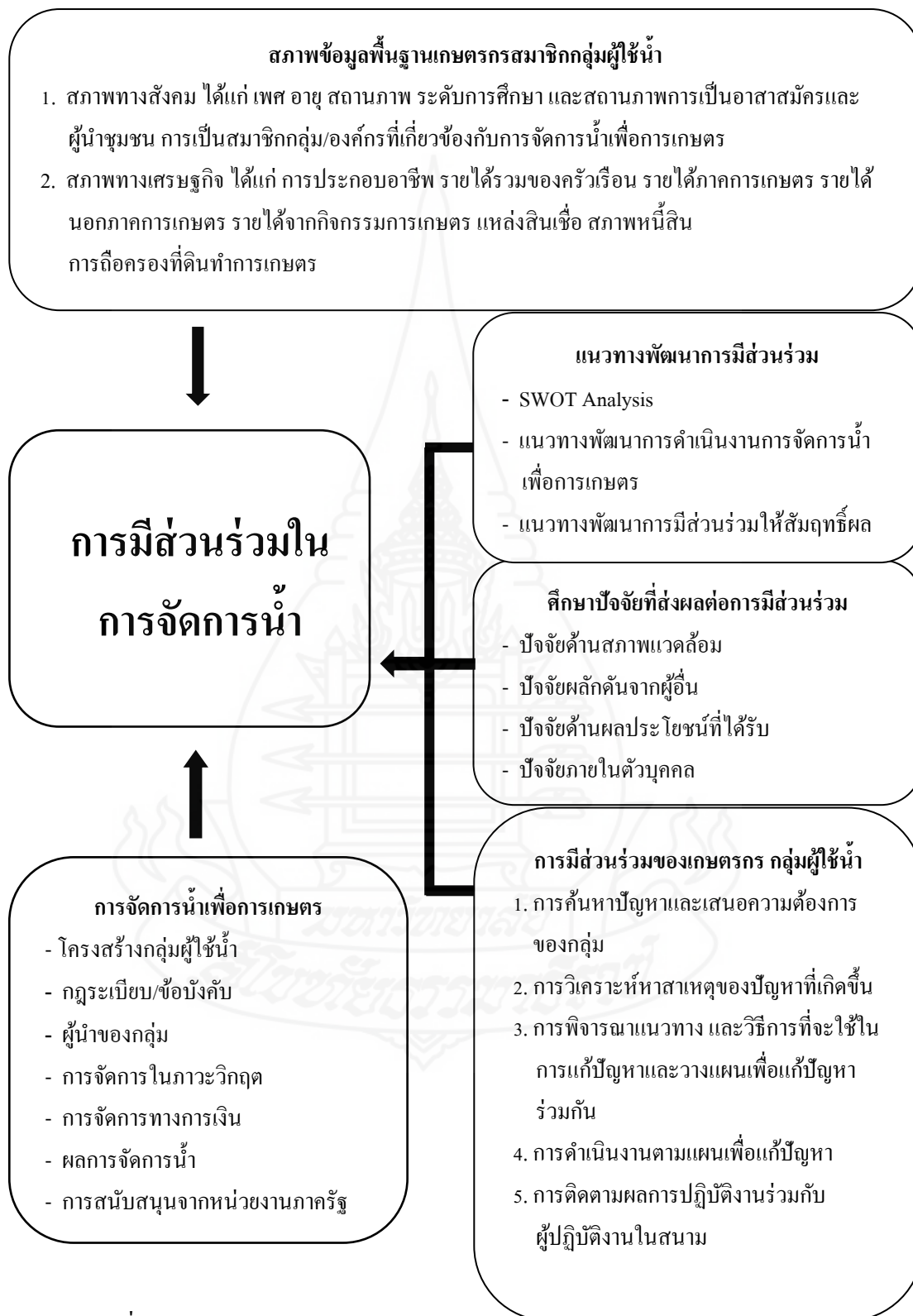
2.3 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ
หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

2.4 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบล
ทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

2.5 เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบล
ทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตการวิจัย

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐานด้านสังคมและเศรษฐกิจ การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ ประกอบด้วยปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยผลักดันจากผู้อื่น ปัจจัยด้านผลประโยชน์ที่ได้รับ ปัจจัยภายในตัวบุคคล และศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

4.2 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ มี 2 กลุ่มตามลักษณะข้อมูล ดังนี้ 1) การศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม ประชากรประกอบด้วยสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับกรมส่งเสริมการเกษตร ปี 2562 จำนวน 127 ราย 2) การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นเรื่องการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร และแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม ของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย 1) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง 2) คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ 2 ราย 3) ตัวแทนเกษตรกรผู้ใช้น้ำ คัดเลือกจากเกษตรกรที่อยู่ต้นน้ำ และเกษตรกรที่อยู่ปลายน้ำ ทั้งหมดจำนวน 3 ราย เป็นเกษตรกรที่มีพื้นที่ทำการเกษตรในหมู่ที่ 5 ตำบลทับผึ้ง 4) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจากองค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้ง จำนวน 1 ราย รวมทั้งสิ้น 7 ราย

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 เกษตรกร หมายถึง สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับกรมส่งเสริมการเกษตร ปี 2562

5.2 การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร หมายถึง โครงสร้างในการบริหารกลุ่ม การกำหนดกฎระเบียบ/ข้อบังคับ คุณสมบัติของผู้นำของกลุ่ม การจัดการน้ำในภาวะวิกฤต การจัดการทางการเงิน ผลการจัดการน้ำ การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

5.3 การมีส่วนร่วม หมายถึง ขั้นตอนการมีส่วนร่วมที่ใช้ในการศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและเสนอความต้องการของกลุ่ม 2) การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น 3) การมีส่วนร่วมในการพิจารณาแนวทาง และวิธีการที่จะใช้ในการแก้ปัญหาและวางแผนเพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน 4) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนเพื่อแก้ปัญหาและ 5) การมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานร่วมกับผู้ปฏิบัติงานในสนาม ของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

5.4 การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลการมีส่วนร่วม หมายถึง ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย 1) ด้านการบังคับใช้กฎระเบียบของกลุ่ม 2) ด้านความชัดเจนในการดำเนินงานตามแผนของกลุ่ม 3) ด้านเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่ม 4) ด้านความโปร่งใสในการบริหารจัดการ 5) ด้านระบบคลองส่งน้ำชลประทาน ปัจจัยผลักดันจากผู้อื่น ประกอบด้วย 1) เพื่อทำตัวไม่ให้แปลกแยกจากสมาชิกกลุ่ม 2) เพื่อการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน 3) เป็นที่ยอมรับของสมาชิกภายในกลุ่ม 4) ด้านคณะกรรมการกลุ่ม และผู้นำของกลุ่ม ปัจจัยด้านผลประโยชน์ที่ได้รับ ประกอบด้วย 1) คลองส่งน้ำอยู่ในเขตพื้นที่ของตนเอง 2) เชื่อมั่นว่ามีน้ำใช้อย่างเพียงพอในทุกรอบการผลิต 3) ด้านการสนับสนุนปัจจัยและการช่วยเหลือจากภาครัฐ 4) ได้รับส่วนลดในการจ่ายค่าน้ำ/ค่าแรงอื่น ๆ 5) ด้านนโยบายภาครัฐ ในภาคการเกษตร และปัจจัยภายในตัวบุคคล ประกอบด้วย 1) รับรู้ได้ถึงผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับส่วนรวม 2) รู้สึกเป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน 3) อยากมีส่วนร่วมกับชุมชน 4) อยู่ในฐานะที่ช่วยเหลือผู้อื่นได้ 5) ภาระหน้าที่/และช่วงเวลา ของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 เพื่อใช้เป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรสามารถนำข้อสรุปจากการวิจัยใช้เป็นข้อมูลในการขยายผล หรือนำไปประยุกต์ใช้ยังชุมชนหรือกลุ่มจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่อื่นต่อไป

6.2 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร และใช้ข้อมูลการวิจัยในการวางแผนพัฒนาการมีส่วนร่วมสำหรับกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่อื่น ๆ

6.3 ใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาในด้านการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรแบบมีส่วนร่วม ในพื้นที่นอกเขตชลประทาน

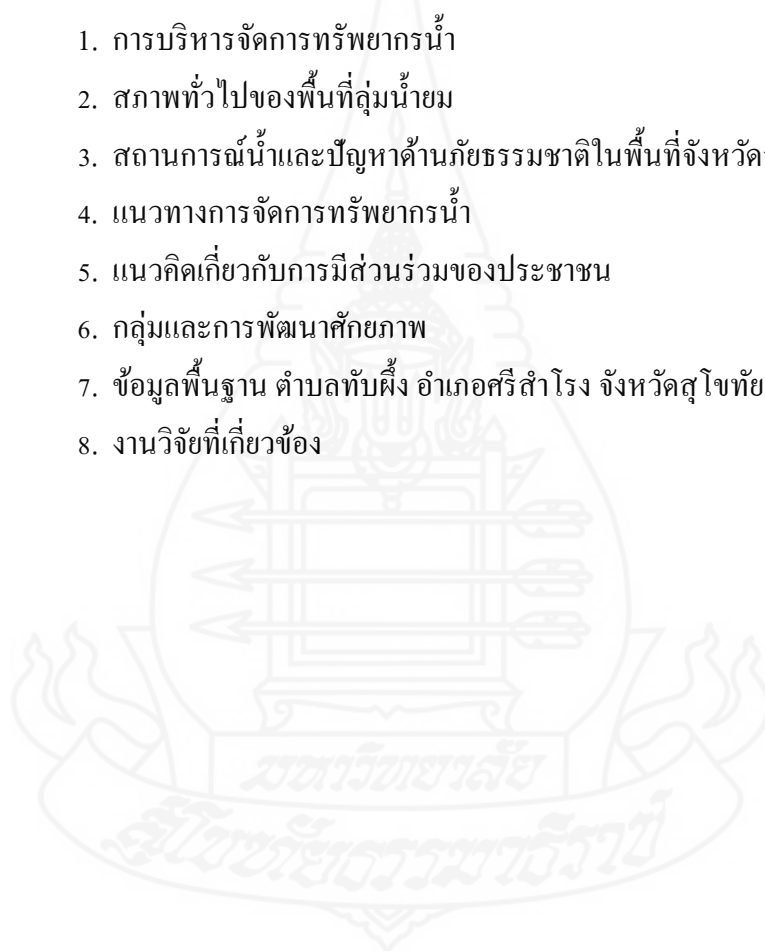

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยได้ แบ่งประเด็นในการ ทบทวนวรรณกรรม ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ไว้ดังนี้

1. การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
2. สภาพทั่วไปของพื้นที่ลุ่มน้ำยม
3. สถานการณ์น้ำและปัญหาด้านภัยธรรมชาติในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย
4. แนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำ
5. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
6. กลุ่มและการพัฒนาศักยภาพ
7. ข้อมูลพื้นฐาน ตำบลทับผึ้ง อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

1.1 การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

คณะกรรมการวิสามัญศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย วุฒิสภา (2546) ได้ให้ความหมายของ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ หมายถึง การทำให้เกิดความสมดุลระหว่างการจัดหาน้ำในการดำรงชีวิตของประชาชน การจัดหาน้ำเพื่อการเกษตร การป้องกันรักษาระบบนิเวศต้นน้ำ กลางน้ำและท้ายน้ำ การสร้างความตระหนัก ความเข้าใจ และการทำให้เกิดความร่วมมือ ระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ หลักการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมีดังนี้

1) การพัฒนาอย่างองค์รวม (Holistic Approach) น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติประเภทหนึ่งที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติอื่นอย่างใกล้ชิด เช่น ดิน ป่าไม้ ในมิติต่าง ๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ฯลฯ

2) มีลักษณะของสหวิทยาการ (Interdisciplinary) การจัดการทรัพยากรน้ำ เป็นการนำความรู้จากหลากหลายสาขาวิชามาใช้ในการจัดการทรัพยากรน้ำ เช่น ด้านวิศวกรรมศาสตร์ ด้านเศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ครอบคลุมตั้งแต่การออกกฎระเบียบ เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากน้ำ เทคโนโลยีการก่อสร้างเพื่อนำน้ำมาใช้ประโยชน์ การบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์ตามนโยบายผู้บริหารประเทศ ขนบธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวกับน้ำในชุมชน รวมถึงการแก้ปัญหาความขัดแย้งในการใช้น้ำระหว่างกลุ่มคนในสังคม เป็นต้น

3) อยู่ภายใต้กรอบการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) เป็นการผสมผสานการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เหมาะสมกับทรัพยากรต่าง ๆ

4) มีความเป็นเอกภาพ (Unity) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลาย จะต้องมีความเชื่อมโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อให้สอดคล้องกับระบบนิเวศตามธรรมชาติ

5) มีความเป็นเครือข่าย (Network) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติต้องเน้นเครือข่ายซึ่งหมายถึง เครือข่ายของทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลาย และเครือข่ายของผู้ที่มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับทรัพยากรชาตินั้น ได้แก่ ภาครัฐ เอกชน และประชาชน

6) การมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participant) น้ำจัดเป็นสมบัติสาธารณะที่ทุกฝ่ายในสังคมต้องมีส่วนร่วม ในการจัดการ เพื่อจัดหาน้ำที่มีคุณภาพและตอบสนองวัตถุประสงค์ของการใช้น้ำได้ เริ่มตั้งแต่การจัดการน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค อุตสาหกรรม รวมไปถึงการธำรงรักษาวงจรชีวิตของสิ่งมีชีวิตในน้ำได้

สรุปความหมาย ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในที่นี้ จึงหมายถึง รูปแบบหรือแผนการที่รวมเอาเป้าหมายหลัก นโยบายหลัก และลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงาน อันเป็นกระบวนการ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เกิดความสมดุล ระหว่างการจัดหาน้ำ การป้องกันรักษาระบบนิเวศต้นน้ำ กลางน้ำและท้ายน้ำ การสร้างความตระหนัก ความเข้าใจและ การทำให้เกิดความร่วมมือ ระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งสามารถวัดผลให้ เห็นถึงความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม

1.2 แผนการบริหารจัดการน้ำที่ผ่านมา

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศได้มีการบรรจุอยู่ในแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในหลาย ๆ ฉบับ เช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้กำหนดแนวทางพัฒนา โดยมุ่งให้ความสำคัญ กับการปรับกลไกและ กระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของประเทศ ให้มีประสิทธิภาพโดยเน้น ระบบการบริหารงานที่โปร่งใส และการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและชุมชน อนุรักษ์ฟื้นฟูและใช้ ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน มีการจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการในระดับพื้นที่ลุ่มน้ำ สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2561) ที่ผ่านมารัฐบาลได้ให้ความสำคัญในการบริหารจัดการน้ำ มาโดยตลอด โดยได้จัดสรรงบประมาณจำนวนมากในการแก้ไขปัญหา และจัดหาแหล่งน้ำเพิ่มเติม แต่ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน เนื่องจากไม่มีหน่วยงานกลางในการประสานงาน กำกับ ดูแล เพื่อให้เกิดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานอย่างแท้จริง โดยในแต่ละพื้นที่ที่มีความสำคัญและ เร่งด่วนในการแก้ปัญหาที่แตกต่างกัน ประกอบกับด้วยงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด จึงจำเป็นต้องมี การพิจารณาการใช้จ่ายอย่างเหมาะสม และเพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2558 ได้มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำ ระยะเวลา 12 ปี (พ.ศ. 2558-2569) แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ สิ่งแวดล้อม และปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง รัฐบาลจึงได้จัดทำยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และแผนปฏิรูปประเทศ 11 ด้าน ประกอบกับการกำหนดเป้าหมาย และตัวชี้วัดในยุทธศาสตร์การ บริหารจัดการน้ำ 12 ปี บางส่วนยังไม่สามารถตอบสนองยุทธศาสตร์ชาติได้ครบทุกประเด็น ดังนั้น คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) จึงแต่งตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์การบริหาร จัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อดำเนินการปรับปรุงเป็นแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ รวมถึงแผนพัฒนาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยรูปแบบการปรับปรุงยังคงยึดประเด็นยุทธศาสตร์ทั้ง 6 ด้าน ไว้ แต่เพิ่มเติมแผนงานหลักและแผนงานรอง เช่น การพัฒนาน้ำดื่มให้ได้มาตรฐาน และราคาที่เหมาะสม

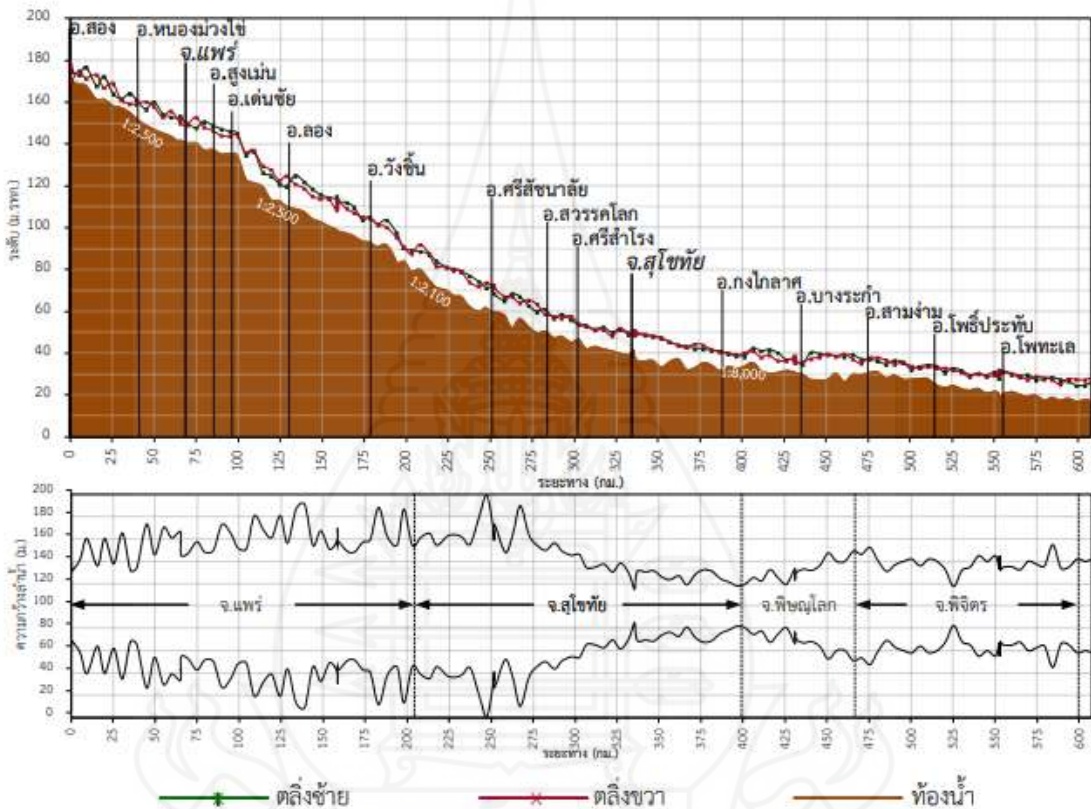
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ 2560-2564) มียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ คือยุทธศาสตร์ที่ 4 คือการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำได้กำหนดแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ 2561-2580) โดยมีการทบทวนปรับปรุงยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 12 ปี เป็นการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ

2. สภาพทั่วไปของพื้นที่ลุ่มน้ำยม

กรมทรัพยากรธรณี (2551) พื้นที่ประเทศไทยประกอบด้วย 25 ลุ่มน้ำหลักมีพื้นที่ประมาณ 514,008 ตารางกิโลเมตร หรือ 321.2 ล้านไร่ จังหวัดสุโขทัย มีพื้นที่ประมาณ 4.12 ล้านไร่ พื้นที่ทั้งจังหวัดตั้งอยู่ในเขตลุ่มน้ำยมตอนกลาง แม่น้ำยมมีจุดกำเนิดจากคอกขุนยวม ในเทือกเขาฝิบน้ำอยู่ในเขตอำเภอปาง และอำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา สภาพทั่วไปของลุ่มน้ำยม ลุ่มน้ำยมอยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทย มีพื้นที่ลุ่มน้ำครอบคลุม 11 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพะเยา จังหวัดน่าน จังหวัดลำปาง จังหวัดแพร่ จังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดตาก จังหวัด กำแพงเพชร จังหวัดสุโขทัย จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดพิจิตร และจังหวัดนครสวรรค์ มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 24,046 ตารางกิโลเมตร หรือ 15 ล้านไร่ คิดเป็น ร้อยละ 4.85 ของพื้นที่ทั้งหมดของประเทศไทย โดยจังหวัดที่มีพื้นที่เกือบทั้งหมดอยู่ในลุ่มน้ำยม มี 2 จังหวัดคือ แพร่ และสุโขทัย

พรมงคล ชิดชอบ (2550) การบริหารจัดการลุ่มน้ำยมได้แบ่งย่อยลุ่มน้ำยมออกเป็น 11 ลุ่มน้ำสาขา ได้แก่ แม่น้ำยมตอนบน น้ำควน น้ำปี่ น้ำขาว แม่น้ำยมตอนกลาง แม่น้ำคามี แม่น้ำแม่สิน แม่น้ำมอก แม่น้ำพัน และแม่น้ำยมตอนล่าง ลำน้ำสายหลักของลุ่มน้ำยมมีความยาวประมาณ 735 กิโลเมตร มีประชากรในลุ่มน้ำประมาณ 1.71 ล้านคน ซึ่งเป็นประชากรในภาคการเกษตร ประมาณร้อยละ 82 ระยะทางของลำน้ำยมที่ไหลผ่านจังหวัดสุโขทัย มีความยาวประมาณ 170 กิโลเมตร และมีพื้นที่ลุ่มน้ำ 6,436 ตารางกิโลเมตร หรือ ร้อยละ 26.9 ของพื้นที่ลุ่มน้ำยมทั้งหมด ลุ่มน้ำยมจะประสบปัญหาน้ำท่วมน้ำแล้งซ้ำซากเป็นประจำทุกปี เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของอำเภอปาง จังหวัดพะเยา ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของลำน้ำยมมีสภาพเป็นเทือกเขาสูง อยู่ระหว่างระดับ 280 เมตร ถึง 360 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง เมื่อเกิดฝนตกหนักบริเวณลุ่มน้ำยมตอนบน และน้ำไหลเข้าสู่หุบเขาทางตะวันตกผ่านอำเภอลอง และอำเภอวังจั่น จะทำให้มีปริมาณน้ำหลากไหลมาตามลำน้ำยมเข้าสู่ที่ราบจังหวัดสุโขทัย น้ำปริมาณมากเกินความจุของลำน้ำ ซึ่งเมื่อเทียบความสามารถในการ

กักเก็บน้ำ กับปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยต่อปี พบว่าแม่น้ำยมมีความสามารถในการกักเก็บน้ำได้เพียง ร้อยละ 10 ของปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยรายปีเท่านั้น ทำให้เกิดน้ำล้นตลิ่งในพื้นที่ อำเภอศรีสัชชนาลัย อำเภอสวรรคโลก และอำเภอศรีสำโรง ซึ่งเป็นบริเวณที่มีห้องน้ำตื้น แคน และมีความคดเคี้ยว มวลน้ำจะไหลบ่าไปรวมกันในพื้นที่ลุ่มต่ำในเขตอำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย และอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นพื้นที่รับน้ำในโครงการบางระกำโมเดล และไหลบ่าต่อไปยังพื้นที่ราบลุ่มในท้องที่อำเภอสามง่าม อำเภอโพธิ์ประทับช้าง และอำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตรต่อไป

ภาพที่ 2.1 ภาพตัดขวางตามยาว และความกว้างของลำน้ำยม
ที่มา : กรมทรัพยากรน้ำ (2555)

จากภาพที่ 2.1 แสดงให้เห็นถึงความลาดชันของลำน้ำยมบริเวณจังหวัดแพร่ และความกว้างของลำน้ำยมที่แคบลง และค่อย ๆ ลาดต่ำ จนเป็นพื้นที่ราบ ในช่วงบริเวณจังหวัดสุโขทัย จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดพิจิตร

3. สถานการณ์น้ำและปัญหาด้านภัยธรรมชาติในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย

3.1 สถานการณ์น้ำในจังหวัดสุโขทัย

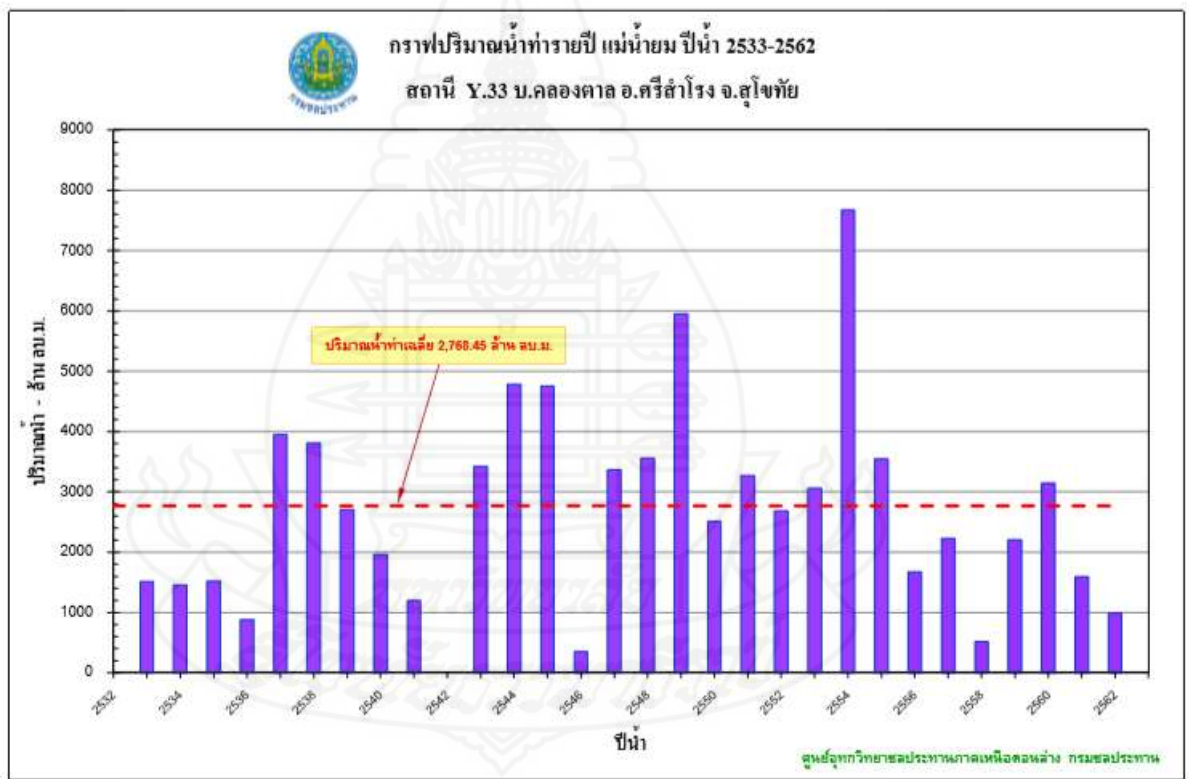
3.1.1 ปริมาณน้ำฝน

จากรายงานการจัดทำแผนหลักการพัฒนาแหล่งน้ำในเขตจังหวัดสุโขทัย คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร(2547) พบว่า จากสภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปของกลุ่มแม่น้ำยมภายใต้อิทธิพลของมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ โดยลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จะพัดพาเอาไอน้ำจากอ่าวไทยและมหาสมุทรอินเดีย ไปตกเป็นฝนบริเวณต่าง ๆ ของลุ่มน้ำ ร่องความกดอากาศต่ำนี้ปกติจะพาดผ่านภาคใต้ในเดือนพฤษภาคม แล้วจึงเลื่อนขึ้นไปทางเหนือจนถึงช่วงปลายเดือนมิถุนายน จะพาดผ่านอยู่ประเทศจีนตอนใต้ ทำให้ฝนในประเทศไทยลดลงระยะหนึ่ง เรียกว่าฝนทิ้งช่วง ซึ่งอาจมีระยะเวลาประมาณ 1-2 สัปดาห์ ซึ่งบางปีอาจเกิดขึ้นรุนแรงและมีฝนน้อยนานนับเดือนเมื่อเข้าสู่ฤดูหนาวลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดพาเอาความหนาวเย็นและแห้งแล้ง จากประเทศจีนเข้ามาในพื้นที่ประเทศไทย จากรายงานของกรมชลประทาน (การวิเคราะห์เส้นชั้นปริมาณฝนรายปีเฉลี่ย โดยใช้ข้อมูลปริมาณฝนเฉลี่ยรายปีในช่วง 30 ปี (พ.ศ. 2520 ถึง พ.ศ. 2549) ของสถานีวัดน้ำฝน 78 สถานี นำไปจัดทำเส้นชั้นปริมาณน้ำฝนรายปีเฉลี่ยพื้นที่ลุ่มแม่น้ำยม จะมีค่าผันแปรอยู่ระหว่าง 900 มิลลิเมตร ถึง 1,600 มิลลิเมตร โดยปริมาณฝนจะมีค่ามากในบริเวณลุ่มน้ำยมตอนบนและตอนกลางทางด้านตะวันออก บริเวณอำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน อำเภอร่องขวาง และอำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ในพื้นที่ต้นน้ำติดกับลุ่มน้ำน่านตอนบนและบริเวณลุ่มน้ำยมตอนล่าง ในพื้นที่อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ ส่วนบริเวณที่มีปริมาณฝนน้อย (ประมาณ 900 ถึง 1,000 มิลลิเมตร) อยู่บริเวณลุ่มน้ำยมตอนกลางและลุ่มน้ำแม่ต้าในพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอหนองม่วงไข่ และอำเภอสูงเม่นจังหวัดแพร่ และลุ่มแม่น้ำรำพัน ลุ่มน้ำยมตอนล่าง บริเวณท้ายน้ำจวบจรจบแม่น้ำน่าน ในพื้นที่อำเภอบ้านด่านลานหอย จังหวัดสุโขทัย อำเภอโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ทะเล จังหวัดพิจิตร จากข้อมูลปริมาณฝนที่สถานีวัดน้ำฝนในเขตจังหวัดสุโขทัย จำนวน 17 สถานี พบว่าช่วงพิสัยของปริมาณฝนเฉลี่ยรายปีเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 796.6 – 1,426.9 มิลลิเมตร ปริมาณฝนเฉลี่ยรายปีเท่ากับ 1,137 มิลลิเมตร โดยเป็นปริมาณฝนช่วงฤดูฝน (พฤษภาคม-ตุลาคม) ประมาณ ร้อยละ 90 และอยู่ในช่วงฤดูแล้ง (พฤศจิกายน-เมษายน) ประมาณร้อยละ 10

3.1.2 ปริมาณน้ำท่า

ลุ่มน้ำยมมีปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยรายปี 4,143.15 ล้านลูกบาศก์เมตร โดยเมื่อพิจารณาอัตราการให้น้ำต่อหน่วยพื้นที่ของแต่ละลุ่มน้ำย่อย พบว่าลุ่มน้ำแม่น้ำยมมีอัตราการให้น้ำต่อหน่วยพื้นที่สูงที่สุดเท่ากับ 13.11 ลิตรต่อวินาทีต่อตารางกิโลเมตร และลุ่มน้ำยมตอนกลางมีอัตราการให้น้ำต่อหน่วยพื้นที่ต่ำที่สุดเท่ากับ 3.66 ลิตรต่อวินาทีต่อตารางกิโลเมตร และเมื่อพิจารณา

ปริมาณน้ำท่ารายปีเฉลี่ยสูงสุดเนื่องจากมีพื้นที่รับน้ำฝนมากที่สุด กลุ่มน้ำห้วยแม่สินมีปริมาณน้ำท่ารายปีเฉลี่ยต่ำที่สุด เมื่อพิจารณาจากสัดส่วนของกลุ่มน้ำย่อย ต่อกลุ่มน้ำยมรวมพบว่า กลุ่มน้ำมตอนบนมีสัดส่วนพื้นที่รับน้ำฝนเพียงร้อยละ 14.7 แต่มีน้ำท่าเฉลี่ยร้อยละ 25.67 หรือ 1 ใน 4 ของปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยทั้งกลุ่มน้ำ ในขณะที่กลุ่มน้ำมตอนกลางและกลุ่มน้ำมตอนล่าง มีสัดส่วนพื้นที่รับน้ำฝนร้อยละ 23.25 และร้อยละ 62.05 มีสัดส่วนปริมาณน้ำท่าร้อยละ 20.74 และ ร้อยละ 53.59 เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มน้ำยม ไม่รวมกลุ่มน้ำสาขา พบว่ามีพื้นที่รับน้ำฝนร้อยละ 71.00 และมีปริมาณสัดส่วนน้ำท่าร้อยละ 35.85 ของปริมาณน้ำท่าทั้งกลุ่มน้ำ สภาพน้ำต้นทุนปริมาณน้ำกักเก็บสูงสุดอยู่ที่ 528 ล้านลูกบาศก์เมตร ปริมาณน้ำที่นำมาใช้ประโยชน์เฉลี่ย 1,737 ล้านลูกบาศก์เมตร ปริมาณน้ำที่ไหลออกนอกกลุ่มน้ำ 3,965 ล้านลูกบาศก์เมตร โดยฤดูฝนอยู่ที่ 3,489 ล้านลูกบาศก์เมตร คิดเป็นร้อยละ 88 และในฤดูแล้งปริมาณน้ำไหลออกนอกกลุ่มน้ำอยู่ที่ 476 ล้านลูกบาศก์เมตร คิดเป็นร้อยละ 12

ภาพที่ 2.2 กราฟปริมาณน้ำท่ารายปี แม่น้ำยม ปี น้ำ 2533-2562 ต.คลองตาล อ.ศรีสำโรง จ.สุโขทัย
ที่มา : <http://www.dgr.go.th/th/home> (กรมทรัพยากรน้ำบาดาล)

3.1.3 ศักยภาพแหล่งน้ำบาดาล

กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2552) การศึกษาและประเมินศักยภาพแหล่งน้ำบาดาล เพื่อประมาณปริมาณน้ำฝนที่ไหลเพิ่มเติมเข้าไปเก็บกักในแหล่งน้ำบาดาลตามธรรมชาติ (Natural Groundwater Recharge) และเพื่อประมาณปริมาณน้ำบาดาลที่จะสามารถพัฒนาขึ้นมาใช้ได้โดยไม่เกิดผลกระทบต่อแหล่งน้ำบาดาล (Safe Yield) ระดับน้ำบาดาลโดยทั่วไปของชั้นน้ำหินร่วนทั้งหมดอยู่ที่ระดับความลึก 2-16 เมตร จากระดับผิวดิน การเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำจะขึ้นอยู่กับฤดูกาล ในฤดูฝนระดับน้ำจะขึ้นมาสูงสุดและลดต่ำสุดในฤดูแล้ง ยกเว้นในพื้นที่ที่มีการพัฒนาน้ำบาดาล แหล่งน้ำบาดาลในแต่ละท้องถิ่นย่อมมีความแตกต่างกัน ทั้งด้าน โครงสร้างและคุณลักษณะในการกักเก็บน้ำ ซึ่งได้แก่ ปริมาณน้ำที่มีอยู่ในแหล่งบาดาล และปริมาณที่สามารถสูบขึ้นมาได้ ตลอดจนคุณภาพของน้ำบาดาล เมื่อพิจารณาตามลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะทางธรณีวิทยา และลักษณะทางอุทกวิทยาของพื้นที่ลุ่มน้ำยม สามารถจำแนกแหล่งน้ำบาดาลในพื้นที่ลุ่มน้ำยมในเชิงพื้นที่ออกได้เป็น 2 ส่วน คือ แหล่งน้ำบาดาลในพื้นที่ลุ่มน้ำตอนบน ตั้งแต่อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย และแหล่งน้ำบาดาลในพื้นที่ลุ่มน้ำตอนล่าง อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย พื้นที่ลุ่มน้ำยมเป็นพื้นที่ที่มีการพัฒนาน้ำบาดาล ทั้งจากแหล่งน้ำบาดาลในชั้นหินร่วนและแหล่งน้ำบาดาลในหินแข็ง โดยกว่ากึ่งหนึ่งของพื้นที่ทางตอนบนของลุ่มน้ำ ซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาและเทือกเขาขนาดใหญ่ และมีแอ่งระหว่างภูเขาเกิดร่วมอยู่ด้วย และในบริเวณพื้นที่ทางตอนล่างของลุ่มน้ำ มีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีการพัฒนาน้ำจากแหล่งน้ำบาดาลในหินร่วนเป็นหลัก

กรมทรัพยากรน้ำบาดาล (2562) จากข้อมูลการขุดเจาะน้ำบาดาลในพื้นที่อำเภอศรีสำโรงจังหวัดสุโขทัย มีจำนวนทั้งหมด 276 บ่อ โดยแบ่งเป็น บ่อบาดาลเพื่อการเกษตร (ระดับตื้น) จำนวน 83 บ่อ และบ่อบาดาลเพื่ออุปโภค-บริโภค จำนวน 193 บ่อ โดยมีความลึกการเจาะ เฉลี่ยอยู่ที่ 75.26 เมตร ปริมาณน้ำที่ได้เฉลี่ย 11.32 ลูกบาศก์/ชั่วโมง การขุดเจาะน้ำบาดาลเพื่อการเกษตรและเพื่ออุปโภคบริโภคในพื้นที่ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัยจำนวนทั้งสิ้น 11 บ่อ เป็นบ่อเพื่อการเกษตรจำนวน 1 บ่อ และบ่อเพื่อการอุปโภคบริโภคจำนวน 10 บ่อ โดยมีความลึกการเจาะ เฉลี่ยอยู่ที่ 79.82 เมตร ปริมาณน้ำที่ได้เฉลี่ย 15.03 ลูกบาศก์เมตร/ชั่วโมง การพัฒนาน้ำบาดาลเพื่อการเกษตรในจังหวัดสุโขทัย เป็นการใช้น้ำเพื่อเสริมน้ำผิวดินในหน้าแล้ง หรือใช้ปลูกผัก ทำไร่ ในฤดูหลังเก็บเกี่ยวข้าว ซึ่งภาคเอกชนส่วนใหญ่ จะใช้น้ำจากชั้นน้ำระดับน้ำตื้น ไม่เกิน 30 เมตร ติดตั้งกับเครื่องสูบน้ำอัตโนมัติ หรือเครื่องสูบน้ำหอยโข่ง สามารถสูบน้ำได้มากถึง 40 ลูกบาศก์เมตร/ชั่วโมง

3.2 ปัญหาด้านภัยธรรมชาติในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย

3.2.1 ปัญหาการขาดแคลนน้ำ

มีปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค การขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร ปัจจัยหนึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ และสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดความแห้งแล้ง ฝนตกไม่กระจายอย่างสม่ำเสมอ หรือทิ้งช่วงยาวนาน หรือเมื่อมีน้ำปริมาณมากเพียงพอในฤดูฝนแต่ไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้งได้อย่างเพียงพอ เนื่องจากการขาดแคลนแหล่งจัดเก็บน้ำผิวดิน ข้อจำกัดทางสภาพภูมิประเทศ สภาพสังคม และสิ่งแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยหรือมีอุปสรรคในการพัฒนาแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น ห้วย หนอง คลอง บึง ขาดการดูแล ต้นเขิน ถูกบุกรุกนำพื้นที่ขอบหนองคลอง บึง ไปใช้ประโยชน์ส่วนตัว

3.2.2 ปัญหาน้ำท่วม

สาเหตุหลักที่ทำให้เกิดน้ำท่วม ส่วนใหญ่ขึ้นกับสภาพท้องที่ และการกระทำของมนุษย์ การเกิดฝนตกหนักจนทำให้เกิดอุทกภัย ในประเทศไทยเกิดจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ จากพายุหมุนเขตร้อนที่เกิดในทะเลจีนใต้และมหาสมุทรแปซิฟิก ที่เคลื่อนผ่านประเทศไทยมาทางทิศตะวันออก ตลอดจนฝนที่นำมาโดยพายุหมุนซึ่งเกิดเป็นครั้งคราวในอ่าวเบงกอลและพัดพาพายุฝนเข้าสู่ประเทศไทย นอกจากนั้นลักษณะและส่วนประกอบตามธรรมชาติของพื้นที่ลุ่มน้ำ ได้แก่พื้นที่ของลุ่มน้ำ ขนาดของพื้นที่ลุ่มน้ำ ความยาว และความกว้างของพื้นที่ลุ่มน้ำ โดยเฉลี่ย ระดับความสูงและความลาดชัน จำนวนลุ่มน้ำสาขา ล้วนมีอิทธิพลโดยตรงต่อการเกิดน้ำท่วม ในพื้นที่ราบลุ่มต่าง ๆ กิติชัย รัตนะ (2555) ได้สรุปสาเหตุหลักของปัญหาน้ำท่วมปี พ.ศ 2554 ไว้ 2 สาเหตุคือ

สาเหตุที่ 1 สาเหตุจากธรรมชาติ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ ส่งผลให้ปริมาณฝนตกมาก ปริมาณน้ำท่ามากกว่าปกติ และ ลักษณะทางกายภาพและสภาพภูมิประเทศ โดยสภาพพื้นที่ลุ่มน้ำภาคกลางส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดน้ำท่วม ประกอบกับสภาพภูมิประเทศตอนบนของลุ่มน้ำ มีความลาดเทมาก ส่วนตอนล่างเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำ เอื้อต่อการเกิดน้ำท่วมขัง นอกจากนั้น สภาพของลำน้ำตอนบนของพื้นที่ลุ่มน้ำมีความกว้างมากกว่าลำน้ำตอนล่าง ซึ่งไม่เอื้อต่อการระบายน้ำ ทำให้น้ำท่วมขังพื้นที่ตอนกลางเป็นระยะ

สาเหตุที่ 2 สาเหตุจากมนุษย์ ได้แก่

(1) การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากที่ดิน สภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต อาทิ พื้นที่ป่าไม้เปลี่ยนเป็นชุมชน พื้นที่เกษตรกรรมเปลี่ยนเป็นเขตอุตสาหกรรมและหมู่บ้านจัดสรร ทำให้พื้นที่รองรับน้ำท่วมตามธรรมชาติ หรือแก้มลิง ซึ่งเป็นพื้นที่เกษตรกรรม มีไม่เพียงพอที่จะรองรับปริมาณน้ำจำนวนมากได้

(2) การบริหารจัดการน้ำด้านการพัฒนาแหล่งน้ำ สักยภาพของโครงการพัฒนาแหล่งน้ำไม่เพียงพอ และไม่สามารถรองรับปริมาณน้ำหลากปริมาณมากกว่าค่าปรกติเพื่อการกักเก็บน้ำช่วงน้ำหลากได้ เครื่องมือที่ใช้ในการบริหารจัดการน้ำไม่สามารถใช้การได้ตามต้องการในช่วงเวลาน้ำหลากและไม่เพียงพอต่อความต้องการ เช่น ประตูระบายน้ำ อาคารบังคับน้ำ และเครื่องสูบน้ำ ซึ่งเป็นข้อจำกัดในสถานการณ์ปัจจุบัน

(3) การสร้างระบบป้องกันตนเอง บุคคล/ชุมชน/เมือง ทำคันกั้นน้ำป้องกันตนเอง ตลอดช่วงลำน้ำ น้ำจิ่งระบายได้ช้าและท่วมขังเป็นเวลานาน การสูบน้ำออกจากแนวพื้นที่แนวคันกั้นน้ำ ทำให้ไปเพิ่มปริมาณน้ำในพื้นที่อื่น และการขยายตัวของชุมชน มีการก่อสร้าง ระบบสาธารณูปโภค ถนน ลูกล้ำ และกีดขวางทางน้ำ และการไหลของน้ำตามธรรมชาติ

3.3.3 ปัญหาด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

การจัดการทรัพยากรน้ำ คือการที่จะดำเนินการหลายอย่างร่วมกันเกี่ยวกับทรัพยากรในลุ่มน้ำ เพื่อให้มีการพัฒนาแหล่งน้ำ การจัดสรรและใช้ทรัพยากรน้ำ การอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำ ตลอดจนการแก้ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ ปัญหาหลักในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมีดังนี้

(1) นโยบายและแผนหลักการจัดการทรัพยากรน้ำของรัฐแต่ละสมัยมีความไม่ชัดเจนและไม่ครอบคลุมในทุกด้านที่เกี่ยวข้องกัน ที่ผ่านมารัฐบาลให้ความสำคัญกับการพัฒนาหรือจัดหาแหล่งน้ำเพิ่มเติมเป็นหลัก ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการจัดลำดับความสำคัญการใช้ น้ำและการจัดสรรน้ำบนพื้นฐานของความเป็นธรรมและเกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม ตลอดจนการป้องกันและแก้ไขภัยธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับน้ำ ไม่มีนโยบายที่ชัดเจน

(2) ปัญหาด้านโครงสร้างองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ปัจจุบันมีหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เช่น ปัญหาเรื่องน้ำประเพณีหนึ่ง มีหน่วยงานรับผิดชอบหลายหน่วยงาน ทำให้เกิดปัญหาการทำงานที่ไม่เป็นเอกภาพ มีความซ้ำซ้อน และไม่มีผู้รับผิดชอบหลักอย่างแท้จริง

(3) ปัญหาด้านงบประมาณ การพิจารณางบประมาณโดยยึดพื้นฐานจากงบประมาณเดิมที่แต่ละหน่วยงานเคยได้รับในปีที่ผ่านมา และตามที่หน่วยงานเสนอขอ โดยขาดการพิจารณาด้วยปัญหาในภาพรวมของประเทศ โดยเฉพาะด้านการจัดการทรัพยากรน้ำซึ่งมีหลายหน่วยงานดำเนินการอยู่เป็นจำนวนมากในหลายกระทรวง ขาดการประสานงานหรือไม่ประสานแผนปฏิบัติการ ทำให้การแก้ปัญหาเป็นไปอย่างไม่สมบูรณ์

(4) ปัญหาด้านกฎหมาย เนื่องมาจากบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำมีอยู่อย่างกระจัดกระจาย และขาดการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับ

สถานการณ์ในปัจจุบัน จึงทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายเป็นเหตุให้การจัดการทรัพยากรน้ำไม่สามารถจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 นโยบายในการปฏิรูปการแก้ปัญหาด้านน้ำในปัจจุบัน

สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2561) กล่าวว่า จากการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมที่เติบโตอย่างรวดเร็ว และปรับเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรม ทำให้ประเทศไทยมีความต้องการน้ำมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการที่ประเทศไทยและประเทศอื่นทั่วโลก ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ และปัญหาโลกร้อน ทำให้ปริมาณน้ำฝนไม่แน่นอน ปัญหาด้านทรัพยากรน้ำที่เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง ในเชิงปริมาณและคุณภาพ ทำให้เกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม ปัจจุบันภายใต้การบริหารงานของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีได้มีนโยบายในการปฏิรูปการแก้ปัญหาด้านน้ำ โดยกำหนดเป้าหมายในการบริหารจัดการน้ำออกเป็น 4 เสาหลัก เพื่อใช้กำหนดทิศทางในการดำเนินการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารน้ำให้เกิดประโยชน์ และเป็นรูปธรรม ประกอบด้วย

เสาหลักที่ 1 แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ 2561-2580) ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบ เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ 2562 และได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ดังนี้ “ทุกหมู่บ้านมีน้ำสะอาดอุปโภค บริโภค น้ำเพื่อการผลิตมั่นคง ความเสียหายจากอุทกภัยลดลง คุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน บริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน ภายใต้การพัฒนาอย่างสมดุลโดยมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน” เพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ข้างต้น ได้กำหนด แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 6 ด้าน คือ

ด้านที่ 1 การจัดการน้ำอุปโภค บริโภค

โดยมีแนวทางการขับเคลื่อนโดยให้กระทรวงมหาดไทยเป็นหน่วยงานประสานและขับเคลื่อน กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น และกรมทรัพยากรน้ำเป็นหน่วยงานปฏิบัติหลักในการกำหนดมาตรฐาน จัดทำรูปแบบมาตรฐาน สนับสนุนท้องถิ่นในการสำรวจ ออกแบบ และจัดทำโครงการนำร่อง พร้อมทั้งการถ่ายทอดเทคโนโลยีและเพิ่มขีดความสามารถให้ท้องถิ่นดำเนินการได้เอง สทนช.จะทำหน้าที่จัดสรรทรัพยากรน้ำในแต่ละภาคส่วนอย่างสมดุลเป็นธรรม

ด้านที่ 2 การสร้างความมั่นคงของน้ำภาคการผลิต

สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) เป็นหน่วยประสานและขับเคลื่อน ร่วมกับหน่วยงานปฏิบัติในการพัฒนาแหล่งน้ำในทุกขนาด ทุกประเภท โดยเฉพาะในพื้นที่เสี่ยงภัยแล้ง การจัดการในพื้นที่พิเศษที่ต้องวางแผนเชิงบูรณาการทั้งอุทกภัยและภัยแล้ง การใช้เทคโนโลยีเพื่อช่วยการประหยัดน้ำในภาคอุตสาหกรรม การเพิ่มผลิตภาพการใช้น้ำและการปรับ

โครงสร้างการใช้น้ำภาคการเกษตร และอุตสาหกรรม การจัดหาน้ำในทุกมิติเพื่อสนับสนุนพื้นที่
ระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก (EEC)

ด้านที่ 3 การจัดการน้ำท่วมและอุทกภัย

แนวทางการขับเคลื่อน สทนท.จะขับเคลื่อนบูรณาการแผนงานการแก้ไขปัญหา
น้ำท่วมในพื้นที่วิกฤตอย่างเป็นระบบ โดยมอบหมายให้กระทรวงมหาดไทย กรมโยธาธิการและ
ผังเมือง เป็นหน่วยงานหลักในการวางแผนทั้งน้ำท่วมจากน้ำหลากและการระบายน้ำฝน โดยเฉพาะ
ในเขตกรุงเทพมหานคร และหัวเมืองใหญ่ ตลอดจนการปรับปรุงเพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำ
รวมทั้งเร่งรัดการจัดทำฝังกุ่มน้ำ ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ มาตรา 23 (5)

ด้านที่ 4 การจัดการคุณภาพน้ำและอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ

แนวทางการขับเคลื่อน กระทรวงมหาดไทย และ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม ขับเคลื่อนแผนงาน การเพิ่มประสิทธิภาพ และการควบคุมการระบายน้ำเสีย ออกสู่
สิ่งแวดล้อม สทนท.จะทำหน้าที่ในการบูรณาการการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งต้นน้ำ ลำธารและพื้นที่
ชุ่มน้ำ ที่ควรสงวนไว้ เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำสาธารณะ ตลอดจนการอนุรักษ์และฟื้นฟูแม่น้ำ
ลำคลอง แหล่งน้ำธรรมชาติขนาดใหญ่ โดยระยะแรกจะมุ่งเน้นแม่น้ำที่ไหลผ่านชุมชนเมือง เช่น
คลองเปรมประชากร คลองลาดพร้าว คลองแสนแสบ เป็นต้น

ด้านที่ 5 การอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรม และป้องกันการพังทลาย
ของดิน

แนวทางการขับเคลื่อนการฟื้นฟูป่าต้นน้ำ โดยมอบหมายให้กระทรวงทรัพยากร
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหน่วยงานประสานและขับเคลื่อน โดยดำเนินการควบคู่กันไป เริ่มจาก
การกำหนดขอบเขตการใช้ประโยชน์ เป็นเขตอนุรักษ์ เขตป่าไม้กั้นชน และการใช้ประโยชน์ที่ดิน
ที่เหมาะสมกับพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 และ 2 ที่ได้รับมติผ่อนผันตามมติคณะรัฐมนตรี โดยจะดำเนินการ
กำหนดพื้นที่เป้าหมายที่มีผลกระทบด้านทรัพยากรน้ำรุนแรง ได้แก่ลุ่มน้ำภาคเหนือและภาคใต้
ในระยะแรกก่อน รวมถึงมีการผลักดันให้พิจารณาดำเนินการทั้งทางกลยุทธ์และการปรับระบบการ
ปลูกพืชควบคู่กันไปเพื่อลดการชะล้างพังทลายของดิน

ด้านที่ 6 การบริหารจัดการ

สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติจะขับเคลื่อนการดำเนินงานให้สอดคล้องตาม
พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 และแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี
ประกอบด้วยการจัดทำ ปรับปรุง ทบทวนกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับด้านทรัพยากรน้ำ การส่งเสริม
การพัฒนาองค์กร การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับชาติ/ระดับลุ่มน้ำให้เป็นกลไกพัฒนา
ความร่วมมือระหว่างประเทศ ด้านทรัพยากรน้ำ ด้านการจัดทำแผนแม่บท/แผนปฏิบัติการ ระดับ

ลุ่มน้ำ รวมทั้งการจัดทำแผนการบริหารจัดการน้ำในสภาวะวิกฤตทุกกลุ่มน้ำ ตลอดจนติดตามและประเมินผล ทั้งแผนงานภายใต้แผนแม่บท และการดำเนินงานของหน่วยงาน

เสาหลักที่ 2 การจัดตั้งองค์กรกลางเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อทำหน้าที่บูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานด้านน้ำกว่า 48 หน่วยงาน ใน 7 กระทรวงเข้าด้วยกัน และมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย แผนปฏิบัติงาน งบประมาณ โครงการในระดับชาติ และในระดับลุ่มน้ำประกอบด้วย คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และมีสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) เป็นเลขานุการ รวมถึงคณะกรรมการลุ่มน้ำทั้ง 22 คณะ และ สนทช.ภาค เป็นเลขานุการดำเนินงาน ซึ่งในปัจจุบัน สนทช.อยู่ในระหว่างการจัดทำกฎหมายลำดับรองในส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการลุ่มน้ำ และกนช.ตามกฎหมาย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายในการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ในการเข้าถึงทรัพยากรน้ำสาธารณะ และจัดให้มีองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งในระดับชาติ และในระดับลุ่มน้ำ และระดับองค์กรผู้ใช้น้ำ โดยมีทิศทางการขับเคลื่อนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากระดับนโยบายลงสู่พื้นที่ลุ่มน้ำ ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ 2561 และแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี

เสาหลักที่ 3 ด้านกฎหมาย พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ 2561 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ 2562 เป็นกฎหมายหลักที่เป็นศูนย์กลางการกำหนดหน้าที่และอำนาจ ขอบเขตในการบริหารจัดการน้ำ และกำหนดให้มีการจัดทำกฎหมายรองอื่น ๆ โดยในระยะแรกกำหนดให้ออกกฎหมายรองให้เสร็จสิ้นภายใน 90 วัน นับจากกฎหมายแม่บังคับใช้ได้แก่การตราพระราชกฤษฎีกากำหนดลุ่มน้ำ และออกกฎกระทรวง ระเบียบ ประกาศต่าง ๆ รวม 19 มาตรา จำนวน 22 ฉบับ ส่วนระยะที่สอง กำหนดให้ออกกฎหมายรองให้เสร็จสิ้นภายใน 2 ปี อีกจำนวน 9 มาตรา รวม 9 ฉบับ รวมถึงหมวด 4 การจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ และกฎหมายว่าด้วยการยื่นคำขอรับใบอนุญาตการใช้น้ำ (มาตรา 104) โดยมีสาระสำคัญของพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ ดังนี้

1. มีขอบเขตการบังคับใช้ครอบคลุม 8 ด้าน คือการจัดสรร การใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษาการฟื้นฟู และการอนุรักษ์ ทรัพยากรน้ำและสิทธิในน้ำ
2. วางหลักเกณฑ์ในการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในการเข้าถึงทรัพยากรน้ำสาธารณะ โดยกำหนดสิทธิในน้ำให้บุคคลมีสิทธิ์ใช้/กักเก็บ น้ำได้เท่าที่จำเป็นแก่ประโยชน์ในกิจกรรมหรือในที่ดินของตนเองโดยผู้อื่นไม่เกิดความเดือดร้อนหรือเสียหาย
3. กำหนดให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งในเขตชลประทาน นานอกเขตชลประทานและน้ำใต้ดิน

4. กำหนดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการโดยการจัดทำนโยบาย และแผนแม่บทเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติโดยการ ปรับปรุงกลไกด้านต่าง ๆ ให้เหมาะสม เช่น การจัดทำงบประมาณการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ แบบบูรณาการที่สอดคล้องกับนโยบายและแผนแม่บท เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนในการใช้ งบประมาณในหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5. ให้มีองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ทั้งในระดับชาติ ระดับลุ่มน้ำ และระดับ องค์กรผู้ใช้น้ำ โดยสะท้อนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

6. กำหนดหลักเกณฑ์การจัดสรรน้ำอย่างเป็นธรรมและเหมาะสม โดยแบ่งการใช้น้ำ ออกเป็น 3 ประเภทคือ การใช้น้ำประเภทที่หนึ่งได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการ ดำรงชีพ การอุปโภค บริโภคในครัวเรือน เพื่อการเกษตรหรือการเลี้ยงสัตว์เพื่อการยังชีพ การอุตสาหกรรมในครัวเรือน การรักษาระบบนิเวศ จาริตประเพณี การบรรเทาสาธารณภัย การคมนาคม และการใช้น้ำปริมาณเล็กน้อย การใช้น้ำประเภทที่สองได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำ สาธารณะเพื่อการอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมท่องเที่ยว การผลิตพลังงานไฟฟ้า การประปาและ กิจการอื่น และการใช้น้ำประเภทที่สาม ได้แก่การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อกิจการขนาดใหญ่ที่ ใช้น้ำปริมาณมาก หรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบข้ามลุ่มน้ำหรือครอบคลุมพื้นที่อย่างกว้างขวาง

7. การกำหนดให้มีระบบการอนุญาตใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ สำหรับการใช้น้ำ ที่เกินกว่าสิทธิการใช้น้ำขั้นพื้นฐาน

8. กำหนดมาตรการในการป้องกันและแก้ไขภาวะปัญหาน้ำแล้งและภาวะน้ำท่วม โดยมีแผนป้องกันภาวะน้ำแล้งและภาวะน้ำท่วม โดยบูรณาการร่วมกับแผนป้องกันและบรรเทา สาธารณภัยแห่งชาติ เมื่อมีวิกฤตการณ์น้ำให้มีศูนย์บัญชาการเฉพาะกิจเพื่อป้องกันแก้ไข ควบคุม ระวัง บรรเทาได้อย่างทันท่วงที

9. กำหนดมาตรการในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชน ประชาชนและ ชุมชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ

10. กำหนดการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะ โดยพื้นที่ที่มีลักษณะ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารหรือพื้นที่ชุ่มน้ำ จะดำเนินการให้พื้นที่นั้นเป็นพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม และ กำหนดหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์ที่ดินที่อาจส่งผลกระทบกับทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อมิให้เกิด อันตรายหรือความเสียหายต่อทรัพยากรน้ำสาธารณะ

11. กำหนดความรับผิดชอบทางแพ่ง ในกรณีที่เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรน้ำ สาธารณะ และกำหนดให้หน่วยงานของรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นตัวแทนของรัฐใน การฟ้องคดีเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย

12. กำหนดบทลงโทษ ทั้งจำคุก และปรับ

เสาหลักที่ 4 นวัตกรรมส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้ นวัตกรรม เทคโนโลยี ผลงานวิชาการ มาใช้ขับเคลื่อนแผนแม่บททรัพยากรน้ำ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาใน 3 ด้านคือ

1. พัฒนาเผยแพร่ นวัตกรรมเทคโนโลยีและงานศึกษาวิจัย เพื่อคิดค้นต่อยอดและขยายผลวิธีการในการจัดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยบูรณาการศาสตร์พระราชา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความสำเร็จจากต่างประเทศ

2. สร้างเครือข่ายความร่วมมือระดับชาติและระดับนานาชาติ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านวิชาการเกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมของแต่ละภูมิภาค

3. ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำภาคเอกชน และภาคประชาสังคมสอดคล้องกับพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561

4. แนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำ

สำนักวิจัยพัฒนาและอุทกวิทยา (2552) ได้ให้แนวทางในการจัดการทรัพยากรน้ำไว้ดังนี้

4.1 สร้างจิตสำนึกให้คนไทยตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรน้ำ

1) บรรลุความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในการศึกษาทุกระดับเพื่อให้เยาวชนเข้าใจถึงสภาพทรัพยากรในลุ่มน้ำต่าง ๆ ปลูกฝังจิตสำนึกให้ตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของน้ำ และเข้าใจในหน้าที่การมีส่วนร่วมรักษาทรัพยากรน้ำ

2) เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนทั่วไปในทุกลุ่มน้ำ ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรแหล่งน้ำการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพและรู้คุณค่า

3) สร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับทรัพยากรในลุ่มน้ำ

4.2 พัฒนากลไกและกระบวนการบริหารจัดการเชิงบูรณาการที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายและประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำจะต้องพัฒนากลไกและกระบวนการบริหารจัดการเชิงบูรณาการ โดยเสริมสร้างเครือข่ายการประสานงานและการทำงานร่วมกันของฝ่ายราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน และประชาชนในท้องถิ่น โดยให้ความสำคัญกับการอบรมให้ความรู้แก่แกนนำชุมชน

4.3 กำหนดมาตรการจัดการทรัพยากรน้ำให้สอดคล้องกับศักยภาพ

4.3.1 มาตรการจัดหาและพัฒนาแหล่งน้ำ

- 1) มาตรการจัดหาและพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภคด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับสภาพทรัพยากรน้ำของแต่ละท้องถิ่น
- 2) มาตรการจัดหาและพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเพาะปลูก ด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ ทรัพยากรน้ำ เศรษฐกิจ รวมถึงสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม
- 3) มาตรการจัดหาและพัฒนาแหล่งน้ำเพื่ออุตสาหกรรม ด้วยวิธีการใดอย่างหนึ่งหรือหลายวิธีการร่วมกัน เช่น สร้างหรือขยายเขตประปา การสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ เพื่อสนับสนุนกิจการอุตสาหกรรม หรือการพัฒนาป่าบาดาลเพื่ออุตสาหกรรม

4.3.2 มาตรการจัดสรรและใช้ทรัพยากรน้ำ

- 1) มาตรการจัดสรรน้ำตามความจำเป็น เช่น สนับสนุนการเพาะปลูกพืชฤดูฝนเป็นอันดับแรก การจัดสรรน้ำ
- 2) มาตรการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้ใช้น้ำ ให้ทุกคนในกลุ่มน้ำใช้น้ำอย่างประหยัดและรู้คุณค่า
- 3) มาตรการทางเศรษฐศาสตร์ มียุทธศาสตร์การจัดการในหลายวิธีการ เช่น ให้มีการเก็บค่าบริการใช้น้ำดิบ

4.3.3 มาตรการอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร ทรัพยากรน้ำและแหล่งน้ำ

- 1) ควบคุมไม่ให้มีการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารอย่างจริงจัง
- 2) เร่งฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร จัดระบบให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา
- 3) สร้างฝายปิดกั้นร่องน้ำและลำธารเป็นระยะ เพื่อกักเก็บและขังน้ำให้เกิดความชุ่มชื้นกับพื้นที่ต้นน้ำลำธาร
- 4) ป้องกันและกำจัดผักตบชวาและวัชพืชที่ไม่มีประโยชน์ตามแหล่งน้ำ
- 5) ขุดลอกแหล่งน้ำธรรมชาติที่ตื้นเขิน แก้ปัญหาการรุกที่ดินริมตลิ่งและบุกรุกทางน้ำให้ได้ผลอย่างเป็นรูปธรรม

4.3.4 มาตรการแก้ปัญหาอุทกภัย

- 1) มาตรการแก้ไขปัญหามหาอุทกภัยด้วยสิ่งก่อสร้าง
แก้ไขปัญหามหาอุทกภัยด้วยสิ่งก่อสร้างหรือโครงการ ที่พิจารณาแล้วว่าเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ที่เกิดผลกระทบ ทำลายสถานะแวดล้อมและธรรมชาติน้อยที่สุด เสียค่าใช้จ่ายน้อยและได้รับผลประโยชน์คุ้มต่อการลงทุน

- (1) การก่อสร้างคันกั้นน้ำ ป้องกันน้ำไหลบ่าท่วมพื้นที่เพาะปลูกและชุมชน
  - (2) การก่อสร้างคลองผันน้ำ เพื่อแบ่งน้ำจากลำน้ำที่มีปัญหาน้ำท่วมไปลงลำน้ำสายอื่น หรือระบายลงสู่ทะเล
  - (3) การระบายน้ำออกจากพื้นที่ลุ่มมีน้ำขังอยู่นานให้ระบายลงสู่ลำน้ำสายใหญ่ หรือระบายลงสู่ทะเล
- 2) มาตรการแก้ไขปัญหาลูกข่ายด้วยการไม่ใช่สิ่งก่อสร้าง
- (1) จัดทำแผนที่บริเวณน้ำท่วมซ้ำซากของกลุ่มน้ำต่าง ๆ ให้มีรายละเอียดชัดเจน
  - (2) จัดระบบผังเมืองในบริเวณน้ำท่วมซ้ำซาก
  - (ค) จัดระบบประกันความเสี่ยงด้วยธุรกิจประกัน
  - (ง) ปรับระบบการปลูกพืชให้สอดคล้องกับสภาพของแต่ละพื้นที่ เช่น
- โครงการบางระกำโมเดล

5. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

เกรียงไกร ชูระพันธ์ (2560) การพัฒนาชุมชนโดยอาศัยการมีส่วนร่วม เป็นหลักการที่เน้นความสำคัญของประชาชน ชาวบ้าน หรือสมาชิกในชุมชน ในการเข้ามามีส่วนร่วม เกี่ยวข้องในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การดำเนินการตามแผน การติดตามประเมินผล และการรับประโยชน์จากการพัฒนานั้น ทั้งนี้การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง จะต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจที่จะดำเนินการใด ๆ เพื่อหมู่บ้านหรือชุมชนของตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่ได้รับผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนานั้นโดยตรง การกระทำในลักษณะนี้จำเป็นต้องเริ่ม โดยการรวมกลุ่มประชาชนตามความสนใจหรือความถนัดในกิจกรรมการพัฒนาที่จัดขึ้น และค่อย ๆ เพิ่มขีดความสามารถ และความรับผิดชอบในการดำเนินตามกระบวนการพัฒนาให้แก่ประชาชน จนในที่สุดประชาชน สามารถดำเนินงานด้วยตนเองตามลำพัง จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 87 ซึ่งเป็นแนวนโยบายที่สำคัญในการเปิดโอกาสให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมทั้งในระดับประเทศ และระดับท้องถิ่น การนิยามความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงควรมีลักษณะจำกัดเฉพาะในระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองหนึ่ง ๆ เท่านั้น การมีส่วนร่วมของประชาชน ในฐานะสมาชิกของสังคม ไม่ว่าจะในบริบทของการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง หรือ วัฒนธรรม ย่อมเป็นสิ่งที่แสดงออกให้เห็นถึงพัฒนาการรับรู้ และภูมิปัญญาในการ

กำหนดชีวิต ในการจัดการควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจ และสังคมของตนเอง

5.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

James L. Creighton (2005) ได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนใช้กับการตัดสินใจในการบริหาร
2. การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ใช่เพียงการให้ข้อมูลแก่ประชาชนแต่เป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรที่ทำหน้าที่ตัดสินใจและประชาชนซึ่งต้องการมีส่วนร่วม
3. มีกระบวนการอย่างเป็นระบบของการเข้ามามีมีส่วนร่วมของประชาชน สิ่งนี้ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญหรือโดยไม่คาดคิดมาก่อน
4. ผู้ที่เข้ามามีมีส่วนร่วมได้รับผลกระทบในระดับต่าง ๆ หรือมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่กำลังดำเนินการอยู่

สำนักวิจัยพัฒนาและอุทกวิทยา (2552) การมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชนในบริบทของการบริหารจัดการน้ำ หมายถึง กิจกรรมที่หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนให้ประชาชนหรือชุมชนเข้ามาในขั้นตอนของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมประเมินผล เพื่อให้เป็นกลไกและเครือข่ายการขับเคลื่อนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ

อนรรักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2548) สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เน้นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินงาน การแบ่งปันผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผล โดยสามารถสรุปสาระสำคัญได้ 5 ลักษณะดังนี้

1. ลักษณะการเข้าร่วมในกิจกรรมของประชาชน ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ประชาชนเอาตัวเองเข้าไปร่วมกิจกรรม เป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมด้วยตนเองซึ่งสามารถตรวจสอบได้จากเวลา และการสังเกตการณ์ การสื่อความหมายในระหว่างกระบวนการจัดกิจกรรมตามประเด็นและเป้าหมายของกิจกรรมนั้น รวมถึงระดับความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ที่มีผลต่อโอกาสและห้วงเวลาที่ตนเองร่วมกิจกรรม
2. ลักษณะการเข้าสนับสนุน และควบคุมสถานการณ์ของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจประเด็นต่าง ๆ ของกิจกรรมพัฒนาชุมชนนั้น ๆ ซึ่งมีองค์ประกอบที่พิจารณาได้ในลักษณะของการใช้กระบวนการกลุ่มด้วยความเต็มใจและพึงพอใจที่มีต่อระดับการตัดสินใจ
3. ลักษณะการใช้กระบวนการประชาธิปไตย ที่อาจมีการอภิปรายโต้แย้ง ในการตัดสินใจ โดยอาศัยเสียงส่วนใหญ่และเหตุผลที่ยอมรับกันได้เป็นสำคัญซึ่งมีลักษณะ 3 ประการคือ

1) การตัดสินใจของประชาชนผู้ร่วมกิจกรรมนั้น ได้รับการยอมรับและแสดงความรับผิดชอบโดยสมาชิกผู้ร่วมกิจกรรม

2) การยอมรับวัตถุประสงค์และเป้าหมาย รวมถึงการพิจารณากิจกรรมพัฒนาชุมชนหลังจากได้ผ่านการวิเคราะห์ อย่างรอบคอบแล้ว

3) ความมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น ข้อคิดและข้อเสนอแนะด้วยความพอใจ

4. มีการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นประกอบในการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน เช่น ผู้เชี่ยวชาญ ปรชาญชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งข้อมูล ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ ต่าง ๆ ที่แสวงหา มาอย่างได้เต็มที่ ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่น จะทำหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลและให้ คำปรึกษามากกว่าเป็นผู้ชี้แนะการตัดสินใจให้ชาวบ้านเอง โดยปราศจากการเข้าไปแทรกแซง กิจกรรมการตัดสินใจทางเลือกในการทำงานที่เหมาะสมของชาวบ้าน

5. มีการยอมรับผูกพันเป็นเงื่อนไขที่ประชาชนผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชนรู้สึกยอมรับเป้าหมาย กระบวนการและผลลัพธ์ที่ได้จากกิจกรรมนั้น ซึ่งมีตัวชี้วัดอย่างน้อย 3 ประการคือ

1) การยอมรับเป้าหมายในกิจกรรมพัฒนาชุมชนว่า เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมพัฒนาแล้วตนเอง และชุมชนจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนทั้งระยะสั้น และระยะยาวอย่างไร

2) การยอมรับในกระบวนการของกิจกรรมที่ต้องการให้ผู้มีส่วนร่วมได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมงานในลักษณะของแรงงาน ความคิด ทรัพย์สิน การสนับสนุนด้าน กำลังใจ และเวลา

3) การยอมรับผลลัพธ์ที่ได้จากการร่วมกิจกรรมด้วยความพอใจ

การมีส่วนร่วมคือการเข้าร่วมอย่างแข็งขันของประชาชนในการดำเนินการตัดสินใจในทุกระดับ และทุกแบบของกิจกรรมในทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาชุมชน อันได้แก่ การศึกษา และวิเคราะห์ชุมชน การวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาและจัดลำดับความสำคัญ การเลือกวิธีและการวางแผนในการแก้ปัญหา การปฏิบัติกิจกรรมตามแผน และการติดตามประเมินผลรวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นด้วย

5.2 ปัจจัยหลักในการมีส่วนร่วม

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจ และห่วงกังวลส่วนบุคคล ซึ่งบังเอิญพ้องต้องกัน กลายเป็นความสนใจ และความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม

2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้มุ่งไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผน และลงมือกระทำร่วมกัน

3. การตกลงร่วมใจกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจ ร่วมกันนี้จะรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความริเริ่มกระทำการตอบสนองต่อความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม

Cohen (1996 อ้างถึงใน จินตวิรี เกษมสุข, 2557) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในงานพัฒนา สามารถกระทำได้ 4 ลักษณะ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในเชิงการกระทำ โดยที่สมาชิกในชุมชนได้อุทิศแรงกายภายในการดำเนินกิจกรรมของชุมชนเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย
2. การมีส่วนร่วมในเชิงเงินงบประมาณ โดยที่สมาชิกชุมชนได้อุทิศ เงินดำเนินกิจกรรมชุมชน
3. การมีส่วนร่วมในเชิงความรับผิดชอบ โดยมีการกระจายภารกิจและความรับผิดชอบให้แก่สมาชิกชุมชน
4. การมีส่วนร่วมในเชิงการตัดสินใจ โดยให้สมาชิกในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้กับสมาชิกในชุมชน

5.3 รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน

จินตวิรี เกษมสุข (2557) ได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมเป็น 4 รูปแบบดังนี้

5.3.1 การรับรู้ข่าวสาร (Public Information)

ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีดำเนินการตัดสินใจดำเนินโครงการ

5.3.2 การปรึกษาหารือ (Public Consultation)

เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงการและกิจกรรมมากขึ้น

5.3.3 การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting)

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม และผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการหรือกิจกรรมนั้นได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ และค้นหาเหตุผลในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นั้นซึ่งมีหลายรูปแบบได้แก่

1) การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting) โดยจัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ โดยเจ้าของโครงการหรือกิจกรรมจะต้องส่งตัวแทนเข้าร่วม เพื่ออธิบายให้ที่ประชุมทราบถึงลักษณะโครงการและผลกระทบที่คาดว่าจะได้รับ

2) การประชุมรับฟังความคิดเห็นเชิงวิชาการ (Technical Hearing) สำหรับโครงการที่มีข้อโต้แย้งเชิงวิชาการ จำเป็นต้องเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกมาช่วยอธิบาย และให้ความเห็นต่อโครงการซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมต้องได้รับฟังผลดังกล่าวด้วย

3) การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นเวทีการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบัง ทั้งฝ่ายเจ้าของโครงการ และฝ่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากโครงการ ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับมีหลักเกณฑ์และประเด็นพิจารณาที่ชัดเจน และแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบทั่วกัน

5.3.4 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making)

เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งประชาชนจะมีบทบาทในการตัดสินใจได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการที่เป็นผู้แทนประชาชนในพื้นที่

2.4 ระดับของการมีส่วนร่วม

อคิน รพีพัฒน์ (2527) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วม ของประชาชนออกเป็น 5 ระดับคือ

1. ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและความต้องการของชุมชน ตลอดจนเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาร่วมกับผู้ปฏิบัติงานในสนาม
2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์หาสาเหตุแห่งปัญหาและแนวทางต่าง ๆ ที่อาจนำมาใช้ในการแก้ปัญหา
3. ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาแนวทาง และวิธีการที่จะใช้ในการแก้ปัญหาและวางแผนเพื่อแก้ปัญหาร่วมกันกับผู้ปฏิบัติงานสนาม
4. ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนเพื่อแก้ปัญหา
5. ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานร่วมกับผู้ปฏิบัติงานในสนาม

2.5 ปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อการมีส่วนร่วม

ปรัชญา เวสารัชช์ (2538) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นดังนี้

1. ปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความปลอดภัย
  2. ปัจจัยผลักดันจากผู้อื่น โดยเฉพาะกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
  3. ปัจจัยที่เป็นรางวัลตอบแทน ได้แก่ค่าตอบแทนแรงงาน ผลประโยชน์
  4. ปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ความคาดหวังในประโยชน์ส่วนรวม ความรู้สึกเกรงใจไม่กล้าปฏิเสธเมื่อถูกชักชวน หรือความรู้สึกเป็นพันธะที่ต้องเข้าร่วมเพื่อให้เกิดความสามัคคี
- จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมหรือความร่วมมือจะเกิดขึ้น และประสบความสำเร็จได้ขึ้นอยู่กับ การเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือ ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งประชาชนมีบทบาทในการตัดสินใจได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับ องค์ประกอบของคณะกรรมการที่เป็นผู้แทนประชาชนในพื้นที่ หรือผู้แทนชุมชน ที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งหมายถึงการที่ประชาชนหรือสมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง (Involvement) ในการตัดสินใจร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาของชุมชนเองในทุกระดับขั้นตอน

6. กลุ่มและการพัฒนาศักยภาพ

การดำเนินการจัดตั้งกลุ่มในชุมชนมักเกิดจากการรวมตัวของคนในชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง การรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ใช้น้ำเกิดจากการรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาด้านน้ำทางการเกษตรของคนในชุมชน และพัฒนาสู่การจัดตั้งกลุ่มอย่างเป็นทางการ โดยการร่วมมือระหว่างเกษตรกรและหน่วยงานภาครัฐ เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาให้กับเกษตรกร และมีแนวทางในการบริหารจัดการที่เป็นระบบมากขึ้น

6.1 แนวคิดการจัดตั้งกลุ่มองค์กรเครือข่าย

สร้อยตระกูล ติวานนท์ (2545 อ้างถึงใน กรมทรัพยากรน้ำ, 2552) ได้รวบรวมแนวคิด และสรุปในภาพรวมว่า กลุ่มองค์กรประกอบด้วย บุคคลสองคนขึ้นไปหรือมากกว่า โดยบุคคลเหล่านั้น จะมีการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน มีการกระทำตอบโต้กันทางสังคม และต้องพึ่งพาอาศัยกัน นอกจากนั้นสิ่งสำคัญที่จะเชื่อมสมาชิกเข้าด้วยกัน พร้อมทั้งการรักษาความเป็นสมาชิก

กลุ่ม อันได้แก่ ความเชื่อถือกัน ความสนใจ แรงจูงใจและเป้าหมายของสมาชิกกลุ่มที่มีร่วมกัน ละมีการรับรู้ถึงกันรวมเป็นกลุ่ม หรือความรู้สึกเป็นสมาชิกของกลุ่ม เมื่อจะทำอะไรก็ตาม

โดยได้ทำการแบ่งประเภทของการรวม กลุ่มออกเป็น 2 ประเภท คือกลุ่มทางการ หรือกลุ่ม ุรูปนัย และกลุ่มไม่เป็นทางการ หรือกลุ่มอรูปนัย เมื่อองค์กรก่อตั้งขึ้นมาพร้อมกับวัตถุประสงค์และเป้าหมาย การจะทำให้วัตถุประสงค์ดังกล่าวบรรลุผลนั้น ก็โดยการที่มีกลุ่มบุคคลที่จะปฏิบัติภาระหน้าที่ต่าง ๆ ของสมาชิกกลุ่มตามตำแหน่งหน้าที่ของตนตามที่องค์กรกำหนด ไม่ว่าจะเป็กลุ่มขนาดเล็ก หรือกลุ่มขนาดใหญ่

แนวคิดในการรวมกลุ่ม จอร์จ โฮแมนส์ (1950 อ้างถึงในกรมทรัพย์ากรน้ำบาดาล, 2552) ให้ความเห็นว่า ปัจจัยที่จะทำให้คนมารวมกลุ่มกันมีอยู่ 3 ประการ คือ มีกิจกรรมต่าง ๆ มีปฏิริยาตอบโต้ระหว่างกัน และมีความรู้สึกในใจร่วมกัน กล่าวคือ หากบุคคลเข้ามาทำกิจกรรมร่วมกันมากเท่าใด บุคคลเหล่านั้นจะมีปฏิริยาซึ่งกันและกัน และมีความรู้สึกร่วมกันมากเพียงนั้น หากปฏิริยา ระหว่างกันมากเพียงใด ก็จะมีการกระทำกิจกรรมและมีปฏิริยาตอบโต้ต่อกันมากขึ้น เพียงนั้น เช่นกัน

6.2 ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จ

พงษ์ศักดิ์ และคณะ (2542 อ้างถึงในกรมส่งเสริมสหกรณ์, ม.ป.ป) ได้สรุปถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้กลุ่มหรือองค์กรเกษตรกรประสบความสำเร็จ ไว้ดังนี้ คือ

6.2.1 ในการจัดตั้งกลุ่มนั้น ถ้าสมาชิกของกลุ่มที่มารวมตัวกันเป็นกลุ่มบุคคลที่ประสบปัญหาในการประกอบอาชีพคล้ายคลึงกัน เมื่อมารวมกลุ่มกันและมีการกำหนดวัตถุประสงค์ ในการจัดตั้งกลุ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่ไปในแนวทางเดียวกัน

6.2.2 โครงสร้างในการดำเนินงานขององค์กรควรมีความชัดเจนมีองค์ประกอบที่พอเหมาะ มีความคล่องตัวในการบริหารงาน มีการกำหนดหน้าที่และบทบาทของแต่ละฝ่าย

6.2.3 การเข้ามารวมกลุ่มกันของสมาชิกที่ริเริ่มก่อตั้งและผู้ที่จะเข้ามาสมัครเป็นสมาชิกใหม่ควรให้เป็นไปโดยสมัครใจ ไม่ควรเป็นการชักจูงหรือบังคับ โดยหน่วยงานของทางราชการ ที่มุ่งหวังเพื่อให้มีการจัดตั้งขึ้นมาเท่านั้น โดยไม่ได้อธิบายหรือสร้างความเข้าใจอย่างแท้จริง ให้ผู้ที่สมัครเข้ามาเป็นสมาชิก เพื่อประกอบการตัดสินใจด้วยตัวของเขาเอง

6.2.4 ในการบริหารงานกลุ่ม สิ่งสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จ ก็คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มในทุก ๆ ระดับ

6.2.5 ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ คือการมีส่วนร่วมของสมาชิกได้แก่ การมีส่วนร่วมในการเลือกคณะกรรมการกลุ่ม การออกความคิดเห็นในการกำหนดกิจกรรมการดำเนินงานกลุ่ม การรับรู้สถานการณ์ด้านสินทรัพย์และบัญชี ความก้าวหน้า

ในการดำเนินธุรกิจของกลุ่มเป็นระยะๆ ตามช่วงเวลาที่เหมาะสม การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ของกลุ่มอย่างเป็นธรรม การประชุมพบปะระหว่างกรรมการและสมาชิกอย่างสม่ำเสมอ

6.2.6 การดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจของกลุ่มที่สร้างประโยชน์ให้แก่สมาชิกของกลุ่มเช่น การช่วยเหลือและสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิตแก่สมาชิก ถ้ากลุ่มสามารถทำกำไรและสมาชิกได้รับเงินปันผลและเฉลี่ยคืนอย่างยุติธรรมแล้ว จะเป็นแรงจูงใจให้สมาชิกร่วมทำธุรกิจกับกลุ่มมากขึ้น

6.2.7 เงินทุนของกลุ่มในการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ของกลุ่ม ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ เช่นการพัฒนาของกลุ่ม การช่วยเหลือสังคมของกลุ่ม การช่วยเหลือสมาชิกในด้านสวัสดิการต่างๆ มีความจำเป็นที่จะต้องใช้เงินทุนทั้งสิ้น ดังนั้นความสามารถในการหาเงินทุนให้กลุ่ม จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง แหล่งเงินทุนที่กลุ่มสามารถหาได้ เช่น การสะสมทุนจากการถือหุ้นของสมาชิก การสร้างผลกำไรจากการดำเนินธุรกิจ การสนับสนุนจากทางราชการและองค์กรเอกชน เป็นต้น

6.2.8 เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือและดูแลการทำงานของกลุ่มต่างๆ มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะนำพาให้กลุ่มดำเนินงานไปสู่ความสำเร็จได้ ถ้าเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้ความเอาใจใส่และติดตามการดำเนินงานของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง คอยช่วยเหลือให้คำแนะนำ และแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น

6.2.9 การจัดฝึกอบรมและให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ เนื้อหาหรือเรื่องที่จะนำมาฝึกอบรมให้กับสมาชิกของกลุ่ม ต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่สมาชิกกำลังประสบปัญหาอยู่ และต้องการแก้ไขโดยการฝึกอบรมให้ความรู้เพื่อนำไปปฏิบัติได้จริง

6.2.10 การทำธุรกิจแบบครบวงจรของกลุ่มเป็นปัจจัยอีกอย่างหนึ่งที่จะทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ คือ การให้ความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับการผลิต การให้การสนับสนุนในเรื่องเงินทุน การช่วยเหลือสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต การจัดการด้านการตลาดเพื่อให้สมาชิกได้ขายสินค้าในราคาที่ยุติธรรม การสนับสนุนด้านการเก็บรักษาผลผลิตเพื่อรอเวลาขายในช่วงที่ราคามีความเหมาะสม เป็นต้น

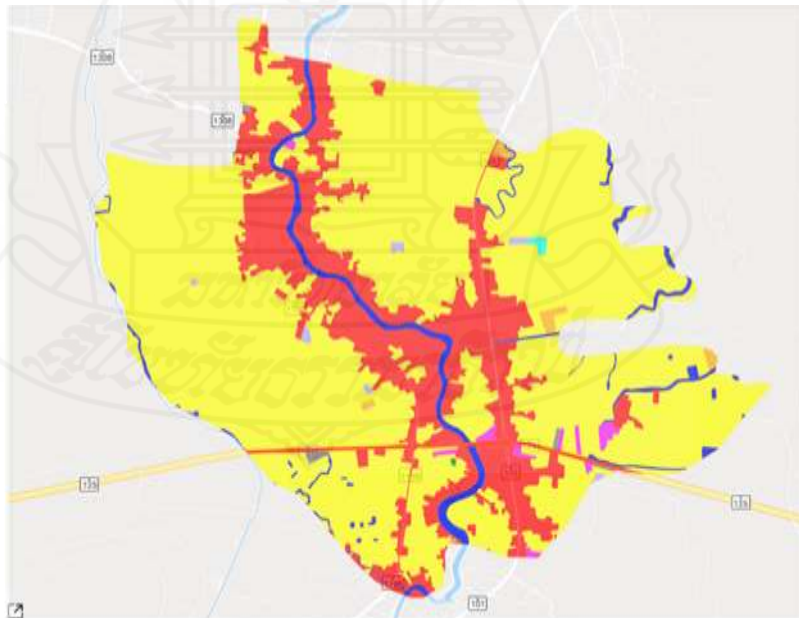
7. ข้อมูลพื้นฐาน ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

7.1 ข้อมูลพื้นฐาน ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

7.1.1 ข้อมูลด้านกายภาพ

รายงานแผนพัฒนาการเกษตร ของสำนักงานเกษตรอำเภอศรีสำโรง (2562) ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรงจังหวัดสุโขทัย ตั้งอยู่ภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย และตั้งอยู่ทางทิศเหนือ ของจังหวัดสุโขทัยประมาณ 11 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 12,316 ไร่ แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 9 หมู่บ้าน มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลใกล้เคียงดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลวังใหญ่ ตำบลเกาะตาเลี้ยง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลเกาะตาเลี้ยง อำเภอศรีสำโรง ตำบลศาลเตี้ยอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลปากแคว อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลวังใหญ่ อำเภอศรีสำโรง ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

ภาพที่ 2.3 แสดงสภาพพื้นที่ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

ที่มา : <http://agri-map-online.moac.go.th/> (กรมพัฒนาที่ดิน)

จากภาพที่ 2.3 แสดงพื้นที่ทั้งหมดของตำบลทับผึ้งอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ส่วนที่เป็นสีเหลืองแสดงถึงพื้นที่ทางการเกษตร ส่วนสีแดงแสดงให้เห็นถึงพื้นที่ชุมชนพื้นที่อยู่อาศัย และสีฟ้าแสดงถึงการไหลเส้นทางของลำน้ำยมที่ไหลผ่านพื้นที่ ตำบลทับผึ้งอำเภอศรีสำโรงจังหวัดสุโขทัย

1) *ลักษณะภูมิประเทศ* ตำบลทับผึ้งเป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำ มีแม่น้ำยมไหลผ่านจากทางด้านทิศเหนือจดทิศใต้ของพื้นที่ทั้งตำบล มีคลองธรรมชาติหลายสาย ในช่วงฤดูฝนน้ำจะล้นตลิ่งไหลเข้าท่วมพื้นที่ทั้งสองฝั่งแม่น้ำยมเป็นบริเวณกว้าง และมีน้ำป่าไหลหลากเข้าท่วมพื้นที่รอบนอกด้านทิศตะวันตกทั้งหมดเป็นพื้นที่น้ำท่วมขัง

2) *สภาพภูมิอากาศ* ตำบลทับผึ้งมีอากาศร้อนในฤดูร้อน มีฝนตกปานกลางถึงชุกในฤดูฝน และมีอากาศเย็นถึงหนาวในฤดูหนาว สภาพภูมิอากาศทั่วไปค่อนข้างแห้งแล้ง และมีฤดูหนาวและฝน ช่วงสั้น ๆ มีอุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปีอยู่ที่ 17 – 39 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยอยู่ที่ 700 – 1,500 มิลลิเมตร/ปี ฤดูกาล มี 3 ฤดู อยู่ในภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อน มี 3 ฤดู คือ

ฤดูร้อน ระหว่างเดือน มีนาคม- พฤษภาคม

ฤดูฝน ระหว่างเดือน มิถุนายน – ตุลาคม

ฤดูหนาว ระหว่างเดือน พฤศจิกายน – กุมภาพันธ์

3) *ลักษณะดิน กลุ่มชุดดิน*

กลุ่มชุดดินที่ 4 ลักษณะโดยทั่วไป เนื้อดินเป็นพวกดินเหนียว ดินบนมีสีน้ำตาลปนเทาหรือสีน้ำตาล ดินล่างมีสีน้ำตาลปนเทา หรือสีน้ำตาล หรือสีเทาปนสีเขียวมะกอก มีจุดประสีน้ำตาลปนเหลืองหรือสีน้ำตาลแก่ อาจพบก้อนปูน ก้อนสารเคมีสะสมพวกเหล็ก และแมงกานีสในชั้นดินล่าง การระบายน้ำค่อนข้างเร็ว พบตามที่ราบเรียบหรือที่ราบลุ่มระหว่างคันดินริมลำน้ำ กับลานตะพักลำน้ำค่อนข้างใหม่ น้ำแช่ขัง ในฤดูฝนลึก 30 - 50 เซนติเมตร นาน 4-5 เดือน ดินมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติปานกลาง ค่าความเป็นกรดต่างอยู่ระหว่าง 5.5-6.5 ถ้าหากดินมีก้อนปูนปะปนอยู่ ค่าความเป็นกรดต่างจะอยู่ในช่วง 7.0-8.0 ได้แก่ ชุดดินชัยนาท ราชบุรี ท่าพล และสระบุรี, บางมูลนาก ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวส่วนใหญ่ใช้ทำนา บางแห่งยกร่องเพื่อปลูกพืชผักหรือไม้ผล ซึ่งมักจะให้ผลผลิตค่อนข้างสูง

กลุ่มชุดดินที่ 5 ลักษณะเด่น กลุ่มดินเหนียวลึกมากที่เกิดจากตะกอนลำน้ำ ปฏิกิริยาดินเป็นกลางหรือเป็นด่าง การระบายน้ำเร็ว ความอุดมสมบูรณ์ต่ำถึงปานกลาง

กลุ่มชุดดินที่ 7 ลักษณะโดยทั่วไป เนื้อดินเป็นพวกดินเหนียว มีสีน้ำตาล หรือสีน้ำตาลปนเทา พบจุดประสีน้ำตาล สีแดงปนเหลือง สีน้ำตาลปนแดง หรือสีแดงปะปนตลอด ชั้นดิน กลุ่มดินนี้เกิดจากพวกตะกอนลำน้ำ เป็นดินลึก มีการระบายน้ำค่อนข้างเร็ว พบตามพื้นที่ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบ ฤดูฝนขังน้ำลึก 30-50 เซนติเมตร นาน 3 - 4 เดือน ดินมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติปานกลาง ค่าความเป็นกรดค้างอยู่ในช่วง 6.0-7.0 ได้แก่ชุดดินนครปฐม ผักกาด เดิมบาง อุดรดิตถ์ ท่าตูม สุโขทัย พิจิตร

กลุ่มชุดดินที่ 21 ลักษณะเด่น กลุ่มดินร่วนหยาบลึกมากที่เกิดจากตะกอนลำน้ำในส่วนต่ำของพื้นที่ริมแม่น้ำ ปฏิกิริยาดินเป็นกรดเล็กน้อยถึงเป็นกลาง การระบายน้ำค่อนข้างเร็วถึงดีปานกลาง ความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง ปัญหาที่พบดินค่อนข้างเป็นดินทราย ขาดแคลนน้ำ นาน บางพื้นที่อาจได้รับอันตรายจากน้ำไหลบ่าท่วมขัง และน้ำท่วมขังในฤดูฝน ทำความเสียหายกับพืชที่ไม่ชอบน้ำ

4) *เส้นทางคมนาคม* การคมนาคมภายในตำบลจะแบ่งเป็นสองฝั่งแม่น้ำ ทางฝั่งตะวันตกมีถนนลาดยาง สายสุโขทัย - วังไม้ขอน ผ่านหมู่ 1,3,4,7 ทางฝั่งตะวันออกมีถนนลาดยางคือ ถนนจรดวิถีถ่อง ผ่านหมู่ที่ 8,2,5,9,6 เชื่อมต่อกับถนนลาดยาง สลับกับถนนลูกรัง และสามารถติดต่อกับตำบลใกล้เคียง คือตำบลเกาะตาเลี้ยง ตำบลวังใหญ่ อำเภอศรีสำโรง ตำบลปากแคว ตำบลตาลเตี้ย ตำบลบ้านกล้วยอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัยตำบลทับผึ้ง มีเส้นทางคมนาคมติดต่อกับตำบลต่าง ๆ ดังนี้

- ทางหลวงสายสุโขทัย - วังไม้ขอน ผ่านตำบลทับผึ้งระยะทาง 6 กม.
- ถนนหมายเลข 23 ระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร (มีสะพานคอนกรีต-ข้ามแม่น้ำยมเชื่อมต่อทาง หลวงสายศรีสำโรง - สุโขทัย)
- ถนนเลียบบฝั่งแม่น้ำยม ทั้งซ้ายและขวา ความยาวประมาณ 6 กิโลเมตร

7.1.2 ข้อมูลด้านการเมืองการปกครอง

จำนวนหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้ง แบ่งออกเป็น 9 หมู่บ้าน เป็นพื้นที่เดิมทั้งหมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1-หมู่ที่ 9 ประกอบด้วยชื่อหมู่บ้าน ดังนี้

ตารางที่ 2.1 ข้อมูลเขตการปกครองในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้ง

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
1	บ้านทับผึ้ง	นายสันติ แพรบุตร	ผู้ใหญ่บ้าน
2	เกาะวงเกียรดี	นางสาวอนงค์วัดี โพธิสุวรรณ	ผู้ใหญ่บ้าน
3	เกาะวงเกียรดี	นายวิระ โพธิ์ขาว	ผู้ใหญ่บ้าน
4	เตวีคกลาง	นายทองคำ คล้ายขำ	ผู้ใหญ่บ้าน
5	เตวีคนอก	นายสมศักดิ์ ชำนาญจ้อย	ผู้ใหญ่บ้าน
6	ท่าช้าง	นายประมวล คำสุข	ผู้ใหญ่บ้าน
7	ท่าช้าง	นายบุญหนัก แจ็งกรณ	ผู้ใหญ่บ้าน
8	ทับผึ้ง	นายศรีสมุทร เสือกลิ่น	ผู้ใหญ่บ้าน
9	เตวีคนอก	นายสำเริง พรหมนิม	กำนัน

7.1.3 ข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติ

1) แหล่งน้ำและระบบชลประทาน

(1) แหล่งน้ำในการเกษตร การเกษตรกรรมของตำบลทับผึ้งส่วนใหญ่ร้อยละ 70 ของพื้นที่อาศัยน้ำฝน และแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ในช่วงฤดูฝนจะมีปริมาณน้ำมาก บางครั้งก็เกิดอุทกภัยเนื่องจากแม่น้ำยมไม่มีเขื่อนหรือฝายกั้น อีกทั้งจะมีน้ำป่าไหลบ่ามาทางทิศตะวันตกของตำบลในช่วงฤดูแล้ง น้ำที่ใช้ในการเกษตรไม่เพียงพอ เนื่องจากแหล่งน้ำส่วนใหญ่อาศัยแหล่งน้ำจากแม่น้ำยม ซึ่งไม่สามารถเก็บกักน้ำได้

(2) แหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ

- ก. แม่น้ำยม ผ่านตำบลทับผึ้ง ความยาวประมาณ 6,000 เมตร
- ข. คลองทางไม้ ผ่านหมู่ที่ 1, 3 ความยาวประมาณ 1,400 เมตร
- ค. คลองทางควาย ผ่านหมู่ที่ 3 ความยาวประมาณ 2,000 เมตร
- ง. คลองตาบาง ผ่านหมู่ที่ 3 ความยาวประมาณ 3,500 เมตร
- จ. คลองตาลี ผ่านหมู่ที่ 4 ความยาวประมาณ 2,000 เมตร
- ฉ. คลองตาแพ่ง ผ่านหมู่ที่ 4 ความยาวประมาณ 1,800 เมตร

(3) แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

- ก. สระน้ำโครงการการสร้างงานในชนบท (กสช.) 3 แห่ง
- (ก) หมู่ที่ 3 จำนวน 1 สระ

(ข) หมู่ที่ 4 จำนวน 1 สระ

(ค) หมู่ที่ 9 จำนวน 1 สระ

ข. สถานีสูบน้ำพลังงานไฟฟ้าจำนวน 5 สถานี ตั้งอยู่หมู่ที่ 1,3,4,5 และ 6 ตำบลทับผึ้ง อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

ค. บ่อบาดาล 29 บ่อ

7.1.4 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

ตำบลทับผึ้ง อำเภอสรีสำโรงจังหวัดสุโขทัย ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ข้าวโพดหวาน ทำไร่ยาสูบ ปลูกพืชผัก ไม้ดอกไม้ประดับ เป็นต้น เกษตรกรจะทำนาในฤดูนาปี ในช่วง เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม และ จะเริ่มทำการปลูกยาสูบ สายพันธุ์เบอร์เลย์ ประมาณเดือนธันวาคม โดยเกษตรกรจะซื้อเมล็ดพันธุ์ และ บังคับการผลิตจากสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. หรือบริษัทเอกชนในพื้นที่ โดยในแต่ละรอบการผลิต จะมีการนัดประชุมเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบเพื่อทำการแบ่งพื้นที่การปลูกยาสูบ ซึ่งในปัจจุบันยาสูบมีราคาตกต่ำเนื่องจากไม่สามารถส่งออกได้ และการบริโภคยาสูบภายในประเทศลดลง

7.2 ข้อมูลการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำหมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

7.2.1 ประวัติการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง

การจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ตำบลทับผึ้งอำเภอสรี สำโรงจังหวัดสุโขทัย เดิมที่มีการรวมกลุ่มแบบไม่เป็นทางการ การทำงานและหน้ารับผิดชอบส่วนใหญ่เป็นของผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน การทำงานเป็นการทำตามสถานการณ์ไม่มีการวางแผนล่วงหน้า เกษตรกรผู้ใช้น้ำใช้แหล่งน้ำจากธรรมชาติเป็นหลัก หลังจากมีการถ่ายโอนภารกิจจากสำนักชลประทานที่ 4 ไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้งเป็นผู้ดูแล เครื่องสูบน้ำพลังงานไฟฟ้าจำนวน 5 เครื่อง คลองส่งน้ำคอนกรีต และคลองดินเข้าสู่พื้นที่ของเกษตรกร องค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้งได้ทำการประชาสัมพันธ์และชี้แจงแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกษตรกรในพื้นที่ได้บริหารจัดการเครื่องสูบน้ำ การจัดคิวการใช้น้ำโดยเกษตรกรเอง โดยยังคงให้ความช่วยเหลือเกษตรกรโดยการอุดหนุนค่าไฟให้เกษตรกรในอัตราร้อยละ 70 และเก็บจากเกษตรกรร้อยละ 30 พบว่า การบริหารจัดการกันเองโดยให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ตัดสินใจเพียงผู้เดียว ไม่สามารถแก้ปัญหาการแย่งชิงน้ำของเกษตรกร และการเรียกเก็บค่าน้ำ ไม่บรรลุลตามวัตถุประสงค์ ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้งได้ดำเนินการจัดประชาคม รับฟังปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น จนได้เป็นแนวทางในการจัดตั้งเป็นกลุ่มผู้ใช้น้ำหมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง ในวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ 2547 การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มในช่วงแรก ยังประสบกับปัญหาเดิมเรื่อยมา จนได้มีการคัดเลือกและแต่งตั้ง

คณะกรรมการชุดใหม่ขึ้นมา เนื่องจากหมดวาระ การคัดเลือกคณะกรรมการชุดใหม่ โดยมีนายสมศักดิ์ ชานาญชัย ซึ่งเป็นประธานกลุ่มผู้ใช้น้ำคนปัจจุบัน ได้ดำเนินการนำกฎระเบียบข้อบังคับที่องค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้งร่วมกับสมาชิกเป็นผู้บัญญัติขึ้น มาบังคับใช้อย่างจริงจัง มีการลงโทษผู้ที่ละเมิดกฎระเบียบ เก็บค่าบริการการใช้น้ำกับเกษตรกรได้ตรงตามเป้าของสมาชิก และสามารถจัดหน้าให้กับเกษตรกรได้ใช้อย่างเพียงพอต่อความต้องการ ทำให้เกษตรกรเริ่มตระหนักถึงการบริหารจัดการที่เป็นระบบมากขึ้น มีน้ำใช้อย่างเพียงพอ ทำให้ปัจจุบันมีเกษตรกรที่สมัครเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำอย่างต่อเนื่อง

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สีสะหวาด สีดาวง (2558) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการชลประทานของประชาชนในพื้นที่โครงการบ้านพะลิง เมืองโพนทอง แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่าการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการชลประทานของประชาชนที่อยู่ในพื้นที่โครงการ ฯ โดยภาพรวมประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนร่วม จึงเป็นสาเหตุทำให้ไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม เมื่อประสบปัญหาในการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ จะร้องเรียนกับภาครัฐทันทีเพื่อให้ภาครัฐดำเนินการแก้ไข ส่วนด้านที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำในด้านการลงทุนและการปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเป็นไปตามกฎระเบียบของการใช้น้ำชลประทาน โดยภาครัฐได้กำหนดขึ้น และมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการบริหารจัดการแหล่งน้ำของชลประทาน สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะภาครัฐได้มีการกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับ และบทลงโทษอย่างชัดเจน จึงทำให้ประชาชนให้ความร่วมมือในด้านการลงทุนและการปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด

กมล เข็มนาจิตร (2556) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดเพชรบูรณ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ ความสามัคคีความรู้ความเข้าใจเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่น ความโปร่งใส การรับรู้ข่าวสาร ความผูกพัน ภาวะผู้นำ ความมั่นคง การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของ ความมั่นคงมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากความมั่นคงปลอดภัยของประชาชนในชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนช่วยทำให้เกิดความมั่นคง เช่น การบรรเทาสาธารณภัย การทำถนน การขุดลอกคูคลองการตัดกิ่งไม้ และมีไฟฟ้าให้แสงสว่างเพื่อป้องกันการปล้นจี้ ทำให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจต่อองค์การบริหารส่วนตำบล เกิดการรวมกลุ่มของชุมชนเพื่อร่วมพัฒนาท้องถิ่นกับองค์การบริหารส่วนตำบล

พัชรินทร์ ทะริยะ (2560) การบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของสมาชิกฝ่ายร่องหิน บ้านดอนเงิน ตำบลลอย อำเภอบึง จังหวัดพะเยา เกษตรกรมีส่วนร่วมในภาพรวมทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับมาก โดยเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านจะพบว่า ในด้านการดำเนินงานจะมีส่วนร่วมในระดับที่มาก เพราะในการดำเนินงานสมาชิกสามารถเห็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น และผลประโยชน์ที่ได้รับชัดเจน เป็นรูปธรรม โดยมีปัจจัยความสำเร็จภายในคือ เกษตรกรสมาชิก เข้าใจและตระหนักถึงปัญหาทำให้เกิดความร่วมมือในการบริหารจัดการน้ำ เสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และเคารพ

กฎระเบียบข้อบังคับ และปัจจัยภายนอก ได้แก่ การส่งเสริมและการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ที่สนับสนุนด้านองค์ความรู้ ทุน งบประมาณ หรือทรัพยากร เพื่อการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาองค์ความรู้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ ระบบข้อมูลสารสนเทศต่างๆ เพื่อใช้ในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ กำหนดกฎระเบียบ วางแผน และดำเนินการต่างๆ การความขัดแย้ง เพื่อการจัดการน้ำอย่างเหมาะสมและยั่งยืน

ปณต ศรีวงษ์ (2559) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการแหล่งน้ำในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนการค้นหาคำปัญหา และสาเหตุของปัญหา พบว่ามีส่วนร่วมอยู่ในระดับสูง สำหรับในขั้นตอนการวางแผนเพื่อแก้ปัญหา ขั้นตอนการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนและขั้นตอนการติดตามประเมินผล พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ ปานกลาง สำหรับปัจจัยส่วนบุคคลต่างๆ เช่น ความแตกต่าง ในเรื่องเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ สถานภาพทางสังคม รายได้ และระยะห่างจากลำน้ำ พบว่ามีผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์

วีรวิวัฒน์ บำรุงพาณิชย์ (2559) การศึกษาเปรียบเทียบการจัดการน้ำของเครือข่ายกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่ อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ กับพื้นที่อำเภอฝาง จังหวัดลำพูน การบริหารจัดการน้ำของทั้งสองกลุ่มที่เหมือนกัน โดยใช้วิธีการบริหารจัดการน้ำด้วย เหมืองฝาย เป็นหลัก พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการน้ำ ประกอบด้วย 9 ปัจจัย คือ 1) การสร้างคุลยภาพระหว่างสิทธิ์และหน้าที่ 2) การจัดการแรงงานให้สอดคล้องกับระบบการผลิต 3) การจัดการแรงงานมีลักษณะยืดหยุ่น 4) เน้นการสร้างคุลยภาพระหว่างดินเหมืองกับปลายเหมือง 5) ผู้นำองค์กรเหมืองฝายมาจากการเลือกตั้งของสมาชิก 6) มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 7) การตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการพึ่งตนเองของท้องถิ่น 8) มีการวางแผนและพัฒนาระบบชลประทาน 9) สมาชิกร่วมมือกันในการออกกฎเกณฑ์ และพบปัจจัยเพิ่มเติมที่มีอิทธิพลร่วมด้วยคือ ภาวะผู้นำของประธานกลุ่มผู้ใช้น้ำ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย เรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกัน รายละเอียดประกอบด้วย ประชากร และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

1.1 ประชากร

ประชากร คือ สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย (สมาชิกประกอบไปด้วยเกษตรกรหมู่อื่นที่มีพื้นที่ทางการเกษตรในพื้นที่ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย) ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับกรมส่งเสริมการเกษตร ปี 2562 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากประชากรทั้งหมดจำนวน 127 ราย

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.2.1 ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม

- 1) ศึกษาเอกสาร ทฤษฎีแนวคิดและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาของการวิจัย เพื่อรวบรวมเป็นแนวทางการทำแบบสอบถามให้สอดคล้อง และครอบคลุมกับวัตถุประสงค์การวิจัย
- 2) วิเคราะห์ปัญหาของการวิจัย และกำหนดวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม ศึกษาขอบเขตของวัตถุประสงค์การวิจัย
- 3) สร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
- 4) ส่งแบบสอบถามเพื่อให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบเนื้อหา และปรับแก้รายละเอียดให้สมบูรณ์
- 5) ดำเนินการแก้ไขแบบสอบถามให้เหมาะสม ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และนำแบบสอบถามที่ผ่านการแก้ไขไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 2 ตำบลทับผึ้ง อำเภอสรีสำโรงจังหวัดสุโขทัย จำนวน 30 คน

6) นำข้อมูลจากการทดสอบแบบสอบถาม วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นทั้งหมด โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยเลือกข้อคำถามที่มีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ไม่ต่ำกว่า 0.7 ขึ้นไปถือเป็นค่าที่ยอมรับได้

7) นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ มาเก็บข้อมูลกับประชากร

1.2.2 แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง

ประกอบด้วยคำถามปลายปิด ปลายเปิด แบบเลือกตอบ และแบบเติมในช่องว่าง ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า แบบลิเคิร์ต (Likert Ratio Scales) 5 ระดับ โดยการกำหนดข้อคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ทางสังคม และเศรษฐกิจ ของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายปิด คำตอบเป็นแบบให้เลือก ตอบเพียงข้อเดียว หรือเลือกได้หลายคำตอบ และเติมลงข้อมูลลงในช่องว่าง ประกอบด้วย

1) สภาพข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ประกอบด้วยข้อคำถาม เพศ อายุ สถานภาพทางสังคมและระดับการศึกษาของสมาชิก

2) สภาพทางสังคม ประกอบด้วย ข้อมูลสถานภาพการเป็นอาสาสมัครเกษตร สถานภาพการเป็นผู้นำชุมชน สถานภาพการเป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร

3) สภาพทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วยข้อคำถามด้าน อาชีพ รายได้ภาคการเกษตร และรายได้นอกภาคการเกษตรของครัวเรือน กิจกรรมทางการเกษตร แหล่งเงินเชื่อ สภาพหนี้สินจากภาคการเกษตร การถือครองที่ดินทำการเกษตร

ส่วนที่ 2 การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ต่อการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ประกอบด้วย

มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายปิด เลือกตอบตามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและความต้องการของชุมชน
 2) การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์หา สาเหตุแห่งปัญหาและแนวทางต่าง ๆ
 3) การมีส่วนร่วมในการพิจารณาแนวทาง วิธีการที่จะใช้ในการแก้ปัญหา และวางแผนเพื่อแก้ปัญหา

4) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนเพื่อแก้ปัญหา

5) การมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานร่วมกัน

**ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร
ของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย**

ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิด มีคำตอบให้เลือกตอบตามความคิดเห็น
เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

- 1) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม
- 2) ปัจจัยผลกดันจากผู้อื่น
- 3) ปัจจัยด้านผลประโยชน์ที่ได้รับ
- 4) ปัจจัยภายในตัวบุคคล

**ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรแบบมีส่วนร่วม ของ
สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย**

ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิด เพื่อให้เกษตรกรได้แสดงความคิดเห็น
และข้อเสนอแนะ ตามหัวข้อที่กำหนดไว้ให้ในด้านต่างๆ ประกอบด้วย ด้านผู้นำกลุ่ม/
คณะกรรมการ ด้านเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ด้านกฎระเบียบของกลุ่ม ด้านความโปร่งใสในการจัดการน้ำ
และ ด้านอื่น ๆ

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.3.1 ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูล

หากพบการตอบแบบสอบถามไม่ครบถ้วนชัดเจน ให้สอบถามข้อมูล
เพิ่มเติม กำหนดรหัสในแบบสอบถามแต่ละชุด วิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์
สำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย
ความถี่ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3.2 เกณฑ์การให้คะแนนจากแบบสอบถามส่วนที่ 2 และส่วนที่ 3 ดังนี้

แบบสอบถามแบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด 5
คะแนน มาก 4 คะแนน ปานกลาง 3 คะแนน น้อย 2 คะแนน และ น้อยที่สุด 1 คะแนน โดยกำหนด
เกณฑ์การให้คะแนนตามลำดับเพื่อใช้ในการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยในแต่ละข้อคำถามดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.1 เกณฑ์การให้คะแนนระดับความคิดเห็นจากแบบสอบถาม

คำตอบ	คะแนน	ระดับความคิดเห็น
น้อยที่สุด	1	ระดับน้อยที่สุด
น้อย	2	ระดับน้อย
ปานกลาง	3	ระดับปานกลาง
มาก	4	ระดับมาก
มากที่สุด	5	ระดับมากที่สุด

1.3.3 การแปลความหมาย

การแปลความหมายระดับความคิดเห็น โดยการกำหนดค่าเฉลี่ยออกมาเป็น 5 ระดับ จากสูตร
เพื่อใช้ในการแบ่งช่วงค่าเฉลี่ย ออกมาเป็น 5 ระดับ จากสูตร

$$\begin{aligned}
 \text{ช่วงคะแนน} &= \frac{(\text{คะแนนสูงสุด}-\text{คะแนนต่ำสุด})}{\text{จำนวนระดับ}} \\
 &= \frac{(5-1)}{5} \\
 &= 0.80
 \end{aligned}$$

ใช้ 0.80 เป็นค่าในการกำหนดช่วงค่าเฉลี่ยในแต่ละระดับ ในการแปลความหมาย ดังนี้

- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.21 - 5.00 หมายถึง มากที่สุด
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.41 - 4.20 หมายถึง มาก
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.61 - 3.40 หมายถึง ปานกลาง
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.81 - 2.60 หมายถึง น้อย
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 - 1.80 หมายถึง น้อยที่สุด

2. การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

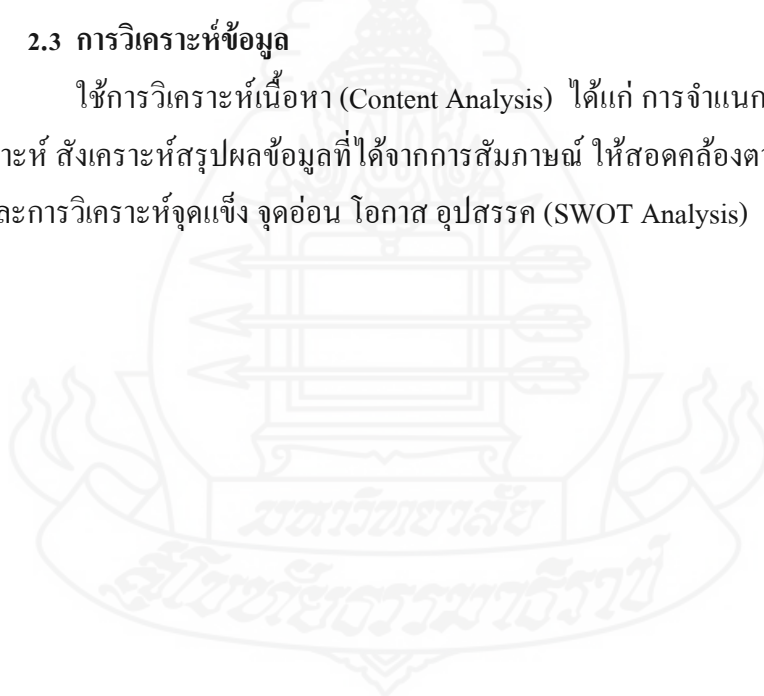
คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง ประกอบด้วย 1) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง 2) คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ 2 ราย 3) ตัวแทนเกษตรกรผู้ใช้น้ำ คัดเลือกจากเกษตรกรที่อยู่ต้นน้ำ และเกษตรกรที่อยู่ปลายน้ำ ทั้งหมดจำนวน 3 ราย เป็นเกษตรกรที่มีพื้นที่ทำการเกษตรในหมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง 4) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจากองค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้ง จำนวน 1 ราย รวมทั้งสิ้น 7 ราย

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบบันทึกเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ประกอบด้วยประเด็นเรื่องการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร และแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิก กลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบล ทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ได้แก่ การจำแนกและจัดระบบข้อมูล นำมาวิเคราะห์ ตั้งวิเคราะห์สรุปผลข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค (SWOT Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 5 ตอน ตามวัตถุประสงค์ ทั้ง 5 ข้อ ซึ่งแบ่งเป็นผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำหมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง

1.1 สภาพข้อมูลพื้นฐานทางสังคม

1.2 สภาพทางเศรษฐกิจ

ตอนที่ 2 การจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำหมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง

2.1 โครงสร้างกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตร

2.2 กฎระเบียบ/ข้อบังคับ

2.3 ผู้นำของกลุ่มผู้ใช้น้ำหมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง

2.4 การจัดการในภาวะวิกฤต และภัยธรรมชาติ

2.5 การจัดการทางการเงิน

2.6 ผลการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร

2.7 การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำหมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง

3.1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและความต้องการของชุมชน

3.2 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์หา สาเหตุแห่งปัญหาและแนวทางต่าง ๆ

3.3 การมีส่วนร่วมในการพิจารณาแนวทาง วิธีการที่จะใช้ในการแก้ปัญหา และวางแผนเพื่อแก้ปัญหา

3.4 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนเพื่อแก้ปัญหา

3.5 การมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานร่วมกัน

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง

4.1 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม

4.2 ปัจจัยผลักดันจากผู้อื่น

4.3 ปัจจัยด้านผลประโยชน์ที่ได้รับ

4.4 ปัจจัยภายในตัวบุคคล

ตอนที่ 5 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ

- 5.1 การวิเคราะห์หา จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis)
- 5.2 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมให้สัมฤทธิ์ผลของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ
หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง
- 5.3 แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร

ตอนที่ 1 สภาพข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำหมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง

1.1 สภาพทางสังคม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา สถานภาพการเป็นอาสาสมัครและผู้นำชุมชน การเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกรายละเอียด ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 จำนวนร้อยละสภาพทางสังคม ด้านต่าง ๆ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

N=127		
ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	60	47.2
หญิง	67	52.8
2. อายุ		
น้อยกว่า 37 ปี	2	1.6
38-47 ปี	24	18.9
48-57 ปี	55	43.3
58-67 ปี	39	30.7
68 ปีขึ้นไป	7	5.5
3. สถานภาพ		
โสด	25	19.7
สมรส	97	76.4
หม้าย	3	2.4
หย่าร้าง	2	1.6
4. ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษาปีที่ 4	51	40.2
ประถมศึกษาปีที่ 6	44	34.6
มัธยมศึกษาตอนต้น	20	15.7

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
มัธยมศึกษาตอนปลาย	7	5.5
ปวช/ปวส/อนุปริญญาตรี	4	3.1
ปริญญาตรีขึ้นไป	1	0.8
5. สถานภาพการเป็นอาสาสมัครและผู้นำชุมชน		
ไม่เป็น	94	74.0
ผู้นำชุมชน	2	1.6
สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล	0	0.0
อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน	16	12.6
อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน	2	1.6
ผู้นำกลุ่มอาชีพต่างๆ	0	0
กรรมการศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร	0	0
กรรมการหมู่บ้าน	7	5.5
อาสาสมัคร/ผู้นำชุมชน มากกว่า 1 อย่าง	6	4.7
6. การเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กร		
ไม่เป็น	56	44.1
สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	3	2.4
สมาชิกกลุ่มส่งเสริมอาชีพ	0	0
สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	10	7.9
สมาชิกกลุ่มเกษตรกร	49	38.6
สมาชิกสหกรณ์การเกษตร	3	2.4
สมาชิกมากกว่า 1 อย่าง	6	4.7
** เกษตรกรทุกรายที่ตอบแบบสอบถามเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ		

จากตารางที่ 4.1 พบว่า

1. เพศ เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 52.8 เป็นเพศหญิง จำนวน 67 ราย ส่วนที่เหลือเป็นเพศชาย ร้อยละ 47.2 จำนวน 60 ราย ร้อยละ 43.3
2. อายุ ระหว่าง 48-57 ปี จำนวน 55 ราย รองลงมาร้อยละ 30.7 มีอายุระหว่าง 58-67 ปี จำนวน 39 ราย และ ร้อยละ 18.9 มีอายุระหว่าง 38-47 ปี จำนวน 27 ราย ตามลำดับ เกษตรกรมีอายุน้อยที่สุด 28 ปี มากที่สุด 74 ปี และมีอายุเฉลี่ย 54.7 ปี
3. สถานภาพสมรส ร้อยละ 76.4 มีสถานภาพสมรส จำนวน 97 ราย รองลงมา ร้อยละ 19.7 สถานภาพโสด จำนวน 25 ราย
4. การศึกษา ร้อยละ 40.2 จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มากที่สุด จำนวน 51 ราย รองลงมา คือ ร้อยละ 34.6 ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 44 ราย และร้อยละ 15.7 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 20 ราย ตามลำดับ
5. สถานภาพการเป็นอาสาสมัครและผู้นำชุมชน เกษตรกรร้อยละ 74.0 ไม่ได้เป็นอาสาสมัครและผู้นำชุมชน จำนวน 94 ราย รองลงมา ร้อยละ 12.6 เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน จำนวน 16 ราย ตามลำดับ
6. การเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กร เกษตรทุกราย เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ จำนวน 127 ราย รองลงมา ร้อยละ 44.1 เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำเพียงอย่างเดียวจำนวน 56 ราย เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ร้อยละ 38.6 จำนวน 49 ราย ตามลำดับ

1.2 สภาพทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การประกอบอาชีพ รายได้รวมของครัวเรือน รายได้ภาคการเกษตร รายได้นอกภาคการเกษตร รายได้จากกิจกรรมการเกษตร แหล่งสินเชื่อ สภาพหนี้สิน พื้นที่ในการทำการเกษตร ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกรายละเอียด ดังตารางที่ 4.2 ดังนี้

ตารางที่ 4.2 จำนวนร้อยละสภาพทางเศรษฐกิจ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

N=127		
รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1. การประกอบอาชีพ		
เกษตรกรรมอย่างเดียว	53	41.7
รับจ้างและทำการเกษตร	58	45.7
เงินเดือนประจำและทำการเกษตร	7	5.5
ประกอบอาชีพมากกว่า 2 อาชีพ	9	7.1
2. รายได้รวมของครัวเรือน		
≤ 100,000 บาท/ปี	34	26.8
100,001 – 150,000 บาท/ปี	41	32.3
150,001 – 200,000 บาท/ปี	28	22.0
200,001 – 250,000 บาท/ปี	12	9.4
250,001 – 300,000 บาท/ปี	8	6.3
300,001 บาท/ปีขึ้นไป	4	3.1
ต่ำสุด = 50,000 บาท/ปี	สูงสุด = 380,000 บาท/ปี	
ค่าเฉลี่ย = 152,933.07 บาท/ปี	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 68,078.88 บาท/ปี	

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
3. รายได้ภาคการเกษตร		
≤ 50,000 บาท/ปี	10	7.9
50,0001 – 100,000 บาท/ปี	40	31.5
100,001 – 150,000 บาท/ปี	49	38.6
150,001 – 200,000 บาท/ปี	12	9.4
200,001 – 250,000 บาท/ปี	12	9.4
250,001 บาท/ปีขึ้นไป	4	3.1
ต่ำสุด = 40,000 บาท/ปี	สูงสุด = 380,000 บาท/ปี	
ค่าเฉลี่ย = 133,917.32 บาท/ปี	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 65,443.44 บาท/ปี	
4. รายได้นอกภาคการเกษตร		
≤ 10,000 บาท/ปี	7	5.5
10,001 – 20,000 บาท/ปี	22	17.3
20,001 – 30,000 บาท/ปี	6	4.7
30,001 – 40,000 บาท/ปี	11	8.7
40,001 – 50,000 บาท/ปี	12	9.4
50,001 – 60,000 บาท/ปี	8	6.3
60,001 บาท/ปี ขึ้นไป	8	6.3
ไม่มีรายได้นอกภาคการเกษตร	53	41.7
ต่ำสุด = 0	สูงสุด = 100,000	
ค่าเฉลี่ย = 35,986.49 บาท/ปี	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 23,164.62 บาท/ปี	
5. รายได้จากกิจกรรมการเกษตร		
รายได้จากการทำนาอย่างเดียว	35	27.6
รายได้จากพืชไร่อย่างเดียว	0	0
รายได้จากกิจกรรมการเกษตร 2 กิจกรรม	92	72.4

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
6. แหล่งสินเชื่อ		
ไม่มีสินเชื่อ	26	20.5
กองทุนหมู่บ้าน	12	9.4
ธนาคาร ธ.ก.ส.	41	32.3
สินเชื่อนอกระบบ	1	0.8
แหล่งสินเชื่อมากกว่า 1 แห่ง	47	37.0
7. สภาพหนี้สิน		
ไม่มีหนี้สิน	26	20.5
≤ 100,000 บาท	47	37.0
100,001 – 200,000 บาท	17	13.4
200,001 – 300,000 บาท	18	14.2
300,001 – 400,000 บาท	5	3.9
400,001 – 500,000 บาท	4	3.1
500,001 บาท ขึ้นไป	10	7.9
ต่ำสุด = 0 บาท	สูงสุด = 650,000 บาท	
ค่าเฉลี่ย = 161,913.39 บาท	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 174,372.43 บาท	
8. พื้นที่รวมในการทำการเกษตร		
≤ 3 ไร่	4	3.1
4 – 6 ไร่	38	29.9
7 – 9 ไร่	40	31.5
10 -12 ไร่	35	27.6
13 ไร่ ขึ้นไป	10	5.5
ต่ำสุด = 2 ไร่	สูงสุด = 16 ไร่	ค่าเฉลี่ย = 8.15 ไร่
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 3.06		

จากตารางที่ 4.2 พบว่า

1. การประกอบอาชีพ เกษตรกรร้อยละ 45.7 ประกอบอาชีพรับจ้างและเกษตรกรรม จำนวน 58 ราย รองมา ร้อยละ 41.7 ประกอบอาชีพเกษตรกรรมอย่างเดียว จำนวน 53 ราย และ ร้อยละ 7.1 เกษตรกรมีอาชีพมากกว่า 2 อาชีพ จำนวน 9 ราย ตามลำดับ
2. รายได้ เกษตรกรร้อยละ 32.3 มีรายได้รวมของครัวเรือน 100,001 – 150,000 บาท/ปี จำนวน 41 ราย รองลงมา ร้อยละ 26.8 มีรายได้รวมของครัวเรือนน้อยกว่า 100,000บาท/ปี จำนวน 34 ราย รายได้รวมของครัวเรือนต่ำสุด 50,000 บาท/ปี สูงสุด 380,000 บาท/ปี เฉลี่ย 152,933.07 บาท/ปี
3. รายได้ภาคการเกษตร เกษตรกรร้อยละ 38.6 มีรายได้จากภาคการเกษตร 100,001 – 150,000 บาท/ปี รองลงมา ร้อยละ 31.5 มีรายได้จากภาคการเกษตร 50,0001 – 100,000 บาท/ปี ตามลำดับ รายได้ภาคการเกษตร ต่ำสุด 40,000 บาท/ปี สูงสุด 380,000 บาท/ปี เฉลี่ย 133,917.32 บาท/ปี
4. รายได้นอกภาคการเกษตร เกษตรกรร้อยละ 17.3 มีรายได้นอกภาคการเกษตร 10,001 – 20,000 บาท/ปี จำนวน 22 ราย รองลงมา ร้อยละ 9.4 มีรายได้นอกภาคการเกษตร 40,001 – 50,000 บาท/ปี จำนวน 12 ราย ตามลำดับ รายได้นอกภาคการเกษตรต่ำสุด 0 บาท/ปี สูงสุด 100,000 บาท/ปี เฉลี่ย 35,986.49 บาท/ปี
5. กิจกรรมการเกษตร เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 72.4 มีรายได้จากกิจกรรมการเกษตร 2 กิจกรรม จำนวน 92 ราย รองลงมา ร้อยละ 27.6 มีรายได้จากการทำนา จำนวน 35 ราย ตามลำดับ
6. แหล่งสินเชื่อ เกษตรกรร้อยละ 37.0 มีแหล่งสินเชื่อมากกว่า 1 แห่ง จำนวน 47 ราย รองลงมา ร้อยละ 32.3 มีแหล่งสินเชื่อจากธนาคาร ช.ก.ส.จำนวน 41 ราย ตามลำดับ
7. หนี้สิน เกษตรกรร้อยละ 37.0 มีหนี้สินน้อยกว่า 100,000 บาท จำนวน 47 ราย รองลงมา ร้อยละ 20.5 เกษตรกรไม่มีหนี้สินจำนวน 26 ราย หนี้สูงสุด 650,000 บาท เฉลี่ย 161,913.39 บาท
8. พื้นที่รวมในการทำการเกษตร เกษตรกรร้อยละ 31.5 มีพื้นที่ในการทำการเกษตร 7 – 9 ไร่ จำนวน 40 ราย รองลงมา ร้อยละ 29.9 มีพื้นที่ในการทำการเกษตร 4 – 6 ไร่จำนวน 38 ราย โดยมีพื้นที่การเกษตรต่ำสุด 2 ไร่ และสูงสุด 16 ไร่ มีค่าเฉลี่ย 8.15 ไร่

ตอนที่ 2 การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจาก กลุ่มผู้ให้ข้อมูล และการศึกษาเอกสาร พบว่าการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำหมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

2.1 โครงสร้างกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตร

กลุ่มผู้ใช้น้ำหมู่ 5 ตำบลทับผึ้งอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย เกิดการรวมกลุ่มและจัดตั้งเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2547 ซึ่งมีเพียงสมาชิกเป็นเกษตรกรในพื้นที่มีการบริหารงานแบบ ผู้ใหญ่บ้านเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการ ต่อมาองค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้ง ได้จัดทำร่างข้อบังคับองค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้ง เรื่อง การบริหารกิจการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า พ.ศ. 2558 เพื่อใช้ในการบริหารกิจการของสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้ง หลังจากได้รับการถ่ายโอนภารกิจ โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ระหว่างโครงการชลประทานสุโขทัยสำนักชลประทานที่ 4 กรมชลประทาน กับองค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้งตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 โดยนิยามดังนี้ (องค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้ง 2558)

“สถานีสูบน้ำ” หมายความว่า สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ได้รับการถ่ายโอนจากส่วนราชการอื่น และรวมถึงสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้งได้ก่อสร้างขึ้นเองด้วย

“เกษตรกรรม” หมายความว่า การทำนา ทำไร่ ทำสวน ประมง เลี้ยงสัตว์ หรือเกษตรกรรมประเภทอื่น

“สมาชิกผู้ใช้น้ำ” หมายความว่า ผู้ที่ประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรมที่มีพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ในเขตบริการของสถานีสูบน้ำขององค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้ง และได้สมัครเป็นสมาชิกผู้ใช้น้ำของสถานีสูบน้ำ โดยผู้นั้นจะมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินสำหรับทำเกษตรกรรมหรือในฐานะผู้เช่าก็ได้

“กลุ่มผู้ใช้น้ำ” หมายความว่า กลุ่มบุคคลที่ได้มารวมตัวจัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการน้ำและใช้น้ำจากสถานีสูบน้ำเพื่อการเกษตรกรรม โดยการรับรองจากองค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้ง

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการบริหารกิจการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าขององค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้ง

“ประธานกรรมการ” หมายความว่าถึง ประธานกรรมการบริหารกิจการสถานีสูบน้ำ ที่ได้รับการคัดเลือกจากกรรมการสถานีสูบน้ำตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับนี้

“กรรมการ” หมายความว่าถึง กรรมการบริหารกิจการสถานีสูบน้ำที่ได้รับการ แต่งตั้งและเลือกตั้งตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับนี้

“เหรียญกษาปณ์” หมายความว่าถึง กรรมการที่ได้รับการคัดเลือกจากคณะกรรมการ บริหารกิจการสถานีสูบน้ำให้ทำหน้าที่เป็นเหรียญกษาปณ์ของสถานีสูบน้ำ

“เลขานุการ” หมายความว่าถึง กรรมการที่ได้รับการคัดเลือกจากคณะกรรมการ บริหารกิจการสถานีสูบน้ำให้ทำหน้าที่เป็นเลขานุการของสถานีสูบน้ำ

2.1.1 ประธานกรรมการ มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- 1) เป็นประธานในที่ประชุมใหญ่ และที่ประชุมคณะกรรมการบริหาร สถานีสูบน้ำ และควบคุมการประชุมดังกล่าวให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย
- 2) ควบคุมดูแลการดำเนินงานทั่วไปของสถานีสูบน้ำให้เป็นไปด้วยความ เรียบร้อย และอยู่ในวัตถุประสงค์ของสถานีสูบน้ำ
- 3) ลงลายมือชื่อในเอกสารต่างๆ ในนามสถานีสูบน้ำตามที่กำหนดไว้ใน ข้อบังคับนี้และในระเบียบต่างๆ ของสถานีสูบน้ำ
- 4) ออกประกาศต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจการของสถานีสูบน้ำ โดยความ เห็นชอบของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งนี้
- 5) ดำเนินการอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการมอบหมายให้ภายใต้ ข้อบังคับ ระเบียบ และมติของสถานีสูบน้ำ

2.1.2 รองประธานกรรมการ มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

- 1) ปฏิบัติการในอำนาจหน้าที่ของประธานกรรมการแทนประธานกรรมการ เมื่อประธานกรรมการไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ หรือเมื่อตำแหน่งประธานกรรมการว่างลง
- 2) ปฏิบัติการตามที่ประธานกรรมการมอบหมายให้
- 3) ดำเนินการอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการบริหารสถานีสูบน้ำมอบหมายให้ ภายใต้ข้อบัญญัติ ข้อบังคับ ระเบียบ และมติของสถานีสูบน้ำ

2.1.3 เลขานุการ มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- 1) จัดทำรายงานการประชุมใหญ่และรายงานการประชุมคณะกรรมการทุกครั้ง
- 2) ดูแลรักษาเอกสารและรายงานการประชุมของสถานีสูบน้ำให้เรียบร้อย
- 3) แจ้งนัดประชุมไปยังสมาชิกหรือกรรมการแล้วแต่กรณี

2.1.4 เกร็ดฎีก มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1) ควบคุม ดูแล ตรวจสอบการรับจ่าย และเก็บรักษาเงินและทรัพย์สินของสถานีสวนน้ำให้เป็นไปโดยถูกต้องเรียบร้อย

2) ดำเนินการอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการมอบหมายให้ภายใต้ข้อบัญญัติข้อบังคับ ระเบียบ และมติของสถานีสวนน้ำ การดำเนินการในเรื่องของการรับจ่าย และเก็บรักษาเงินของสถานีสวนน้ำให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในระเบียบว่าด้วยการรับจ่ายแลรักษาเงินของสถานีสวนน้ำ

โดยอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานีสวนน้ำ คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดำเนินกิจการทั้งปวงของสถานีสวนน้ำ ให้เป็นไปตามบัญญัติ ข้อบังคับ ระเบียบ มติและคำสั่งของสถานีสวนน้ำ กับทั้งในทางอันที่จะทำให้เกิดความจำริญแก่สถานีสวนน้ำ ซึ่งรวมทั้งในข้อต่อไปนี้

1) พิจารณาในเรื่องการรับสมาชิกและให้สมาชิกออกจากสถานีสวนน้ำ ตลอดจนดูแลให้สมาชิกปฏิบัติกรต่างๆ ตามข้อกำหนด มติและคำสั่งของสถานีสวนน้ำ

2) เสนอแผนงานและงบประมาณรายจ่ายประจำปีให้ที่ประชุมใหญ่อนุมัติ

3) กำหนดและดำเนินการเกี่ยวกับการประชุมใหญ่ และเสนองบดุลกับรายงานประจำปี แสดงผลการดำเนินการของสถานีสวนน้ำต่อที่ประชุมใหญ่และรายงานให้องค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้งทราบ

4) รายงานผลการดำเนินการให้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลทราบอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

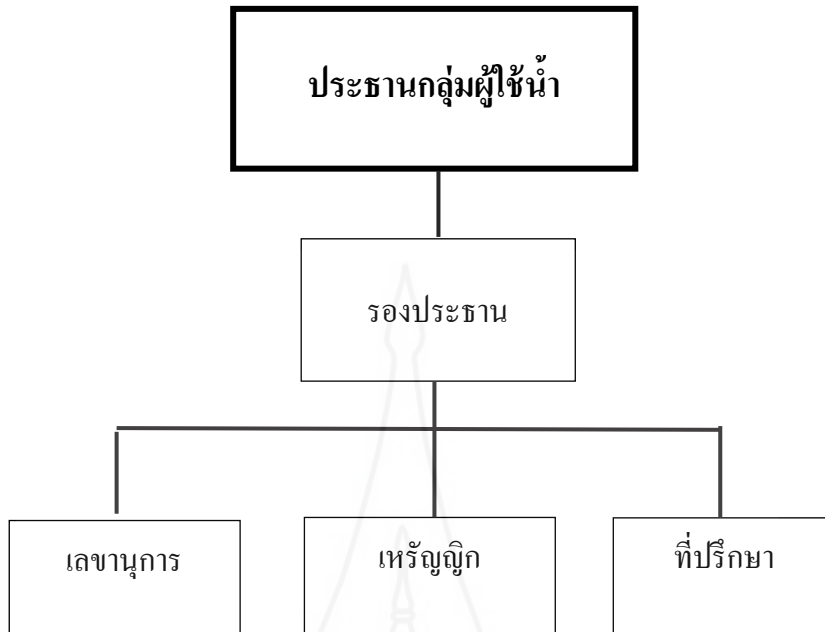
5) กำหนดระเบียบต่างๆ ของสถานีสวนน้ำ

6) จัดให้มี และดูแลให้เรียบร้อยซึ่งบรรดาทะเบียน สมุดบัญชี เอกสารต่างๆ และบรรดาอุปกรณ์ต่างๆ ของสถานีสวนน้ำ

7) พิจารณาดำเนินการแต่งตั้งและถอดถอนคณะกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อประโยชน์ในการดำเนินกิจการของสถานีสวนน้ำ

8) พิจารณาให้ความเที่ยงธรรมแก่บรรดาสมาชิก ตลอดจนสอดส่อง ดูแลโดยทั่วไปเพื่อให้กิจการของสถานีสวนน้ำไปด้วยดี

9) พิจารณามอบหมายอำนาจหน้าที่ในการดำเนินงานให้แก่ประธานกรรมการ เลขานุการ เกร็ดฎีก และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องได้ตามความเหมาะสมกรณีที่มีเหตุผลความจำเป็นที่คณะกรรมการจะต้องดำเนินการใด ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาการบริหารงานหรือเพื่อประโยชน์ในการให้บริการแก่ประชาชน และกรณีนั้นมิได้กำหนดไว้ในข้อบัญญัติหรือข้อบังคับนี้ ให้คณะกรรมการแจ้งขอความเห็นชอบจากนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ก่อนจะดำเนินการ

ภาพที่ 4.1 โครงสร้างกลุ่มผู้ใช้น้ำหมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

2.2 กฎระเบียบ/ข้อบังคับ

การกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำหมู่ 5 ตำบลทับผึ้งอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย มีการกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับโดย องค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้ง ร่วมกับสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ เพื่อถือปฏิบัติ โดยการจัดประชุมสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ มีการกำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารจัดการกลุ่มผู้ใช้น้ำ หน้าที่ของสมาชิก การฟื้นฟูสภาพการเป็นสมาชิก อัตราค่าใช้น้ำ ค่าธรรมเนียม โดยการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ และการบังคับใช้ควบคุมโดยคณะกรรมการที่ได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งโดยสมาชิกภายในกลุ่ม

2.2.1 สมาชิกผู้ใช้น้ำมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- 1) ชำระค่าน้ำตามจำนวนไร่ที่ทำการเกษตรในการสูบน้ำเข้าพื้นที่ของตนในแต่ละฤดูกาล
- 2) ยินยอมให้ใช้ที่ดินบริเวณที่คลองส่งน้ำผ่าน โดยไม่คิดค่าตอบแทนใด ๆ และไม่เรียกร้องคืนภายหลังด้วย พร้อมลงลายมือชื่อในหนังสือยินยอมโอนกรรมสิทธิ์ให้ใช้ที่ดินดังกล่าว
- 3) บำรุงรักษาและซ่อมแซมคลองดินส่งน้ำให้อยู่ในสภาพที่ดี และให้รวมถึงทางหญ้าตามแนวคันคลองส่งน้ำด้วย

- 4) ในฤดูแล้งสมาชิกผู้ใช้น้ำต้องเริ่มทำการเพาะปลูกพืชฤดูแล้งพร้อมๆ กัน
- 5) ในฤดูฝนสมาชิกผู้ใช้น้ำจะขอใช้น้ำเป็นการเฉพาะรายหรือกลุ่มย่อยในกรณีที่ฝนทิ้งช่วง หรือปริมาณน้ำฝนไม่เพียงพอ หรือสมาชิกผู้ใช้น้ำต้องทำการตกกล้าทำนาปีก่อนฤดูการก็ได้
- 6) ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนดไว้ในข้อบัญญัติ ข้อบังคับหรือระเบียบของ องค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้ง รวมทั้งมติและคำสั่งของคณะกรรมการสถานีสูบน้ำ
- 7) เข้าร่วมประชุมทุกครั้งที่สถานีสูบน้ำนัดหมาย
- 8) สอดส่องดูแลการบริหารกิจการสถานีสูบน้ำ โดยร่วมมือกับคณะกรรมการดำเนินการสถานีสูบน้ำ เพื่อพัฒนาสถานีสูบน้ำให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และความมุ่งหมายของสถานีสูบน้ำ

2.2.2 สมาชิกภาพของสมาชิกสิ้นสุดในกรณีดังต่อไปนี้

- 1) ตาย
- 2) ลาออกโดยยื่นหนังสือลาออกต่อประธานกรรมการหรือกรณีที่ไม่มีประธานกรรมการหรือมีแต่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ยื่นต่อผู้รักษาการแทน
- 3) ขาดชำระค่าธรรมเนียมเกินกว่า 2 ปีติดต่อกัน
- 4) สมาชิกผู้ใช้น้ำมีมติ 2 ใน 3 ให้สมาชิกภาพสมาชิกคนใดสิ้นสุดลง
- 5) ไม่มีพื้นที่สำหรับการเกษตรอยู่ในเขตบริการของสถานีสูบน้ำของตำบลทับผึ้งไม่ว่าในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์หรือในฐานะผู้เช่าอีกต่อไป
- 6) จงใจฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติ และคำสั่ง ของคณะกรรมการสถานีสูบน้ำหรือของที่ประชุมใหญ่ หรือพฤติกรรมใดๆ อันเป็นเหตุ ให้เห็นว่าไม่ซื่อสัตย์สุจริต หรือแสดงตนเป็นปฏิปักษ์หรือทำให้เสื่อมเสียต่อสถานีสูบน้ำไม่ว่าโดยประการใดๆ เมื่อคณะกรรมการได้สอบสวนพิจารณาปรากฏว่าสมาชิกมีเหตุใดๆ ดังกล่าว ข้างต้นนี้และได้ลงมติให้สมาชิกออกโดยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามแห่งจำนวนกรรมการที่มีอยู่ทั้งหมดในขณะนั้นแล้ว ให้ถือว่าสมาชิกผู้นั้นต้องออกจากความเป็นสมาชิกสถานีสูบน้ำ

สมาชิกที่ถูกให้ออกจากการเป็นสมาชิกสถานีสูบน้ำ มีสิทธิยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ โดยให้ยื่นอุทธรณ์ผ่านประธานกรรมการภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ทราบคำสั่ง มติของที่ประชุมใหญ่ให้สมาชิกออกจากการเป็นสมาชิกของสถานีสูบน้ำดังว่านี้ ให้ถือเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของสมาชิกหรือผู้แทนของสมาชิกซึ่งมาประชุม

2.2.3 อัตราค่าน้ำ ค่าบริการ และค่าธรรมเนียม

ให้สมาชิกผู้ใช้น้ำชำระค่าน้ำตามจำนวนไร่ที่ทำการเกษตรในการสูบน้ำเข้าพื้นที่ของตน ในแต่ละฤดูการในอัตรา ดังนี้

- 1) ค่าน้ำฤดูทำนา 150 บาทแต่ไม่เกิน 250 บาทต่อไร่
- 2) ค่าน้ำฤดูปลูกพืชไร่ 150 บาทแต่ไม่เกิน 500 บาทต่อไร่
- 3) ค่าน้ำฤดูปลูกยาสูบ 200 บาทแต่ไม่เกิน 300 บาทต่อไร่
- 4) ค่าน้ำฤดูปลูกผัก 200 บาทแต่ไม่เกิน 300 บาทต่อไร่

กรณีบุคคลที่มีใช้สมาชิกผู้ใช้น้ำเป็นผู้ขอใช้น้ำ ให้ชำระค่าน้ำเต็มตามอัตราค่าน้ำที่กำหนด คณะกรรมการอาจเรียกค่าปรับเป็นเงินไม่เกิน 1,000 บาท จากผู้ที่ทุจริตเอาน้ำจากสถานีสูบน้ำไปใช้ หรือกระทำการใดๆ เพื่อเอาน้ำจากสถานีสูบน้ำไปใช้

หากเงินที่เรียกเก็บไม่พอจ่ายเป็นค่าตอบแทนหรือค่าเบี้ยประชุม คณะกรรมการครบตามจำนวนที่กำหนดไว้ให้คณะกรรมการพิจารณาลดจำนวนเงินลงเพื่อจ่ายเป็นค่าตอบแทนหรือค่าเบี้ยประชุมตามส่วนเท่าที่มี

2.3 ผู้นำของกลุ่มผู้ใช้น้ำหมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง

การทำงานของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตร หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย เป็นการทำงานโดยการคัดเลือกและแต่งตั้งคณะกรรมการ และอาสาสมัครในการบริหารจัดการน้ำ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของพื้นที่อยู่ในพื้นที่ที่ก่อให้เกิดทั้งปัญหาน้ำท่วม และน้ำแล้งสลับกันไปทุกปี และอาชีพหลักในพื้นที่คือการทำเกษตรกรรม ซึ่งต้องอาศัยน้ำในการทำการเกษตรตลอดทั้งปี การดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำจึงต้องมีการทำงานแบบเป็นทีม และมีการมอบหมายหน้าที่ผู้รับผิดชอบอย่างเป็นระบบ มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับอย่างเคร่งครัด และมีธรรมาภิบาล ลักษณะของผู้นำที่ทำให้การบริหารจัดการน้ำเป็นไปตามความต้องการของสมาชิก และก่อประโยชน์สูงสุดให้กับกลุ่ม ประกอบด้วย

2.3.1 เป็นผู้นำในการจัดการน้ำและยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก เนื่องจากสถานีสูบน้ำหมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง เป็นสถานีหลักที่ทำการสูบน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร ลงในคลองส่งน้ำที่ใช้น้ำเพื่อทำการเกษตรถึง 2 หมู่บ้านและยังเป็นสถานีที่ร่วมในการสูบน้ำจากแม่น้ำยมเข้าสู่แหล่งกักเก็บน้ำขนาดใหญ่ (หนองอ้ายจั่ว หรือหนองนกจั่ว อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเกาะตาเลียขิง) ร่วมกับอำเภออื่น ๆ ไว้ใช้ในเวลาที่แม่น้ำยมขาดแคลนน้ำ การควบคุม และการยึดถือปฏิบัติตามกฎระเบียบการใช้น้ำของสมาชิกจึงเป็นสิ่งสำคัญ

2.3.2 มีความเสถียรและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่อำเภอศรีสำโรงจะต้องมีการดำเนินงานตลอดทั้งปี เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบทั้งจากสถานการณ์น้ำท่วม และน้ำแล้งในปีเดียวกัน การทำงานของคณะกรรมการจึงต้องปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชน และความขัดแย้งระหว่างชุมชน

2.3.3 มีความยุติธรรมไม่เห็นแก่พวกพ้อง การประชุมสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำในแต่ละรอบการผลิต จะมีการแจ้งกฎระเบียบข้อบังคับ และข้อตกลงการใช้น้ำ รอบการจ่ายน้ำให้กับสมาชิก เพื่อให้สมาชิกในคลองส่งน้ำแต่ละสายได้วางแผนการปลูกอย่างเหมาะสม

2.3.4 มีความรู้ความเข้าใจถึงสภาพพื้นที่ เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในสถานการณ์คับขัน

2.3.5 มีความสามารถในการประสานงาน เพื่อขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนให้กับเกษตรกร

2.3.6 มีการบังคับใช้กฎระเบียบและข้อบังคับของกลุ่มอย่างถูกต้องเหมาะสม ตามสถานการณ์

2.4 การจัดการในภาวะวิกฤต และภัยธรรมชาติ

2.4.1 ระบบกิจกรรมการเกษตร และการจัดการน้ำ

เกษตรกรในพื้นที่หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย มีกิจกรรมด้านการเกษตรในพื้นที่ไม่แตกต่างกันมากในแต่ละปีการผลิต โดยสามารถสรุปกิจกรรมการเกษตรในพื้นที่และการจัดการน้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ได้ดังนี้

ระบบที่ 1 ข้าวนาปี เกษตรกรเริ่มปลูกข้าวนาปีในเดือนพฤษภาคม และเก็บเกี่ยวในเดือนกันยายน หรือขึ้นอยู่กับขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝนและปริมาณน้ำในแม่น้ำยม ปัญหาที่พบเกิดจากการขาดแคลนน้ำระหว่างการปลูกข้าว เนื่องจากฝนทิ้งช่วงเป็นเวลานาน การจัดการน้ำในกิจกรรมระบบที่ 1 กลุ่มผู้ใช้น้ำจะทำการประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกทราบถึงช่วงเวลาในการเพาะปลูกพืช และจัดสรรคิวในการสูบน้ำในคลองส่งน้ำแต่ละสาย เพื่อให้เกษตรกรได้เตรียมตัวในการสูบน้ำเข้าสู่พื้นที่ทางการเกษตรของตนเอง และหากเกิดฝนทิ้งช่วงในระหว่างการเพาะปลูก จะมีการจัดสรรน้ำจากแหล่งน้ำสำรองให้กับเกษตรกร โดยจำกัดการสูบน้ำเพื่อให้เกษตรกรได้รับน้ำอย่างทั่วถึง

ระบบที่ 2 ข้าวนาปี - ข้าวนาปรัง เกษตรกรเริ่มปลูกข้าวนาปีในเดือนพฤษภาคม และเก็บเกี่ยวเดือนกันยายน เริ่มปลูกเดือนข้าวนาปรังในเดือนพฤศจิกายน และเก็บเกี่ยวเดือนมีนาคม (เกษตรกรไม่นิยมปลูก มักเป็นเกษตรกรที่มีแหล่งน้ำของตนเอง และเป็นเกษตรกรที่ไม่ได้รับโควตาการปลูกยาสูบ)

ระบบที่ 3 ข้าวนาปี – ยาสูบ เกษตรกรเริ่มปลูกข้าวนาปีในเดือนพฤษภาคม เก็บเกี่ยวในช่วงเดือนสิงหาคม และเริ่มเพาะกล้ายาสูบในเดือน ตุลาคม-พฤศจิกายน และเก็บเกี่ยวผลผลิตในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ ในปีถัดไป โดยช่วงเวลาในการปลูกและเก็บเกี่ยวผลผลิตขึ้นอยู่กับ การทำข้อตกลงกับแหล่งรับซื้อในพื้นที่ ปัญหาที่พบจะเป็นปัญหาการขาดแคลนน้ำในฤดูยาสูบ เนื่องจากเป็นต้นฤดูแล้ง การจัดสรรน้ำของคณะกรรมการจะใช้การกำหนดคิวส่งน้ำไปยังคลองส่งน้ำแต่ละสาย ตามการวางแผนการปลูกของเกษตรกร ตามระยะเวลาการให้น้ำ เพื่อเหลื่อมเวลาให้เกษตรกรได้สูบน้ำเข้าสู่แปลง และหยุดการจ่ายน้ำ เพื่อหมุนเวียนน้ำให้กับคลองส่งสายอื่น ๆ

ระบบที่ 4 ข้าวนาปี – ข้าวโพด เกษตรกรเริ่มปลูกข้าวนาปีในเดือนพฤษภาคม เก็บเกี่ยวเดือนกันยายน จากนั้นปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ หรือข้าวโพดหวาน ในช่วงเดือนพฤศจิกายนเก็บเกี่ยวเดือนมีนาคม-เมษายน (เกษตรกรไม่นิยมปลูก เนื่องจากมีปัญหาในการเก็บเกี่ยวผลผลิตและตลาดรับซื้อ)

ระบบที่ 5 ข้าวนาปี – พริก เกษตรกรเริ่มปลูกข้าวนาปีในเดือนพฤษภาคม และเก็บเกี่ยวเดือนกันยายน จากนั้นปลูกพริกชี้หมูเม็ดใหญ่ ในช่วงเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม และเก็บเกี่ยวในช่วงเดือน มีนาคม-เมษายน ของปีถัดไป เกษตรกรส่วนใหญ่ที่นิยมปลูกพืชในระบบที่ 5 ส่วนใหญ่จะใช้การให้น้ำที่มีการใช้น้ำน้อย เช่นการให้น้ำแบบระบบน้ำหยด และการให้น้ำแบบได้ดิน และเกษตรกรมีแหล่งน้ำเป็นของตนเอง เช่น สระ หรือบ่อบาดาล

ภาพที่ 4.2 กิจกรรมด้านการเกษตรตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

2.4.2 ปัญหาและอุปสรรคที่พบได้บ่อยครั้งเกิดจากสถานการณ์ดังต่อไปนี้

1) ปัญหาจากการขาดแคลนน้ำ

การขาดแคลนน้ำจากภาวะฝนทิ้งช่วง มักเกิดในช่วงปลายเดือนมิถุนายน ถึงเดือนกรกฎาคม ซึ่งเป็นช่วงที่เกษตรกรทำนาปี สำหรับเกษตรกรที่ เริ่มการเพาะปลูกในเดือน มิถุนายน หลังการหว่านเมล็ดข้าวแบบนาหว่านน้ำตม ประมาณ 10 วัน เกษตรกรจะทำการนิตยาเพื่อ ควบคุมวัชพืชในนาข้าว ซึ่งต้องอาศัยการปล่อยน้ำเข้าสู่ทุ่งนา เพื่อให้เกิดความชื้นที่เหมาะสมต่อการ ควบคุมวัชพืช

ภาพที่ 4.3 สถานการณ์น้ำแม่ น้ำยมและพื้นที่การเกษตรในฤดูแล้ง ในพื้นที่ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง

2) ปัญหาจากน้ำท่วม น้ำหลาก

ปัญหาจากการเกิดน้ำท่วมและน้ำหลาก เกิดขึ้นเป็นประจำเกือบทุกปี เกิดจากตำบลทับผึ้งอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย มีแม่น้ำยมไหลผ่านทุกหมู่บ้านเมื่อเข้าสู่ฤดูฝน มวลน้ำจากทิศเหนือจะไหลลงสู่แม่น้ำยมเป็นจำนวนมาก ซึ่งลักษณะของแม่น้ำยมในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย มีลักษณะแคบ คดเคี้ยว ตื้นเขิน ตลิ่งทั้งสองด้านส่วนใหญ่เป็นดิน เกิดการพังทลายเนื่องเกิดจากการกัดเซาะ นอกจากนั้นแม่น้ำยมยังไม่มีเขื่อนในการกักเก็บและควบคุมปริมาณน้ำ ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมและน้ำหลากเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 4.4 สถานการณ์น้ำแม่น้ำยมในฤดูฝน ในพื้นที่ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง

3) ปัญหาสมาชิกไม่ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ

ปัญหาจากสมาชิกไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับ เกิดจากเกษตรกรที่มีพื้นที่อยู่บริเวณ ต้นทางเดินน้ำ และมีแหล่งเก็บน้ำอยู่ในพื้นที่ของตนเอง และมีความไม่มั่นใจในการบริหารจัดการน้ำ ให้เพียงพอต่อความต้องการของตนเอง จึงได้ทำการปิดทางเดินน้ำ และลักลอบสูบน้ำเข้าสู่แหล่งน้ำของตนเอง ทำให้บริเวณปลายทาง ไม่ได้รับน้ำเพียงพอ และเมื่อไม่มีผู้บังคับใช้กฎระเบียบหรือดำเนินการ ทำให้เกิดความแตกแยก เกษตรกรที่ไม่ได้รับน้ำจึงไม่ยินยอมจ่ายค่าน้ำระบบการบริหารงานจึงไม่ประสบผลสำเร็จ ทำให้เกิดหนี้สิน และการปล่อยให้เครื่องสูบน้ำบางเครื่องไม่สามารถใช้งานได้เนื่องจากไม่มี เงินทุนในการซ่อมแซม

2.4.3 การจัดการน้ำ ต่อปัญหาและอุปสรรค

การเกิดอุทกภัยและภัยธรรมชาติในพื้นที่ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง ส่วนใหญ่เกิดจากปัญหาน้ำหลากล้นตลิ่ง จากแม่น้ำยม เนื่องจากตลิ่งทั้งสองด้านทรุดตัวจากการกัดเซาะของน้ำ และความลาดชันคดเคี้ยวของลำน้ำ การแก้ปัญหของทางกลุ่มมีการดำเนินการของงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้ง เพื่อก่อสร้างแนวตลิ่งสร้างแนวกันการกัดเซาะ ทำการจัดเตรียมพื้นที่สำหรับกักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง โดยการใช้แหล่งน้ำสาธารณะในการกักเก็บน้ำในช่วงที่มีน้ำจำนวนมากจากแม่น้ำยม ทางกลุ่มผู้ใช้น้ำหมู่ 5 และกลุ่มผู้ใช้น้ำ ตำบลเกาะตาเลีย และกลุ่มผู้ใช้น้ำตำบลบ้านสวน อำเภอเมืองจังหวัดสุโขทัยจะช่วยกันสูบน้ำจากแม่น้ำยมเข้าสู่หนองน้ำขนาดใหญ่จำนวน 2 บ่อ เพื่อเป็นน้ำต้นทุนให้กับเกษตรกรได้ใช้ในการทำการเกษตรในช่วงฤดูแล้ง นอกจากนั้นความร่วมมือร่วมใจของเกษตรกรระหว่างหมู่ มีการเอามือเอารองในการทำฝายน้ำล้นเพื่อชลอน้ำในแม่น้ำยม และเพื่อรักษาระบบนิเวศน์ไม่ให้ถูกทำลาย

ภาพที่ 4.5 การเอามือเอารองในการทำฝายน้ำล้น เพื่อชลอน้ำในแม่น้ำยม

การแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง เกษตรกรจะหันมาปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อยในการทำการเกษตร เช่นการปลูกยาสูบ พริกชี้หนูเม็ดใหญ่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น นอกจากนี้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และยาสูบยังได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐอยู่เสมอทำให้เกษตรกรในพื้นที่ตำบลทับผึ้ง ไม่นิยมทำนาปรังเหมือนกับพื้นที่อื่น ๆ

2.5 การจัดการทางการเงิน

การจัดการทางการเงินของกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง มีการกำหนดรายการรายได้ และรายจ่ายของสถานีสูบน้ำ ไว้ในข้อบังคับการบริหารกิจการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า พ.ศ. 2558

2.5.1 สถานีสูบน้ำอาจมีรายได้ ดังนี้

- 1) เงินค่าน้ำ โดยทางกลุ่มกำหนดเป็นอัตราดังนี้
  - ค่าน้ำฤดูทำนา 150 บาทแต่ไม่เกิน 250 บาทต่อไร่
  - ค่าน้ำฤดูปลูกพืชไร่ 150 บาทแต่ไม่เกิน 500 บาทต่อไร่
  - ค่าน้ำฤดูปลูกยาสูบ 200 บาทแต่ไม่เกิน 300 บาทต่อไร่
  - ค่าน้ำฤดูปลูกผัก 200 บาทแต่ไม่เกิน 300 บาทต่อไร่
- 2) เงินค่าธรรมเนียม เงินค่าปรับ เก็บจากการลักลอบสูบน้ำ นอกเหนือคือที่คณะกรรมการผู้ใช้น้ำกำหนด อัตราค่าปรับไม่เกิน 1,000 บาท
- 3) เงินบริจาค
- 4) เงินอุดหนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้ง

2.5.2 สถานีสูบน้ำอาจมีรายจ่าย ดังนี้

- 1) รายจ่ายในการดำเนินการเกี่ยวกับระบบการจ่ายน้ำ การบำรุง ซ่อมแซม และการขยายกิจการสถานีสูบน้ำ
- 2) รายจ่ายในการบริหารกิจการสถานีสูบน้ำ เช่น ค่าจ้างเจ้าหน้าที่ ค่าวัสดุ อุปกรณ์ ค่ากระแสไฟฟ้า
- 3) ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ตามที่องค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้งกำหนด เช่น ค่าเบี้ยประชุมหรือค่าตอบแทนคณะกรรมการบริหารกิจการสถานีสูบน้ำ เป็นต้น

การจัดการด้านการเงินของกลุ่มผู้ใช้น้ำหมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง มีรายได้หลักจากการเก็บค่าบริการ การใช้น้ำในการทำเกษตรกรรมของสมาชิก ในอัตราที่คณะกรรมการกำหนด โดยมีค่าใช้จ่ายที่ต้องดำเนินการจ่ายค่าไฟในอัตราร้อยละ 30 ของค่าไฟที่ใช้ในการสูบน้ำเข้าสู่พื้นที่การเกษตร และอีกร้อยละ 70 ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งให้ความสำคัญกับการทำการเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่ และช่วยลดค่าใช้จ่ายต้นทุนการผลิตในการทำการเกษตรกรรม การจัดประชุมประจำเดือน มีความสำคัญมากในการชี้แจงกิจกรรม การดำเนินงาน รายรับ-รายจ่ายของกลุ่ม โดยจะมีการประชุมกลุ่มผู้ใช้น้ำเป็นประจำทุกเดือนร่วมกับการประชุมหมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการชี้แจงในกรณีที่ต้องใช้เงินจำนวนมากเพื่อซ่อมแซม เครื่องสูบน้ำที่ต้องใช้เงินทุนจำนวนมาก และเพื่อระดมความคิดเพื่อหาแนวทางการช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่ม

2.6 ผลการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร

หลังจากการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำหมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง ได้มีการคัดเลือก และแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำชุดใหม่ทั้งหมด โดยมีการจัดทำประชาคมเพื่อกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับผู้ใช้น้ำ แบ่งหน้าที่ผู้รับผิดชอบ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้ง ร่วมกับเกษตรกร และสมาชิกผู้ใช้น้ำ เกิดเป็นกฎระเบียบข้อบังคับ ที่กลุ่มนำมาใช้ในการดำเนินการบริหารงานกลุ่มผู้ใช้น้ำ ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงใน 2 ด้าน ดังนี้

2.6.1 ความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ

จากเดิมการจัดการเงินของกลุ่ม ไม่สามารถเรียกเก็บค่าน้ำจากเกษตรกร ได้ ทำให้กลุ่มไม่สามารถชำระค่าไฟที่เกิดจากการสูบน้ำแจกจ่ายให้กับเกษตรกร มีการลดจำนวนรอบการสูบน้ำ ทำให้เกิดความเสียหายต่อภาคการเกษตรในพื้นที่ เกษตรกรเกิดหนี้สิน เนื่องจากสามารถทำกิจกรรมทางการเกษตร ได้เพียงครั้งเดียวจากการรอแหล่งน้ำจากธรรมชาติ ซึ่งไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต หลังจากที่มีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ และได้มีการนำกฎระเบียบข้อบังคับการใช้น้ำมาปฏิบัติ ทำให้กลุ่มสามารถใช้น้ำนี้คงค้างให้กับทางองค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้ง ได้ทั้งหมด และเริ่มมีเงินทุนสะสมของกลุ่มอีกเล็กน้อย เนื่องจากเครื่องสูบน้ำพลังงานไฟฟ้าที่ได้รับมอบจากกรมชลประทาน เริ่มเกิดการชำรุด และต้องมีการซ่อมแซมใหญ่อยู่เสมอ ณ ปัจจุบันทางกลุ่มสามารถสูบน้ำแจกจ่ายให้เกษตรกรได้ทำการเกษตรอย่างเต็มความต้องการของเกษตรกร เกษตรกรสามารถทำการเกษตรได้ 2-3 รอบการผลิตต่อปี ทำให้เกษตรกรมีรายได้จากภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น

2.6.2 ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การจัดการน้ำก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างเห็นได้ชัด เช่น การลดความขัดแย้งของเกษตรกรในการใช้น้ำเพื่อการเกษตร เนื่องจากเกษตรกรสามารถใช้น้ำได้ตามตารางที่คณะกรรมการกำหนดอย่างเพียงพอต่อความต้องการ ทำให้ไม่มีปัญหาในการปิดกั้นทางเดินน้ำ และการลักลอบสูบน้ำเข้าสู่แหล่งเก็บน้ำของตนเอง เกษตรกรมีระเบียบวินัยในการวางแผนการปลูกพืช ลดความขัดแย้งจากการปิดกั้นน้ำระหว่างชุมชน หรือจากหมู่บ้านใกล้เคียง เกิดเป็นการร่วมมือร่วมใจกันแก้ปัญหา เนื่องจากเกษตรกรเริ่มมีความตระหนักรู้ต่อการจัดการน้ำที่เป็นระบบ สามารถแก้ปัญหาให้กับเกษตรกรได้อย่างยั่งยืน ลดความขัดแย้งระหว่างเกษตรกรและหน่วยงานภาครัฐ เนื่องจากมีการประสานงานและขอความช่วยเหลือจากภาครัฐ มีการแก้ปัญหาและรับฟังขั้นตอนของปัญหาจากเกษตรกร ทำให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างตรงจุดมากขึ้น

ภาพที่ 4.6 ความร่วมมือในการแก้ปัญหาน้ำ ของเกษตรกรและหน่วยงานภาครัฐ

2.7 การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ

การขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ จากการดำเนินการประสานงานของ คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ โดยการนำของประธานกลุ่ม และผู้ใหญ่บ้าน นายสมศักดิ์ ชำนาญชัย ทำให้ทางกลุ่มได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานหลายหน่วยงาน เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของ เกษตรกร และลดภาระค่าใช้จ่ายของเกษตรกร โดยหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือ อย่างสม่ำเสมอ ประกอบด้วย หน่วยงานดังนี้

2.7.1 องค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้งให้การสนับสนุน ค่าไฟฟ้าร้อยละ 70 ให้กับ เครื่องสูบน้ำ พลังงานไฟฟ้า และ ช่วยเหลือค่าซ่อมแซมอุปกรณ์ของเครื่องสูบน้ำ ในส่วนเกินที่เกิน เงินทุนของกลุ่ม นอกจากนี้เป็นการสนับสนุนรถดลอกคูคลองขนาดเล็ก เพื่อปรับปรุงระบบ คลองส่งน้ำให้กับเกษตรกร

2.7.2 สำนักชลประทานที่ 4 จังหวัดสุโขทัย สนับสนุนเครื่องสูบน้ำและน้ำมัน เชื้อเพลิง ในการสูบน้ำจากแหล่งน้ำเข้าสู่คลองส่งน้ำให้กับเกษตรกร ในกรณีที่เกิดน้ำแล้ง และ ไม่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร นอกจากนี้มีการสนับสนุนรถดลอกคูคลองขนาดใหญ่ เพื่อเปิดทางเดินระบายน้ำในกรณีที่เกิดน้ำท่วม หรือเมื่อทางกลุ่มประสานขอความช่วยเหลือ

2.7.3 เงินทุนสนับสนุนจากเงินกองทุนหมู่บ้านในการขุดบ่อบาดาลเพื่อการเกษตร โดยได้รับบริจาคพื้นที่จากสมาชิกกลุ่ม เพื่อเป็นสถานที่ในการขุดเจาะบ่อบาดาล

ภาพที่ 4.7 การขุดเจาะบ่อบาดาลเพื่อการเกษตร ในพื้นที่ หมู่ที่ 5 ตำบลทับผึ้ง

ภาพที่ 4.8 การช่วยเหลือในการแก้ปัญหาจากหน่วยงานภาครัฐ

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร

3.1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและเสนอความต้องการของกลุ่ม

พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและเสนอความต้องการของกลุ่ม โดยภาพรวม ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.11) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า การมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมกลุ่มในการค้นหาปัญหา และการมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมกลุ่มในเสนอความต้องการของกลุ่มอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.80 และ 3.49 ตามลำดับ) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจาก ฤดูระเบียบ ขอบังคับ (ค่าเฉลี่ย = 3.39) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจาก คณะกรรมการกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย = 3.07) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงานของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย = 3.04) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจากระบบชลประทาน (ค่าเฉลี่ย = 3.02) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจากสมาชิกในกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย = 2.99) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาเรื่องการเงินการบัญชีของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย = 2.91) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจากภายนอกชุมชนและมีผลกระทบต่อกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย = 2.87) ตามลำดับ อยู่ในระดับปานกลาง และ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาร่วมกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน (ค่าเฉลี่ย = 2.53) อยู่ในระดับน้อย ดังแสดงในตารางที่ 4.3 ดังนี้

ตารางที่ 4.3 ระดับการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและเสนอความต้องการของกลุ่ม

N = 127

ประเด็นการมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	ส่วน	
		เบี่ยงเบน	การแปลความ
		มาตรฐาน	
1. ท่านมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมกลุ่มในการค้นหาปัญหา	3.80	0.85	มีส่วนร่วมมาก
2. ท่านมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมกลุ่มในเสนอความต้องการของกลุ่ม	3.49	0.90	มีส่วนร่วมมาก
3. ท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจากภายนอกชุมชนและมีผลกระทบต่อกลุ่ม	2.87	0.91	มีส่วนร่วมปานกลาง
4. ท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงานของกลุ่ม	3.04	0.83	มีส่วนร่วมปานกลาง
5. ท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจากกฎระเบียบข้อบังคับ	3.39	1.00	มีส่วนร่วมปานกลาง
6. ท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจากคณะกรรมการกลุ่ม	3.07	1.01	มีส่วนร่วมปานกลาง
7. ท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจากสมาชิกในกลุ่ม	2.99	0.79	มีส่วนร่วมปานกลาง
8. ท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาเรื่องการเงินการบัญชีของกลุ่ม	2.91	1.00	มีส่วนร่วมปานกลาง
9. ท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจากระบบชลประทาน	3.02	0.87	มีส่วนร่วมปานกลาง
10. ท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาร่วมกับหน่วยงานภาครัฐหรือ	2.53	1.05	มีส่วนร่วมน้อย
สรุปภาพรวม	3.11	0.92	มีส่วนร่วมปานกลาง

3.2 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น

เกษตรกรมีส่วนร่วมในวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.10) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดจากระบบชลประทาน และการมีส่วนร่วมในการคัดเลือกสาเหตุของปัญหาที่มีความสำคัญเร่งด่วน อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.83 และ 3.73 ตามลำดับ การมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดจากภัยธรรมชาติ (ค่าเฉลี่ย = 3.32)) การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดจาก กฎระเบียบข้อบังคับ (ค่าเฉลี่ย = 3.31) การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดจากภายนอกชุมชน (ค่าเฉลี่ย = 3.09) การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงานของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย = 2.98) การมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหาร่วมกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน (ค่าเฉลี่ย = 2.90) การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดจากคณะกรรมการกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย = 2.71) อยู่ในระดับปานกลาง และการมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหาด้านอื่น ๆ ตามสถานการณ์ (ค่าเฉลี่ย = 2.57) การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดจากสมาชิกในกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย = 2.55) อยู่ในระดับน้อย ดังแสดงในตารางที่ 4.4 ดังนี้

ตารางที่ 4.4 ระดับการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น

N = 127

ประเด็นการมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	การแปลความ
1. ท่านมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหา ที่เกิดจากภายนอกชุมชน	3.09	1.02	มีส่วนร่วมปานกลาง
2. ท่านมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหา ที่เกิดจากการดำเนินงานของกลุ่ม	2.98	0.89	มีส่วนร่วมปานกลาง
3. การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหา ที่เกิดจากกฎระเบียบข้อบังคับ	3.31	0.85	มีส่วนร่วมปานกลาง
4. การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหา ที่เกิดจากคณะกรรมการกลุ่ม	2.71	0.94	มีส่วนร่วมปานกลาง
5. การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหา ที่เกิดจากสมาชิกในกลุ่ม	2.55	0.94	มีส่วนร่วมน้อย
6. การมีส่วนร่วมในการคัดเลือกสาเหตุของ ปัญหาที่มีความสำคัญเร่งด่วน	3.73	1.00	มีส่วนร่วมมาก
7. การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหา ที่เกิดจากระบบชลประทาน	3.83	1.12	มีส่วนร่วมมาก
8. การมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของ ปัญหาที่เกิดจากภัยธรรมชาติ	3.32	0.92	มีส่วนร่วมปานกลาง
9. การมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของ ปัญหาร่วมกับหน่วยงาน ภาครัฐหรือ เอกชน	2.90	0.95	มีส่วนร่วมปานกลาง
10. การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหา ด้านอื่น ๆ ตามสถานการณ์	2.57	0.97	มีส่วนร่วมน้อย
สรุปภาพรวม	3.10	0.96	มีส่วนร่วมปานกลาง

3.3 การมีส่วนร่วมในการพิจารณาแนวทาง และวิธีการที่จะใช้ในการแก้ปัญหาและวางแผนเพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน

เกษตรกรมีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมในการพิจารณาแนวทาง และวิธีการที่จะใช้ในการแก้ปัญหาและวางแผนเพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.24) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าการมีส่วนร่วมในการวางแผนการกำหนดกฎเกณฑ์การบริหารจัดการน้ำร่วมกันมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.51) ส่วนในประเด็นที่เหลือการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผนในการแก้ปัญหาในการจัดการน้ำ (ค่าเฉลี่ย = 3.34) การมีส่วนร่วมทางด้านที่ตนเองถนัดเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา เช่น การใช้แรงงาน อุปกรณ์ เครื่องมือ เป็นต้น (ค่าเฉลี่ย = 3.30) การมีส่วนร่วมในการคัดเลือกคณะกรรมการเพื่อแก้ปัญหา (ค่าเฉลี่ย = 3.29) การมีส่วนร่วมในการเลือกโครงการเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหามจัดการน้ำ (ค่าเฉลี่ย = 3.28) การมีส่วนร่วมเข้าเป็นคณะกรรมการเพื่อพิจารณาแผนการจัดการน้ำ (ค่าเฉลี่ย = 3.23) การมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาในการจัดการน้ำ (ค่าเฉลี่ย = 3.21) การมีส่วนร่วมในการพิจารณาแนวทางและวางแผนกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ (ค่าเฉลี่ย = 3.07) การมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผนในการใช้น้ำ และการมีส่วนร่วมในการคิดค้นนวัตกรรมที่ใช้ในการแก้ปัญหาในการจัดการน้ำ (ค่าเฉลี่ย = 2.80) ดังแสดงในตารางที่ 4.5 ดังนี้

ตารางที่ 4.5 ระดับการมีส่วนร่วมในการพิจารณาแนวทาง และวิธีการที่จะใช้ในการแก้ปัญหาและวางแผนเพื่อแก้ปัญหาพร้อมกัน

N = 127

ประเด็นการมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	การแปลความ
1. ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาในการจัดการน้ำ	3.21	0.75	มีส่วนร่วมปานกลาง
2. ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนในการแก้ปัญหา ในการจัดการน้ำ	3.34	0.81	มีส่วนร่วมปานกลาง
3. ท่านมีส่วนร่วมเข้าเป็นคณะกรรมการเพื่อพิจารณาแผนการจัดการน้ำ	3.23	0.81	มีส่วนร่วมปานกลาง
4. ท่านมีส่วนร่วมในการคัดเลือกคณะกรรมการเพื่อแก้ปัญหา	3.29	0.76	มีส่วนร่วมปานกลาง
5. ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนการกำหนดกฎเกณฑ์การบริหารจัดการน้ำร่วมกัน	3.51	0.89	มีส่วนร่วมมาก
6. ท่านมีส่วนร่วมในการพิจารณาแนวทางและวางแผนกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ	3.07	0.94	มีส่วนร่วมปานกลาง
7. ท่านมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผนในการใช้น้ำและการบำรุงรักษา	3.35	0.92	มีส่วนร่วมปานกลาง
8. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดค้นนวัตกรรมที่ใช้ในการแก้ปัญหาในการจัดการน้ำ	2.80	1.16	มีส่วนร่วมปานกลาง
9. ท่านมีส่วนร่วมทางด้านที่ตนเองถนัดเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา เช่น การใช้แรงงานอุปกรณ์ เครื่องมือ เป็นต้น	3.30	0.98	มีส่วนร่วมปานกลาง
10. การมีส่วนร่วมในการเลือกโครงการเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหามานagementน้ำ	3.28	0.95	มีส่วนร่วมปานกลาง
สรุปภาพรวม	3.24	0.19	มีส่วนร่วมปานกลาง

3.4 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนเพื่อแก้ปัญหา

เกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนเพื่อแก้ปัญหาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.57) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย = 4.02) การมีส่วนร่วมดูแลรักษาคลองส่งน้ำในพื้นที่ตนเอง (ค่าเฉลี่ย = 3.83) การมีส่วนร่วมในการชำระค่าใช้น้ำตามข้อตกลงของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย = 3.82) การมีส่วนร่วมในการซ่อมแซมบำรุงรักษาระบบชลประทาน (ค่าเฉลี่ย = 3.81) การมีส่วนร่วมในด้านเงินทุนสนับสนุนในการจัดการน้ำ (ค่าเฉลี่ย = 3.56) การมีส่วนร่วมในด้านอื่น ๆ เมื่อมีการร้องขอจากทางกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย = 3.42) อยู่ในระดับมาก การมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ตามแผนในการจัดการน้ำจากหน่วยงานภาครัฐ (ค่าเฉลี่ย = 3.37) การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาด้านต่าง ๆ ที่ไม่ได้วางแผนไว้ (ค่าเฉลี่ย = 3.32) การมีส่วนร่วมในการประสานงานให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ (ค่าเฉลี่ย = 3.30) และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มให้สามารถ จัดตั้งเป็นสหกรณ์ผู้ใช้น้ำ (ค่าเฉลี่ย = 3.22) มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ดังแสดงในตารางที่ 4.6 ดังนี้

ตารางที่ 4.6 ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนเพื่อแก้ปัญหา

N = 127

ประเด็นการมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลความ
1. ท่านมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาด้านต่าง ๆ ที่ไม่ได้วางแผนไว้	3.32	0.86	มีส่วนร่วมปานกลาง
2. ท่านมีส่วนร่วมในการซ่อมแซมบำรุงรักษาระบบชลประทาน	3.81	0.77	มีส่วนร่วมมาก
3. ท่านมีส่วนร่วมในการประสานงานให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้	3.30	0.88	มีส่วนร่วมปานกลาง
4. ท่านมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของกลุ่ม	4.02	0.76	มีส่วนร่วมมาก
5. ท่านมีส่วนร่วมในการชำระค่าใช้น้ำตามข้อตกลงของกลุ่ม	3.82	0.98	มีส่วนร่วมมาก
6. ท่านมีส่วนร่วมในด้านเงินทุนสนับสนุนในการจัดการน้ำ	3.56	0.93	มีส่วนร่วมมาก
7. ท่านมีส่วนร่วมดูแลรักษาคลองส่งน้ำในพื้นที่ตนเอง	3.83	0.93	มีส่วนร่วมมาก
8. ท่านมีส่วนร่วมในด้านอื่น ๆ เมื่อมีการร้องขอจากทางกลุ่ม	3.42	0.83	มีส่วนร่วมมาก
9. ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ตามแผนในการจัดการน้ำจากหน่วยงานภาครัฐ	3.37	1.00	มีส่วนร่วมปานกลาง
10. ท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มให้สามารถจัดตั้งเป็นสหกรณ์ผู้ใช้น้ำ	3.22	1.06	มีส่วนร่วมปานกลาง
สรุปภาพรวม	3.57	0.90	มีส่วนร่วมมาก

3.5 การมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานร่วมกับผู้ปฏิบัติงานในสนาม

เกษตรกรมีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานร่วมกับผู้ปฏิบัติงานในสนาม ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย=3.09) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การมีส่วนร่วมในการติดตามผลการจัดสรรน้ำให้สมาชิกในกลุ่ม ให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่กำหนด (ค่าเฉลี่ย=3.40) การมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการบริหารจัดการน้ำของคณะกรรมการกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย=3.32) การมีส่วนร่วมในการรายงานผลการปฏิบัติงานเมื่อเกิดข้อผิดพลาดในการดำเนินงาน (ค่าเฉลี่ย=3.26) การมีส่วนร่วมในการประชุมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับการติดตามผลการดำเนินงานการดูแลรักษาน้ำ (ค่าเฉลี่ย=3.17) การมีส่วนร่วมในการติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานตามแผนของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย=3.17) การมีส่วนร่วมประชุมเพื่อสรุปปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในรอบปีการผลิต (ค่าเฉลี่ย=3.17) การมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการประเมินผลการทำงานของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย=3.02) และการมีส่วนร่วมในการรับรู้รับทราบถึงผลการดำเนินงานของกลุ่มในทุกด้าน (ค่าเฉลี่ย=2.83) มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ และการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานตามแผนการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รัฐ (ค่าเฉลี่ย=2.44) มีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ดังแสดงในตารางที่ 4.7 ดังนี้

ตารางที่ 4.7 ระดับการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานร่วมกับผู้ปฏิบัติงานในสนาม

N = 127

ประเด็นการมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	ส่วน	
		เบี่ยงเบน	การแปลความ
		มาตรฐาน	
1. ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการบริหารจัดการน้ำ ของคณะกรรมการกลุ่ม	3.32	0.87	มีส่วนร่วมปานกลาง
2. ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามผลการจัดสรรน้ำให้สมาชิกในกลุ่ม ให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่กำหนด	3.40	0.90	มีส่วนร่วมปานกลาง
3. ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานตามแผนการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รัฐ	2.44	0.96	มีส่วนร่วมน้อย
4. ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับ การติดตามผลการดำเนินการดูแลรักษาน้ำ	3.17	0.91	มีส่วนร่วมปานกลาง
5. ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามความก้าวหน้า การดำเนินงาน ตามแผนของกลุ่ม	3.17	0.86	มีส่วนร่วมปานกลาง
6. ท่านมีส่วนร่วมในการรายงานผลการปฏิบัติงานเมื่อเกิดข้อผิดพลาด	3.26	0.87	มีส่วนร่วมปานกลาง
7. ท่านมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการ ประเมินผลการทำงานของกลุ่ม	3.02	0.91	มีส่วนร่วมปานกลาง
8. ท่านมีส่วนร่วมในการรับรู้รับทราบถึงผลการดำเนินงานของกลุ่มในทุกด้าน	2.83	0.98	มีส่วนร่วมปานกลาง
9. ท่านมีส่วนร่วมประชุมเพื่อสรุปปัญหาที่ เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรใน รอบปีการผลิต	3.17	0.96	มีส่วนร่วมปานกลาง
สรุปภาพรวม	3.09	0.91	มีส่วนร่วมปานกลาง

ภาพที่ 4.9 แผนภาพสรุปการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำหมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ

4.1 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม

ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ส่งผลให้เกษตรกรมีส่วนร่วม ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย=3.26) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ปัจจัยด้านการบังคับใช้กฎระเบียบของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย=3.83) ปัจจัยด้านระบบคลองส่งน้ำชลประทาน (ค่าเฉลี่ย=3.59) อยู่ในระดับมาก ปัจจัยด้านความโปร่งใสในการบริหารจัดการ (ค่าเฉลี่ย=3.20) ปัจจัยด้านเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย=3.06) อยู่ในระดับปานกลาง และปัจจัยด้านความชัดเจนในการดำเนินงานตามแผนของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย=2.60) อยู่ในระดับน้อย ดังแสดงในตารางที่ 4.8 ดังนี้

ตารางที่ 4.8 ปัจจัยการมีส่วนร่วมด้านสภาพแวดล้อม

N = 127

ปัจจัยการมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	ส่วน	
		เบี่ยงเบน มาตรฐาน	การแปลความ
1. ด้านการบังคับใช้กฎระเบียบของกลุ่ม	3.83	0.81	มาก
2. ด้านความชัดเจนในการดำเนินงานตามแผน ของกลุ่ม	2.60	0.76	น้อย
3. ด้านเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่ม	3.06	0.89	ปานกลาง
4. ด้านความโปร่งใสในการบริหารจัดการ	3.20	0.85	ปานกลาง
5. ด้านระบบคลองส่งน้ำชลประทาน	3.59	0.98	มาก
สรุปภาพรวม	3.26	0.86	ปานกลาง

4.2 ปัจจัยด้านการผลักดันจากผู้อื่น

ปัจจัยที่ด้านการผลักดันจากผู้อื่น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย=4.10) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า เพื่อทำตัวไม่ให้เกิดแยกจากสมาชิกกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย=4.22) ปัจจัยด้านคณะกรรมการกลุ่ม และผู้นำของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย=4.20) การเป็นที่ยอมรับของสมาชิกภายในกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย=4.02) และเพื่อการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน (ค่าเฉลี่ย=3.94) อยู่ในระดับมาก ดังแสดงในตารางที่ 4.9 ดังนี้

ตารางที่ 4.9 ปัจจัยการมีส่วนร่วมด้านการผลักดันจากผู้อื่น

N = 127

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	ส่วน	
		เบี่ยงเบน	การแปลความ
		มาตรฐาน	
1. เพื่อทำตัวไม่ให้เกิดแยกจากสมาชิกกลุ่ม	4.22	0.64	มากที่สุด
2. เพื่อการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน	3.94	0.70	มาก
3. เป็นที่ยอมรับของสมาชิกภายในกลุ่ม	4.02	0.87	มาก
4. ด้านคณะกรรมการกลุ่ม และผู้นำของกลุ่ม	4.20	0.74	มาก
สรุปภาพรวม	4.10	0.74	มาก

4.3 ปัจจัยด้านผลประโยชน์ที่ได้รับ

ปัจจัยด้านผลประโยชน์ที่ได้รับในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย=4.18) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า คลองส่งน้ำอยู่ในเขตพื้นที่ของตนเอง (ค่าเฉลี่ย=4.71) อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการสนับสนุนปัจจัยและการช่วยเหลือจากภาครัฐ (ค่าเฉลี่ย=4.20) ได้รับส่วนลดในการจ่ายค่าน้ำ/ค่าแรงอื่น ๆ (ค่าเฉลี่ย=4.10) ด้านนโยบายภาครัฐในภาคการเกษตร (ค่าเฉลี่ย=4.04) และเชื่อมั่นว่ามีน้ำใช้อย่างเพียงพอในทุกกรอบการผลิต (ค่าเฉลี่ย=3.83) อยู่ในระดับมาก ดังแสดงในตารางที่ 4.10 ดังนี้

ตารางที่ 4.10 ปัจจัยด้านผลประโยชน์ที่ได้รับ

N = 127

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	ส่วน	
		เบี่ยงเบน	การแปลความ
		มาตรฐาน	
1. คลองส่งน้ำอยู่ในเขตพื้นที่ของตนเอง	4.71	0.46	มากที่สุด
2. เชื่อมั่นว่ามีน้ำใช้อย่างเพียงพอในทุกกรอบการผลิต	3.83	0.68	มาก
3. ด้านการสนับสนุนปัจจัยและการช่วยเหลือจากภาครัฐ	4.20	0.67	มาก
4. ได้รับส่วนลดในการจ่ายค่าน้ำ/ค่าแรงอื่น ๆ	4.10	0.81	มาก
5. ด้านนโยบายภาครัฐในภาคการเกษตร	4.04	0.75	มาก
สรุปภาพรวม	4.18	0.67	มาก

4.4 ปัจจัยภายในตัวบุคคล

ปัจจัยภายในตัวบุคคล ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย=2.80) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ปัจจัยด้านภาระหน้าที่/และช่วงเวลา (ค่าเฉลี่ย=3.51) อยู่ในระดับมาก ปัจจัยด้านการรับรู้ได้ถึงผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับส่วนรวม (ค่าเฉลี่ย=2.65) อยู่ในฐานะที่ช่วยเหลือผู้อื่นได้ (ค่าเฉลี่ย=2.63) อยากมีส่วนร่วมกับชุมชน (ค่าเฉลี่ย=2.62) และรู้สึกเป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน (ค่าเฉลี่ย=2.61) อยู่ในระดับปานกลาง ดังแสดงในตารางที่ 4.11 ดังนี้

ตารางที่ 4.11 ปัจจัยภายในตัวบุคคล

N = 127

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	ส่วน	
		เบี่ยงเบน	การแปลความ
		มาตรฐาน	
1. รับรู้ได้ถึงผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับส่วนรวม	2.65	0.77	ปานกลาง
2. รู้สึกเป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน	2.61	0.72	ปานกลาง
3. อยากมีส่วนร่วมกับชุมชน	2.62	0.68	ปานกลาง
4. อยู่ในฐานะที่ช่วยเหลือผู้อื่นได้	2.63	0.59	ปานกลาง
5. ภาระหน้าที่/และช่วงเวลา	3.51	0.70	มาก
สรุปภาพรวม	2.80	0.69	ปานกลาง

ตอนที่ 5 แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจาก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลนำมาวิเคราะห์หา จุดแข็งจุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อหาแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำหมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ประกอบด้วย รายละเอียดดังนี้

5.1 การวิเคราะห์หา จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

5.1.1 จุดแข็ง

- 1) เกษตรกรในพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ทำให้ง่ายต่อการขอความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ
- 2) เกษตรกรมีความสามารถในการเรียนรู้และประยุกต์ใช้ เทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การใช้ระบบน้ำหยด ในพืชไร่
- 3) สมาชิกส่วนใหญ่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ และข้อตกลงของกลุ่ม เนื่องจากเป็นกฎระเบียบข้อบังคับที่เกิดจากความคิดเห็นของสมาชิก
- 4) เกษตรกรมีความเสียสละ และรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง
- 5) คณะกรรมการมีความเสียสละ และทำเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม แม้ไม่ได้รับสิ่งตอบแทน
- 6) ผู้นำกลุ่มมีความสามารถ และเข้าใจสภาพพื้นที่เป็นอย่างดี สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างสัมฤทธิ์ผล
- 7) ผู้นำมีต้นทุนทางสังคม ทำให้ติดต่อขอความช่วยเหลือ และประสานงานกับหน่วยงานภายนอกได้เป็นอย่างดี
- 8) พื้นที่ทางการเกษตรมีขนาดเล็กทำให้สามารถบริหารจัดการระบบการจ่ายน้ำได้อย่างทั่วถึง
- 9) กิจกรรมการเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่ มีการใช้น้ำเหมาะสมต่อปริมาณน้ำต้นทุน
- 10) กลุ่มมีความคิดริเริ่มเพื่อหาแหล่งน้ำ ให้เกษตรกรอยู่เสมอ
- 11) เกษตรกรและสมาชิกกลุ่มมีความสามารถในการชำระเงินค่าน้ำได้ตรงตามเวลาที่คณะกรรมการเรียกเก็บ
- 12) กลุ่มมีเงินทุนหมุนเวียน จึงสามารถมีเงินทุนสำรองสำหรับกรณีฉุกเฉินที่อาจเกิดขึ้น

5.1.2 จุดอ่อน

- 1) เกษตรกรในพื้นที่ที่มีอายุเฉลี่ยสูงและไม่ค่อยแสดงความคิดเห็น ชอบเป็นผู้ปฏิบัติ ทำให้การแก้ปัญหาบางเรื่องไม่ตรงความต้องการของเกษตรกร
- 2) การบริหารจัดการเป็นระบบในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่สามารถพัฒนากลุ่มจนบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองอย่างสิ้นเชิง
- 3) ผู้นำกลุ่มต้องรับภาระค่อนข้างหนัก เนื่องจากเกษตรกรมองว่าภารกิจบางอย่างเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการเท่านั้น
- 4) การดำเนินการลงโทษเกษตรกรที่ทำผิดกฎไม่สามารถปฏิบัติจริงได้ เนื่องจากทำให้เกษตรกรรายอื่นได้รับผลกระทบไปด้วย
- 5) เกษตรกรเพศชายที่สามารถทำกิจกรรมที่ใช้แรงงานหนัก มีจำนวนน้อยทำให้บางสถานการณ์ที่เร่งด่วนขาดแคลนแรงงานในพื้นที่
- 6) การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านค่อย ๆ หดหายไปเนื่องจากการทำงานนอกพื้นที่ของหนุ่มสาว และความนิยมในการทำการเกษตรลดลง เนื่องจากงานหนักและมีหลายปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้
- 7) พื้นที่ทางการเกษตรมีน้อย ทำให้เกษตรกรไม่มีพื้นที่สำหรับขุดสระเพื่อกักเก็บน้ำ

5.1.3 โอกาส

- 1) หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ให้ความสำคัญกับการทำเกษตรกรรม ได้มีการสนับสนุนกลุ่มและให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่
- 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการจัดทำแผนพัฒนาของชุมชน และจังหวัดอยู่เสมอ เป็นโอกาสให้กลุ่มมีการร้องขอความต้องการของสมาชิก และบรรจุไว้ในแผน

5.1.4 อุปสรรค

- 1) พื้นที่อยู่ในตำแหน่งที่มักเกิดภัยธรรมชาติ ที่ควบคุมได้ยากอยู่เสมอ เช่น ปัญหาน้ำท่วมและน้ำหลาก
- 2) มีพื้นที่สำหรับกักเก็บน้ำต้นทุนน้อย และอยู่นอกพื้นที่เขตชลประทาน
- 3) นโยบายภาครัฐบางเรื่อง เกษตรกรไม่เห็นด้วย ทำให้เกิดการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ
- 4) ข้อจำกัดจากการช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐทำให้การช่วยเหลือล่าช้าไม่ทันการณ์

5.2 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมให้สัมฤทธิ์ผล

5.2.1 การวิเคราะห์กลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix

ตาราง 4.12 การวิเคราะห์กลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix

	จุดแข็ง	จุดอ่อน
ปัจจัยภายใน	S1 เกษตรกรมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ มีความสามารถในการเรียนรู้เทคโนโลยี	W1 เกษตรกรในพื้นที่มีอายุเฉลี่ยสูง W2 ระบบบริหารไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้เต็มที่ W3 ผู้นำกลุ่มต้องรับภาระค่อนข้างหนัก
ปัจจัยภายนอก	S2 มีโครงสร้างในการบริหาร S3 พื้นที่ทางการเกษตรมีขนาดเล็ก S4 กลุ่มมีเงินทุนหมุนเวียน	W4 การดำเนินการลงโทษไม่สามารถปฏิบัติจริง W5 เกษตรกรเพศชาย มีจำนวนน้อย
โอกาส	SO ใช้จุดแข็งผลักดันโอกาส กลยุทธ์เชิงรุก - หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนตามปัญหาที่เกษตรกรเสนอเพื่อแก้ปัญหาให้ตรงจุด	WO ใช้โอกาสลดจุดอ่อน กลยุทธ์เชิงแก้ไข - กำหนดค่าตอบแทนให้คณะกรรมการและผู้ปฏิบัติงาน
อุปสรรค	ST ใช้จุดแข็งลดอุปสรรค กลยุทธ์เชิงป้องกัน - มีการวางแผนการปลูกให้สอดคล้องกับปริมาณน้ำและช่วงที่เกิดภัยธรรมชาติ	WT จัดการกับจุดอ่อนและอุปสรรค กลยุทธ์เชิงรับ - จัดหาแหล่งเก็บน้ำในหมู่บ้าน

1) การสร้างความรับรู้ การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร เมื่อเกษตรกรมีข้อมูลผลดี และผลเสียที่ได้รับมีความเกี่ยวข้องกับตนเอง การตัดสินใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ภายใน ชุมชนเพิ่มมากขึ้น

2) การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน เช่น สมาชิกกลุ่มแต่ละคนมีหน้าที่ รับผิดชอบที่เป็นรูปธรรม สามารถวัดผลได้ แบ่งเบาภาระของคณะกรรมการกลุ่ม

3) การทำงานเชิงรุกของเจ้าหน้าที่ โดยให้เจ้าหน้าที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัด กิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกกลุ่มเพื่อสร้างความไว้วางใจ ความเชื่อมั่นให้กับสมาชิก สามารถ วิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค ร่วมกับสมาชิก และดำเนินการแก้ไขได้ตรงตามความต้องการของกลุ่ม

4) การปลูกฝังจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของทรัพยากรของชุมชน มีส่วนร่วมในการ ช่วยดูแลและอนุรักษ์ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม เช่น การนัดหมายสมาชิกกลุ่มทำความสะอาด คลองส่งน้ำในพื้นที่ตนเองและข้างเคียง ก่อนฤดูการทำกิจกรรมการเกษตร

5) การเปิดโอกาสให้ให้สมาชิกได้แสดงศักยภาพในการเข้าร่วมเป็น คณะทำงาน หรือคณะอนุกรรมการ ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ที่เข้ามาช่วยคัดกรองโครงการต่าง ๆ ของ ชุมชน

6) การอบรมและพัฒนาแกนนำและสมาชิก ในการพัฒนาเครือข่ายเพื่อการทำงาน ที่เป็นระบบและสามารถร่วมกันแก้ปัญหาให้กับชุมชนได้อย่างแท้จริง

7) สร้างแรงจูงใจในการเข้าร่วมหรือสนับสนุนการทำงานของกลุ่มและชุมชน

5.3 แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร

5.3.1 ควรมีการจัดตั้งเครือข่ายคณะทำงานจัดการน้ำระดับตำบล หรือกลุ่มต่าง ๆ เพื่อการประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นระหว่างหมู่บ้าน หรือชุมชนใกล้เคียง

5.3.2 กลุ่มต้องมีการวางแผนการบริหารจัดการน้ำในสถานะฉุกเฉิน และแบ่ง หน้าที่รับผิดชอบอย่างเป็นระบบ

5.3.3 มีการเข้าร่วมเสนอความต้องการของกลุ่มและเครือข่าย ปัญหาอุปสรรคที่ เกิดขึ้นในการดำเนินงาน กับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นแบบองค์รวม

5.3.4 สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดีให้กับสมาชิกในกลุ่ม ให้มีกิจกรรมร่วมกัน เพื่อ สร้างความปรองดองให้กับคนในชุมชน อย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้กับสมาชิกได้ถือ ปฏิบัติร่วมกัน เช่น การรณรงค์ทำความสะอาด คูคลอง คลองส่งน้ำ แหล่งน้ำต่าง ๆ ให้สะอาด ก่อน ฤดูการผลิต เพื่อประสิทธิภาพในการแจกจ่ายน้ำ และเพื่อจัดเตรียมแหล่งน้ำสำหรับจัดเก็บน้ำต่อไป

5.3.5 การพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับสมาชิกอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้มีการรับช่วงการบริหารจัดการอย่างไม่ขาดช่วง

5.3.6 สร้างองค์ความรู้ให้สมาชิกได้เรียนรู้ที่จะพึ่งตนเอง เห็นคุณค่าของทรัพยากรของชุมชนและช่วยกันดูแลรักษาเพื่อความยั่งยืนของทรัพยากร

5.3.7 การติดตามสถานการณ์น้ำต้นทุนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อวางแผนการใช้น้ำได้อย่างเหมาะสม ประชาสัมพันธ์ถึงสถานการณ์น้ำให้สมาชิกได้รับรู้

5.3.8 หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการช่วยบริหารจัดการน้ำและการติดตามสภาพภูมิอากาศ

5.3.9 การจัดการน้ำสัมฤทธิ์ผลต้องมีการจัดการแบบผสมผสาน โดยยึดหลักการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ กู้มค่า ร่วมดำเนินการในทุกระดับ

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยได้เรียบเรียงประเด็นสำคัญ โดยจำแนกออกเป็น 3 หัวข้อ คือ สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ตามรายละเอียดดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา

1.1.1 เพื่อศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐานด้านสังคม เศรษฐกิจ ของเกษตรกรสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

1.1.2 เพื่อศึกษาการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

1.1.3 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

1.1.4 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

1.1.5 เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรงจังหวัดสุโขทัยที่ขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตรปี 2562 จำนวน 127 ราย

2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย 1) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ตำบลทับผึ้ง 2) คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ 2 ราย 3) ตัวแทน

เกษตรกรผู้ใช้น้ำ จำนวน 3 ราย 4) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจากองค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้ง จำนวน 1 ราย รวมทั้งสิ้น 7 ราย

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 1) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง
- 2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

1.2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ความถี่ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
- 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ได้แก่ การจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์ สังเคราะห์สรุปผลข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค (SWOT Analysis)

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 สภาพข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกร

สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 54.7 ปี สถานภาพสมรส จบการศึกษาระดับการศึกษาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ไม่ได้เป็นอาสาสมัครและผู้นำชุมชน ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรต่างๆ และประกอบอาชีพมากกว่าหนึ่งอาชีพ มีรายได้รวมของครัวเรือนเฉลี่ย 152,933 บาท/ปี โดยมีรายได้จากภาคการเกษตรเฉลี่ย 133,917 บาท/ปี ซึ่งส่วนใหญ่มาจากการประกอบกิจกรรมการเกษตร 2 กิจกรรมขึ้นไป และมีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 35,986 บาท/ปี เกษตรกรมีแหล่งเงินเชื่อมากกว่าหนึ่งแห่ง ซึ่งมีหนี้สินเฉลี่ย 161,913 บาท/ปี เกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่ในการทำเกษตรเฉลี่ย 8.15 ไร่

1.3.2 การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร

- 1) โครงสร้างกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง โดยกำหนดการจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการ มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ แนวทางการปฏิบัติงานของคณะกรรมการและสมาชิก ไว้ในข้อตกลง เรื่อง การบริหารกิจการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า พ.ศ. 2558 เพื่อใช้ในการบริหารกิจการของสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้ง ประกอบด้วยประธานกลุ่ม มีหน้าที่หลักในการควบคุมดูแลการดำเนินงานทั่วไปของสถานีสูบน้ำให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และอยู่ในวัตถุประสงค์ของสถานีสูบน้ำ รองประธาน มีหน้าที่

ปฏิบัติการในอำนาจหน้าที่ของประธานกรรมการแทนประธาน กรรมการ เมื่อประธานกรรมการไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ หรือเมื่อตำแหน่งประธานกรรมการว่างลง เลขานุการ มีหน้าที่จัดทำรายงานการประชุมใหญ่และรายงานการประชุมคณะกรรมการทุกครั้ง ดูแลเอกสารและรายงานประชุม เสร็จบัญชี มีหน้าที่ควบคุม ดูแล ตรวจสอบการรับจ่าย และเก็บรักษาเงินและทรัพย์สินของสถานีสูบน้ำ และที่ปรึกษาประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง โดยอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานีสูบน้ำ ดำเนินกิจการทั้งปวงของสถานีสูบน้ำ ให้เป็นไปตามบัญญัติข้อบังคับ ระเบียบ มติและคำสั่งของสถานีสูบน้ำ

2) กฎระเบียบ/ข้อบังคับ การบริหารจัดการสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำหมู่ 5 ตำบลทับผึ้งอำเภอ ศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย มีการกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับ เพื่อถือปฏิบัติ มีการกำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารจัดการกลุ่มผู้ใช้น้ำ หน้าที่ของสมาชิก การฟื้นฟูสภาพการเป็นสมาชิก การคัดเลือกและแต่งตั้งคณะกรรมการ อัตราค่าใช้น้ำ ค่าธรรมเนียมการใช้น้ำ การเรียกเก็บค่าปรับจากการละเมิดข้อตกลงการใช้น้ำ โดยการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ และการบังคับใช้ควบคุมโดยคณะกรรมการที่ได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งโดยสมาชิกภายในกลุ่ม

3) ผู้นำของกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตร การดำเนินงานของคณะกรรมการจัดการน้ำ ต้องมีการทำงานแบบเป็นทีม และมีการมอบหมายหน้าที่ผู้รับผิดชอบอย่างเป็นระบบ ลักษณะของผู้นำที่ทำให้การบริหารจัดการน้ำเป็นไปตามความต้องการของสมาชิก และก่อประโยชน์สูงสุดให้กับกลุ่ม ประกอบด้วย เป็นผู้นำในการบริหารจัดการและยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก มีความเสียสละและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความยุติธรรมไม่เห็นแก่พวกพ้อง มีความรู้ความเข้าใจถึงสภาพพื้นที่ เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในสถานการณ์คับขัน มีความสามารถในการประสานงาน เพื่อขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนให้กับเกษตรกรและมีการบังคับใช้กฎระเบียบและข้อบังคับของกลุ่มอย่างถูกต้องเหมาะสม

4) การจัดการในภาวะวิกฤต และภัยธรรมชาติ จากผลการวิเคราะห์พบว่า ปัญหาที่พบได้บ่อยครั้งคือปัญหาจากการเกิด ภัยธรรมชาติ คือการเกิดน้ำท่วม น้ำหลาก การขาดแคลนน้ำจากภาวะฝนทิ้งช่วง การไม่ปฏิบัติตามกฎกติกาของสมาชิกกลุ่ม การแก้ปัญหาของกลุ่มดำเนินการ โดยการของบประมาณจากภาครัฐ บรรจุความต้องการของกลุ่มไว้ในแผนการพัฒนาของหน่วยงานเพื่อรองรับประมาณสนับสนุน และการปรับเปลี่ยนการปลูกพืชให้เหมาะสมต่อการใช้น้ำใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาช่วยเหลือในการปลูกพืชเพื่อการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด

5) การจัดการทางการเงิน ของกลุ่มผู้ใช้น้ำหมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง มีรายได้หลักจากการเก็บค่าบริการ การใช้น้ำในการทำเกษตรกรรมของสมาชิก ในอัตราที่คณะกรรมการกำหนด

โดยมีค่าใช้จ่ายที่ต้องดำเนินการจ่ายค่าไฟในอัตราร้อยละ 30 ของค่าไฟที่ใช้ในการสูบน้ำเข้าสู่พื้นที่การเกษตร และอีกร้อยละ 70 ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งให้ความสำคัญกับการทำการเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่ และช่วยลดค่าใช้จ่ายต้นทุนการผลิตในการทำการเกษตรกรรม การจัดประชุมประจำเดือน มีความสำคัญมากในการชี้แจงกิจกรรม การดำเนินงานรายรับ-รายจ่ายของกลุ่ม โดยจะมีการประชุมกลุ่มผู้ใช้น้ำเป็นประจำทุกเดือนร่วมกับการประชุมหมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการชี้แจงในกรณีที่ต้องใช้เงินจำนวนมากเพื่อซ่อมแซม เครื่องสูบน้ำ ที่ต้องใช้เงินทุนจำนวนมาก และเพื่อระดมความคิดเพื่อหาแนวทางการช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่ม

6) ผลการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร หลังจากการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง ได้มีการคัดเลือก และแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการน้ำชุดใหม่ทั้งหมด โดยมีการจัดทำประชาคมเพื่อกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับผู้ใช้น้ำ แบ่งหน้าที่ผู้รับผิดชอบ เกิดเป็นกฎระเบียบข้อบังคับ ที่กลุ่มนำมาใช้ในการดำเนินการบริหารงานกลุ่มผู้ใช้น้ำ ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงใน 2 ด้าน ดังนี้ เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ จากเดิมการจัดการเงินทุนของกลุ่ม ไม่สามารถเรียกเก็บค่าน้ำจากเกษตรกรได้ ทำให้กลุ่มไม่สามารถชำระค่าไฟที่เกิดจากการสูบน้ำแจกจ่ายให้กับเกษตรกร หลังจากที่มีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำและได้มีการนำกฎระเบียบข้อบังคับการใช้น้ำมาปฏิบัติ ปัจจุบันทางกลุ่มสามารถสูบน้ำแจกจ่ายให้เกษตรกรได้ทำการเกษตรอย่างเต็มความต้องการของเกษตรกร เกษตรกรสามารถทำการเกษตรได้ 2-3 รอบการผลิตต่อปี ทำให้เกษตรกรมีรายได้จากการเกษตรเพิ่มขึ้น เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคม การบริหารจัดการน้ำก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างเห็นได้ชัด เช่น การลดความขัดแย้งของเกษตรกรในการใช้น้ำเพื่อการเกษตร ทำให้ไม่มีปัญหาในการปิดกั้นทางเดินน้ำ และการลักลอบสูบน้ำเข้าสู่แหล่งเก็บน้ำของตนเอง ความขัดแย้งจากการปิดกั้นน้ำระหว่างชุมชน หรือจากหมู่บ้านใกล้เคียง

7) การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ โดยหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลืออย่างสม่ำเสมอประกอบด้วย หน่วยงานดังนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลทับผึ้งให้การสนับสนุนค่าไฟฟ้าร้อยละ 70 ให้กับเครื่องสูบน้ำ พลังงานไฟฟ้า และช่วยเหลือค่าซ่อมแซมอุปกรณ์ของเครื่องสูบน้ำ ในส่วนเกินที่เกินเงินทุนของกลุ่ม นอกจากนั้นเป็นการสนับสนุนรถชุดลอกคูคลองขนาดเล็ก เพื่อปรับปรุงระบบคลองส่งน้ำให้กับเกษตรกร สำนักชลประทานที่ 4 จังหวัดสุโขทัย สนับสนุนเครื่องสูบน้ำและน้ำมันเชื้อเพลิง ในการสูบน้ำจากแหล่งน้ำเข้าสู่คลองส่งน้ำให้กับเกษตรกร ในกรณีที่เกิดน้ำแล้ง และไม่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร และเงินทุนสนับสนุนจากเงินกองทุนหมู่บ้านในการขุดบ่อบาดาล เพื่อการเกษตร โดยได้รับบริจาคพื้นที่จากสมาชิกกลุ่ม เพื่อเป็นสถานที่ในการขุดเจาะบ่อบาดาล

1.3.3 การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร

1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและเสนอความต้องการของกลุ่ม พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและเสนอความต้องการของกลุ่มโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า การมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมกลุ่มในการค้นหาปัญหา และการมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมกลุ่มในเสนอความต้องการของกลุ่มอยู่ในระดับมาก การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจาก ภาวะเปียบ ข้อบังคับ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจาก คณะกรรมการกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงานของกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจากระบบชลประทาน การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจากสมาชิกในกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาเรื่องการเงินการบัญชีของกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจากภายนอกชุมชนและมีผลกระทบต่อกลุ่มอยู่ในระดับปานกลาง และ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาร่วมกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนอยู่ในระดับน้อย

2) การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดจากระบบชลประทาน และการมีส่วนร่วมในการคัดเลือกสาเหตุของปัญหาที่มีความสำคัญเร่งด่วน อยู่ในระดับมาก การมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดจากภัยธรรมชาติ การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดจาก ภาวะเปียบ ข้อบังคับ การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดจากภายนอกชุมชน การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงานของกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหาร่วมกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดจากคณะกรรมการกลุ่ม อยู่ในระดับปานกลาง และการมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหาด้านอื่น ๆ ตามสถานการณ์ การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดจากสมาชิกในกลุ่ม อยู่ในระดับน้อย

3) การมีส่วนร่วมในการพิจารณาแนวทาง และวิธีการที่จะใช้ในการแก้ปัญหาและวางแผนเพื่อแก้ปัญหาพร้อมกัน พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมในการพิจารณาแนวทาง และวิธีการที่จะใช้ในการแก้ปัญหาและวางแผนเพื่อแก้ปัญหาพร้อมกัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การมีส่วนร่วมในการวางแผนการกำหนดกฎเกณฑ์การบริหารจัดการน้ำร่วมกันมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ส่วนในประเด็นที่เหลือการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผนในการแก้ปัญหาในการจัดการน้ำ การมีส่วนร่วมทางด้านที่ตนเองถนัดเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา เช่น การใช้แรงงาน อุปกรณ์ เครื่องมือ

เป็นต้น การมีส่วนร่วมในการคัดเลือกคณะกรรมการเพื่อแก้ปัญหา การมีส่วนร่วมในการเลือกโครงการเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาการจัดการน้ำ การมีส่วนร่วมเข้าเป็นคณะกรรมการเพื่อพิจารณาแผนการจัดการน้ำ การมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาในการจัดการน้ำ การมีส่วนร่วมในการพิจารณาแนวทางและวางแผนกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ การมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผนในการใช้น้ำ และการมีส่วนร่วมในการคิดค้นนวัตกรรมที่ใช้ในการแก้ปัญหาในการจัดการน้ำ

4) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนเพื่อแก้ปัญหา เกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนเพื่อแก้ปัญหาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของกลุ่ม การมีส่วนร่วมดูแลรักษาคลองส่งน้ำในพื้นที่ตนเอง การมีส่วนร่วมในการชำระค่าใช้น้ำตามข้อตกลงของกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการซ่อมแซมบำรุงรักษาระบบชลประทาน การมีส่วนร่วมในด้านเงินทุนสนับสนุนในการจัดการน้ำ การมีส่วนร่วมในด้านอื่น ๆ เมื่อมีการร้องขอจากทางกลุ่ม อยู่ในระดับมาก การมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ตามแผนในการจัดการน้ำจากหน่วยงานภาครัฐ การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ด้านต่าง ๆ ที่ไม่ได้วางแผนไว้ การมีส่วนร่วมในการประสานงานให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มให้สามารถ จัดตั้งเป็นสหกรณ์ผู้ใช้น้ำมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง

5) การมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานร่วมกับผู้ปฏิบัติงานในสนาม พบว่าเกษตรกรมีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานร่วมกับผู้ปฏิบัติงานในสนาม ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การมีส่วนร่วมในการติดตามผลการจัดสรรน้ำให้สมาชิกในกลุ่ม ให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดการมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการบริหารจัดการน้ำของคณะกรรมการกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการรายงานผลการปฏิบัติงานเมื่อเกิดข้อผิดพลาดในการดำเนินงานการมีส่วนร่วมในการประชุมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับการติดตามผลการดำเนินงานการดูแลรักษา น้ำ การมีส่วนร่วมในการติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานตามแผนของกลุ่ม การมีส่วนร่วมประชุมเพื่อสรุปปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในรอบปีการผลิต การมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการประเมินผลการทำงานของกลุ่ม และการมีส่วนร่วมในการรับรู้รับทราบถึงผลการดำเนินงานของกลุ่มในทุกด้าน มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ และการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานตามแผนการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รัฐ มีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย

1.3.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ

1) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม

ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ที่ส่งผลให้เกษตรกรมีส่วนร่วม ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ปัจจัยด้านการบังคับใช้กฎระเบียบของกลุ่ม ปัจจัยด้านระบบคลองส่งน้ำชลประทาน อยู่ในระดับมาก ปัจจัยด้านความโปร่งใสในการบริหารจัดการ ปัจจัยด้านเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มอยู่ในระดับปานกลาง และปัจจัยด้านความชัดเจนในการดำเนินงานตามแผนของกลุ่ม อยู่ในระดับน้อย

2) ปัจจัยด้านการผลักดันจากผู้อื่น

ปัจจัยที่ด้านการผลักดันจากผู้อื่น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า เพื่อทำตัวไม่ให้แปลกแยกจากสมาชิกกลุ่ม ปัจจัยด้านคณะกรรมการกลุ่ม และผู้นำของกลุ่ม การเป็นที่ยอมรับของสมาชิกภายในกลุ่ม และเพื่อการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในชุมชนอยู่ในระดับมาก

3) ปัจจัยด้านผลประโยชน์ที่ได้รับ

ปัจจัยด้านผลประโยชน์ที่ได้รับในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า คลองส่งน้ำอยู่ในเขตพื้นที่ของตนเอง อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการสนับสนุนปัจจัยและการช่วยเหลือจากภาครัฐ ได้รับส่วนลดในการจ่ายน้ำ/ค่าแรงอื่น ๆ ด้านนโยบายภาครัฐในภาคการเกษตร และเชื่อมั่นว่ามีน้ำใช้อย่างเพียงพอในทุกรอบการผลิตอยู่ในระดับมาก

4) ปัจจัยภายในตัวบุคคล

ปัจจัยภายในตัวบุคคล ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ปัจจัยด้านภาระหน้าที่และช่วงเวลาอยู่ในระดับมาก ปัจจัยด้านการรับรู้ได้ถึงผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับส่วนรวม อยู่ในฐานะที่ช่วยเหลือผู้อื่นได้ อยากมีส่วนร่วมกับชุมชน และรู้สึกเป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบร่วมกันอยู่ในระดับปานกลาง

1.3.5 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ

1) การวิเคราะห์หา จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

พบว่าจุดแข็งของกลุ่มสมาชิกผู้ใช้น้ำหมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ประกอบด้วย 3 ส่วนหลักคือ ส่วนแรก จุดแข็งจากเกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรในพื้นที่มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ทำให้ง่ายต่อการขอความร่วมมือในการทำกิจกรรม มีความสามารถในการเรียนรู้และประยุกต์ใช้ เทคโนโลยีใหม่ ๆ ส่วนที่ 2 จุดแข็งจากคณะกรรมการพบว่า คณะกรรมการมีความเสียสละ ผู้นำกลุ่มมีความสามารถ และเข้าใจสภาพพื้นที่เป็นอย่างดี และส่วนที่ 3 จุดแข็งจากสภาพพื้นที่ พื้นที่ทางการเกษตรมีขนาดเล็กทำให้สามารถจัดการระบบ

จ่ายน้ำได้อย่างทั่วถึง จุดอ่อนที่พบคือ เกษตรกรมีอายุเฉลี่ยสูง ชอบเป็นผู้ปฏิบัติ เกษตรกรเพศชายที่สามารถทำกิจกรรมที่ใช้แรงงานหนัก มีจำนวนน้อย ผู้นำกลุ่มต้องรับภาระค่อนข้างหนัก การบริหารจัดการยังไม่สามารถพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองได้ เนื่องจากเกษตรกรยังต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐในการสนับสนุน จากการวิเคราะห์โอกาสพบว่า หน่วยงานภาครัฐ ได้มีการสนับสนุนกลุ่มและให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ และอุปสรรคที่พบ คือพื้นที่อยู่ในตำแหน่งที่มักเกิดภัยธรรมชาติ ที่ควบคุมได้ยากอยู่เสมอ มีพื้นที่สำหรับกักเก็บน้ำต้นทุนน้อย มีความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐและเกษตรกรในบางโครงการ

2) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมให้สัมฤทธิ์ผล

การสร้างความรู้ การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร เมื่อเกษตรกรมีข้อมูลผลดี และผลเสียที่ได้รับมีความเกี่ยวข้องกับตนเอง การตัดสินใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนเพิ่มมากขึ้น แบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน เพื่อแบ่งเบาภาระของคณะกรรมการกลุ่ม เจ้าหน้าที่ต้องทำงานเชิงรุกเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกกลุ่มเพื่อสร้างความไว้วางใจ ความเชื่อมั่นให้กับสมาชิก สามารถวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค ร่วมกับสมาชิก และดำเนินการแก้ไขได้ตรงตามความต้องการของกลุ่ม และการปลูกฝังจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของทรัพยากรของชุมชน มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือและอนุรักษ์ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

3) แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานการจัดการน้ำ

การดำเนินการจัดการน้ำควรมีการจัดตั้งเครือข่ายคณะทำงานบริหารจัดการน้ำระดับตำบล หรือกลุ่มต่าง ๆ เพื่อการประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น มีการวางแผนการบริหารจัดการน้ำในสถานะฉุกเฉิน และแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างเป็นระบบ สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดีให้กับสมาชิกในกลุ่ม ให้มีกิจกรรมร่วมกัน พัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้ ให้กับสมาชิกเพื่อเรียนรู้ที่จะพึ่งตนเอง เห็นคุณค่าของทรัพยากรของชุมชนและช่วยกันดูแลรักษาเพื่อความยั่งยืนของทรัพยากร

2. อภิปรายผล

จากผลการศึกษา การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

2.1 การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร

การจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของกลุ่มผู้ใช้น้ำหมู่ที่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย พบว่ามีการจัดการค่อนข้างเป็นระบบ กล่าวคือ มีโครงสร้างการบริหารกลุ่มจัดการน้ำเพื่อการเกษตร โดยกำหนดการจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการ มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ แนวทางการปฏิบัติงานของคณะกรรมการและสมาชิก มีกฎระเบียบ/ข้อบังคับ มีผู้นำของกลุ่มที่มีความรู้ความสามารถ มีการจัดการในภาวะวิกฤต และภัยธรรมชาติ และมีการจัดการทางการเงินที่ดี ซึ่งส่งผลให้กลุ่มเกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สามารถเรียกเก็บค่าน้ำจากเกษตรกรได้ นำไปใช้ชำระค่าไฟสูบน้ำแจกจ่ายให้กับเกษตรกรได้ทำการเกษตรอย่างเต็มความต้องการของเกษตรกร เกษตรกรสามารถทำการเกษตรได้ 2-3 รอบการผลิตต่อปี ทำให้เกษตรกรมีรายได้จากภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น และเกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างเห็นได้ชัด เช่น การลดความขัดแย้งของเกษตรกรในการใช้น้ำเพื่อการเกษตร ทำให้ไม่มีปัญหาในการปิดกั้นทางเดินน้ำ และการลักลอบสูบน้ำเข้าสู่แหล่งเก็บน้ำของตนเอง ลดความขัดแย้งจากการปิดกั้นคลองส่งน้ำระหว่างชุมชน หรือจากหมู่บ้านใกล้เคียง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ศรีบุญ ปัญญา (2544) เรื่อง การศึกษาระบบการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรลุ่มน้ำปิง ตำบลสบแม่ข่า อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการบริการจัดการแบบกระจายอำนาจ เปิดโอกาสให้เกษตรกรและสมาชิกมีส่วนร่วมอย่างเสรี มีกฎระเบียบที่ชัดเจนและมีความยุติธรรม และสามารถนำไปบังคับใช้เพื่อประกันความมั่นคง เชื่อถือ เชื่อมั่น ในการปฏิบัติตาม

2.2 การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร

จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนเพื่อแก้ปัญหา พบว่ามีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากสภาพสังคม และขนาดของพื้นที่หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก เกษตรกรในหมู่บ้านมีการพึ่งพาอาศัยแบบเครือญาติ ดังนั้นการขอความร่วมมือในการลงมือปฏิบัติในด้านต่าง ๆ เกษตรกรจะให้ความร่วมมือปฏิบัติเป็นอย่างดี เป็นสิ่งที่สมาชิกเห็นประโยชน์ร่วมกันว่าเมื่อทำไปแล้วผลที่เกิดสมาชิกจะเป็นผู้ได้ประโยชน์จากการลงมือปฏิบัติ และทำได้ไม่ยาก ไม่ต้องใช้ความคิด

หรือข้อคิดเห็นที่ยุ่งยากและซับซ้อนเหมือนการมีส่วนร่วมในด้านอื่น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พัชรินทร์ ฑะริยะ (2560) เรื่อง การบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของสมาชิกฝ่ายร่องหิน บ้านดอนเงิน ตำบลลอย อำเภอบึง จังหวัดพะเยาพบว่า ในด้านการดำเนินงานจะมีส่วนร่วมในระดับที่มาก เพราะในการดำเนินงานสมาชิกสามารถเห็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น และผลประโยชน์ที่ได้รับชัดเจนเป็นรูปธรรม ฌัฐพล วุฒิจันทร์ (2554) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการบริหารจัดการน้ำชลประทานของฝายบ้านค่าย โครงการชลประทานระยอง พบว่าเกษตรกรจะให้ความร่วมมือเมื่อมีการทำกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการปฏิบัติร่วมกัน เช่นการพัฒนาคู คลอง เสาวลักษณ์ วรรณุช (2560) เรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำของชุมชน ตำบลสนามคลี อำเภอบางกระพุ่ม จังหวัดพิษณุโลก พบว่าเกษตรกรจะให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำของชุมชน เพราะสมาชิกได้รับประโยชน์จากแหล่งน้ำโดยตรง

นอกจากนั้น จำนวนเกษตรกรเพศชาย มีจำนวนน้อยกว่าเพศหญิง ทำให้ขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ต้องใช้แรงงานเป็นหลักจึงต้องตกเป็นหน้าที่ของหัวหน้าครอบครัวและกลุ่มของคณะกรรมการ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในด้านที่ต้องใช้ความคิดในการวางแผนวิเคราะห์ หรือแสดงความคิดเห็นเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกจะมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจากระดับการศึกษาของสมาชิกส่วนใหญ่ มีระดับการศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ทำให้เกษตรกรไม่เข้าใจถึงกลไกการทำงานหรือได้รับข้อมูลด้านการบริหารจัดการน้ำที่เพียงพอ โดยมองว่าหน้าที่การวางแผน การติดต่อประสานงาน การติดตามผลโครงการต่าง ๆ ร่วมกับเจ้าหน้าที่และผู้ปฏิบัติงาน เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการ จึงให้ความร่วมมืออยู่ในระดับน้อย สอดคล้องกับการศึกษาของ กิตติชัย รัตนะ (2555) เรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการลุ่มน้ำห้วยแม่ท้อ จังหวัดตาก พบว่าปัจจัยด้านระดับการศึกษาพบว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีส่วนร่วมมากและได้รับการยอมรับการตัดสินใจมากกว่า

2.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ

จากผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่ส่งผลให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากสภาพแวดล้อมทั้งด้านการบังคับใช้กฎระเบียบข้อบังคับระบบชลประทาน และเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มมีผู้รับผิดชอบหลัก เป็นหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และคณะกรรมการคอยตรวจสอบดูแลอยู่แล้ว สมาชิกส่วนใหญ่เห็นว่าหน้าที่นี้มีผู้รับผิดชอบแล้วไม่ใช่หน้าที่ของตน ซึ่ง เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2543) เห็นว่า ระบบราชการที่ยังไม่มีการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชนอย่างแท้จริง ทำให้ประชาชนไม่ต้องการมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินการใด ๆ เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐ ปัจจัยที่ด้านการผลักดันจากผู้อื่น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก สมาชิกส่วนใหญ่เป็นคนอยู่ในชุมชน มีความสัมพันธ์ที่ดี มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี

ไม่ต้องการทำตัวไม่ให้แปลกแยกจากสมาชิกกลุ่ม เพราะต้องการความยอมรับของสมาชิกของคนในชุมชน ซึ่งเป็นลักษณะของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (2527) กล่าวว่า ปัจจัยทางด้านสังคม ประกอบด้วย ความต้องการเกียรติเป็นที่น่ายกย่องจากบุคคลอื่น การได้รับการชักจูงจากผู้นำชุมชน เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่โครงการ และความต้องการเป็นกลุ่มเป็นพวก เคยมีกิจกรรมแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ร่วมกันมาก่อน การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน และความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีของคนในชุมชน ปัจจัยด้านผลประโยชน์ที่ได้รับในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการน้ำทำให้เกษตรกรและสมาชิกกลุ่มได้รับผลตอบแทน ได้ในหลายรูปแบบ และตอบสนองความต้องการของสมาชิก ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม การที่เกษตรกรได้รับผลประโยชน์อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิด การเห็นคุณค่าของการมีส่วนร่วม การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันในชุมชน มีการแบ่งปันผลประโยชน์ให้กับสมาชิกคนอื่นได้รับผลประโยชน์ไปด้วย เช่น การบริจาคที่ดินในการขุดคลองดินผ่านที่ดินทำกินของตนเอง เพื่อส่งต่อน้ำให้กับสมาชิก รายอื่น ๆ การบริจาคที่ดินเป็นแหล่งขุดเจาะน้ำบาดาลเพื่อการเกษตร และดูแลอุปกรณ์ในการสูบน้ำให้กับทางกลุ่มอีกด้วย สอดคล้องกับ ปาริชาติ วลัยเสถียร, (2546: 192) ได้รวบรวมและสรุปปัจจัยที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา ว่าปัจจัยหนึ่งคือการได้รับผลประโยชน์จากการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา โครงการพัฒนาตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน ปัจจัยภายในตัวบุคคล ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจากประเด็นภาระหน้าที่และช่วงเวลา พบว่าอยู่ในระดับมาก เนื่องจากสภาพข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อย จากการย้ายถิ่นฐานของสมาชิกในครัวเรือนทำให้จำนวนสมาชิกในครัวเรือนลดลง แรงงานภาคการเกษตรน้อยลง ทำให้เกษตรกรมีเวลาในการทำกิจกรรมกับส่วนรวมได้น้อยลง ดังนั้นการกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมในการขอความร่วมมือเกษตรกร ควรมีการประชาสัมพันธ์แจ้งให้กับสมาชิกได้รับรู้รับทราบล่วงหน้าเพื่อการจัดสรรเวลาอย่างเหมาะสม

2.4 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ

แนวทางในการส่งเสริมและการพัฒนาการมีส่วนร่วมควรจะมีการส่งเสริมและพัฒนาใน 5 ด้านคือ การมีส่วนร่วมในการริเริ่มพัฒนา การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนการพัฒนา การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการพัฒนา การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์ จากการพัฒนา และการมีส่วนร่วมในขั้นการประเมินผลการพัฒนา ซึ่งแนวทางในการพัฒนาต้องอาศัยกระบวนการเก็บข้อมูลจากหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเกษตรกรที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด โดยเป็นการบูรณาการการทำงานจากทุกภาคส่วนตั้งแต่หน่วยงานระดับนโยบาย ผู้ปฏิบัติในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำในชุมชน และสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ ใช้กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม

ใช้การจัดเวทีระดมสมองเชิญผู้เกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดทิศทางและเป้าหมาย แผนการดำเนินงาน กำหนดกิจกรรมและบทบาทหน้าที่ต่างๆ รวมถึงการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อจะได้นำมาวิเคราะห์ในภาพรวม สรุปเป็นแนวทางที่เหมาะสมกับชุมชน และเกิดผลกระทบกับชุมชนและสภาพแวดล้อมน้อยที่สุด ในปัจจุบันการดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกิดขึ้นโดยไม่ได้กำหนดทิศทางและรูปแบบแผน ไม่มีการวิเคราะห์และเก็บข้อมูลในแต่ละด้านไว้ ทำให้ขาดข้อมูลและแนวทางปฏิบัติให้กับรุ่นหลัง ดังนั้นการรวบรวมข้อมูลเชิงพื้นที่ เชิงเจตคติ และปัญหาอุปสรรคไว้อย่างเป็นทางการจะสามารถนำมาเป็นแนวทางที่เกิดประโยชน์กับชุมชน และหน่วยงานที่จะเข้ามาพัฒนาต่อยอดและถอดบทเรียนสำหรับใช้พัฒนากลุ่มอื่น ๆ ต่อไป

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ข้อเสนอแนะต่อสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอสรีสำโรง จังหวัด

สุโขทัย

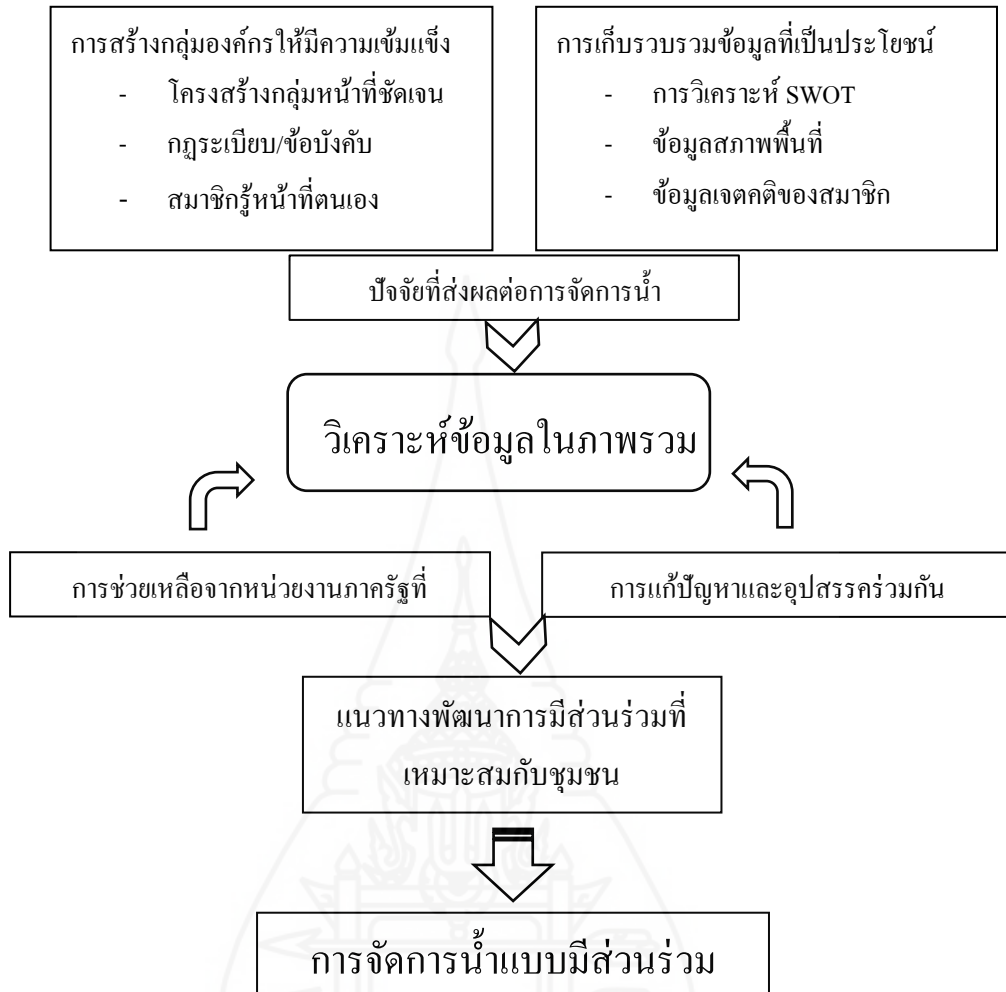
- 1) การทำงานของคณะกรรมการในปัจจุบัน ยังเป็นการทำงานแบบจิตอาสาซึ่งเป็นการเสียสละแรงกาย และเวลาเป็นหลัก ทำให้การสรรหาและคัดเลือกคณะกรรมการชุดใหม่ทำได้ยาก ดังนั้นกลุ่มควรมีการบริหารจัดการเงินค่าตอบแทนให้กับคณะกรรมการ หรือผู้ที่ทำงานให้เป็นรูปธรรม
- 2) ควรมีการรวบรวมแนวทางการปฏิบัติการแก้ปัญหาที่พบบ่อยภูมิปัญญาของปราชญ์ในพื้นที่ ไว้เป็นเอกสารที่สมาชิกกลุ่มสามารถเข้าถึงได้ เพื่อเป็นแนวทางไว้ให้กับผู้ปฏิบัติรุ่นใหม่
- 3) ควรมีการพัฒนาศักยภาพความรู้ให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่ในการบริหารจัดการน้ำด้วยการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และนำมาประยุกต์ใช้ในชุมชน เพื่อการพัฒนาการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน

3.1.2 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานภาครัฐ

- 1) หน่วยงานภาครัฐควรเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพปัญหาการใช้น้ำในพื้นที่เสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการแก้ปัญหาแบบบูรณาการ
- 2) หน่วยงานภาครัฐควรสรุปผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ การจัดการน้ำชี้แจงให้สมาชิกกลุ่มเห็นถึงความหน้าในการดำเนินงาน

- 3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการน้ำควรจัดสรรงบประมาณสำหรับการแก้ปัญหาในแบบระยะยาว และแบบระยะสั้น และงบประมาณในการบำรุงรักษาระบบชลประทาน
- 4) หน่วยงานภาครัฐควรมีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยปัญหาที่เกิดจากการใช้น้ำเพื่อสร้างความเป็นธรรมให้กับชุมชน ลดการประทุษ และการขัดแย้งที่รุนแรง
- 5) เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐควรมีความรู้ความเข้าใจในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของกลุ่ม ซึ่งให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน และสมาชิก
- 6) โครงการต่าง ๆ ของภาครัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรทำการเพาะปลูกพืชที่เหมาะสมกับพื้นที่ และการใช้น้ำที่เหมาะสมตามฤดูกาล และจัดหาเครื่องรับเพื่อสร้างความมั่นใจในการผลิตสินค้าของเกษตรกร

ภาพที่ 5.1 สรุปแผนผังการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของกลุ่มผู้ใช้น้ำหมู่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอสรีสำโรงจังหวัดสุโขทัย

3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรมีการวิจัยในเรื่อง แนวทางการสร้างเครือข่ายผู้ใช้น้ำ เพื่อการบริหารจัดการน้ำให้กับเกษตรกร

3.2.3 ควรมีการศึกษาปัญหาและอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่

3.2.4 ควรมีการวิจัยเรื่องการพัฒนาฐานข้อมูลน้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำ

3.2.5 การจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมในการบริหารจัดการน้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำ

3.2.6 บทบาทขององค์กรบริหารส่วนตำบลต่อกลุ่มผู้ใช้น้ำ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมล เข็มนาจิตร. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยชนบุรี*, 8(17), 80-89.
- กรมพัฒนาที่ดิน. (2562). สภาพพื้นที่ตำบลทับผึ้ง. สืบค้นจาก <http://agri-map-online.moac.go.th/>
- กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2551). *การจำแนกเขตเพื่อการจัดการด้านธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณี จังหวัดสุโขทัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 1) กรุงเทพมหานคร: กรมทรัพยากรธรณี.
- สำนักงานเกษตรอำเภอศรีสำโรง. (2562). *แผนพัฒนาการเกษตร ปี 2562 -2564*. สุโขทัย: สำนักงานเกษตรอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2562). ระบบฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกร. สืบค้นจาก <http://www.farmer.doae.go.th/>
- กิติชัย รัตนะ. (2555). การประชุมวิชาการแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ครั้งที่ 9: วิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการลุ่มน้ำห้วยแม่ท้อ จังหวัดตาก. นครปฐม: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน.
- เกรียงไกร ชูระพันธ์. (2560). *เทคนิคการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาสังคม*. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์การพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
- คณะกรรมการวิสามัญศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย วุฒิสภา. (2546). *รายงานการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย วุฒิสภา*. กรุงเทพมหานคร.
- จินตวีร์ เกษมสุข. (2557). *หลักการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจมส์ แอล. เกรย์ตัน. (2551). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนการตัดสินใจที่ดีกว่า โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม*. (วันชัย วัฒนศัพท์, ถวิลวดี บุรีกุล, ผู้แปล). โรงพิมพ์ศิริกัญท์ ออฟเซ็ท.ขอนแก่น.

- ฐากร หอมกลิ่น. (2557). *เรื่องการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี*. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีปทุม) คณะมนุษยศาสตร์
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. 2543. *การบริหารงานพัฒนาชนบท การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, .
- ณัฐพล วุฒิจันทร์. (2554). *เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการบริหารจัดการน้ำชลประทานของฝายบ้านค่าย โครงการชลประทานระยอง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- พัชรินทร์ ทะริยะ. (2560). *การบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของสมาชิกฝายร่องหินบ้านคอนเงิน ตำบลลอย อำเภอบึง จังหวัดพะเยา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช).
- พรมงคล ชิดชอบ. (2550). *การบริหารจัดการลุ่มน้ำยม : สำนักชลประทานที่ 4 กรมชลประทาน* , 60(4), 50-59.
- ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. (2527). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บุญมา ป่านประดิษฐ์. (2546). *หลักการชลประทาน. คณะวิศวกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน, นครปฐม*.
- ปณิต ศรีวงษ์. (2559). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการแหล่งน้ำในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา. สถาบันพระปกเกล้า, กรุงเทพมหานคร*.
- ปรัชญา เวสารัชช์. (2538). *รายงานการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ปาริชาติ วิลัยเสถียร และคณะ. (2546). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนาโครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข*. กรุงเทพฯ: มปท.
- วีรวิวัฒน์ บำรุงพาณิชย์. (2559). *การศึกษาเปรียบเทียบการจัดการน้ำของเครือข่ายกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่อำเภอมองทอง จังหวัดเชียงใหม่. (การค้นคว้าแบบอิสระรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่)*.
- ศรัณย์ ปัญญา. (2544). *เรื่องการศึกษาระบบการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรลุ่มน้ำปิง ตำบลสบแม่ข่า อำเภอสองแคว จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่)*.

- สมบัติ ชื่นชูกลิ่น. (2547). *การจัดทำแผนหลักการพัฒนาแหล่งน้ำในเขตจังหวัดสุโขทัย* คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- สมปอง โปธิกรกระจำง. (2552). *แนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนบ้านพะคี ตำบลรวมไทยพัฒนา อำเภอพบพระ จังหวัดตาก*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร).
- สีสะหวาด สีดาวง. (2558). *แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการชลประทานของประชาชนในพื้นที่โครงการบ้านพะลึง เมือง โพนทอง แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี).
- สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดแพร่. *โครงการลุ่มน้ำยมจังหวัดแพร่ สืบค้นจาก*
http://www.phrae.go.th/plan_yom.html
- สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ. (2561). *แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี*.
 กรุงเทพมหานคร: สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ.
- สำนักวิจัยพัฒนาและอุทกวิทยา. (2552). *การเสริมสร้างและพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ*. สำนักวิจัยและพัฒนาทรัพยากรน้ำ: กรมทรัพยากรน้ำ.
- เสาวลักษณ์ วรรณช. (2560). *กระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำของชุมชนตำบลสนามคลี อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร).
- อคิน รพีพัฒน์, ม.ร.ว. (2527). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : สักดิ์โสภการพิมพ์
- อนรรักษ์ ปัญญาวัฒน์. (2548). *การศึกษาชุมชนเชิงพหุลักษณะ : บทเรียนจากวิจัยภาคสนาม*. กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

ภาคผนวก ก

แบบสอบถาม

เลขที่แบบสอบถาม.....

แบบสำรวจความคิดเห็นเพื่อศึกษาการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม
ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

คำตอบในแบบสัมภาษณ์นี้จะนำไปใช้เพื่อศึกษาวิจัยเท่านั้น

คำชี้แจง : แบบสอบถามประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 สภาพข้อมูลพื้นฐาน ส่วนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ส่วนที่ 3 ปัจจัยการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ และ ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ○ หรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล สังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มฯ

1.1 สภาพข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล

ชื่อ ○ นาย ○ นาง ○ นางสาว .....นามสกุล.....

อายุ..... ที่อยู่เลขที่..... หมู่..... ตำบล.....อำเภอศรีสำโรง จังหวัด

สุโขทัย

สถานภาพ ○ โสด ○ สมรส ○ หย่า ○ หม้าย

ระดับการศึกษา

- ไม่ได้ศึกษา ○ ประถมศึกษาปีที่ 4 ○ ประถมศึกษาปีที่ 6
○ มัธยมศึกษาตอนต้น ○ มัธยมศึกษาตอนปลาย ○ ปวช.
○ ปวส.-อนุปริญญา ○ ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ○ สูงกว่าปริญญาตรี
○ อื่น ๆ .....

1.2 สภาพสังคม

สถานภาพการเป็นอาสาสมัครและผู้นำชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ไม่เป็น ○ ผู้นำชุมชน ○ ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน ○ ส.ทต./ส.อบต.
○ อสม. ○ อาสาสมัครเกษตร ○ ผู้นำกลุ่มอาชีพต่างๆ

- กรรมการศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
 กรรมการหมู่บ้าน อื่นๆ ระบุ.....

การเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร
 (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ไม่เป็น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มส่งเสริมอาชีพ
 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์การเกษตร
 กลุ่มผู้ใช้น้ำ อื่น ๆ ระบุ.....

1.3 สภาพเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- เกษตรกรรม ค้าขาย รับราชการ
 พนักงานบริษัทเอกชน รับจ้าง อื่น ๆ (ระบุ).....

รายได้ภาคการเกษตร.....บาท/ปี

- ทำนา (จำนวนปี/จำนวนปริง) จำนวน.....บาท/ปี
 ไม้ผล/ไม้ยืนต้น.....จำนวน.....บาท/ปี
 พืชไร่.....จำนวน.....บาท/ปี
 พืชผัก.....จำนวน.....บาท/ปี

รายได้นอกภาคการเกษตร.....บาท/ปี

- เงินเดือน เงินโครงการภาครัฐ ค้าขาย
 รับจ้าง อื่น ๆ .....

แหล่งเงินเชื่อ

- ภาครัฐ กองทุนหมู่บ้าน ธนาคาร ธ.ก.ส.
 กลุ่มออมทรัพย์ ภาคเอกชน นอกกระบบ
 อื่น ๆ .....

สภาพหนี้สิน

- ไม่มี มี จำนวน.....บาท

การถือครองที่ดินทำการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ของครัวเรือน จำนวน.....ไร่

เช้า จำนวน.....ไร่

สิทธิทำกินอื่น ๆ .....จำนวน.....ไร่

ส่วนที่ 2 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร

5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร	ระดับความคิดเห็น				
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและเสนอความต้องการของกลุ่ม					
1.1 ท่านมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมกลุ่มในการค้นหาปัญหา					
1.2 ท่านมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมกลุ่มในเสนอความต้องการ ของกลุ่ม					
1.3 ท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจากภายนอกชุมชนและมีผลกระทบต่อกลุ่ม					
1.4 ท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงานของกลุ่ม					
1.5 ท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจากกฎระเบียบข้อบังคับ					
1.6 ท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจากคณะกรรมการกลุ่ม					
1.7 ท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจากสมาชิกในกลุ่ม					
1.8 ท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาเรื่องการเงินการบัญชีของกลุ่ม					
1.9 ท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจากระบบชลประทาน					
1.10 ท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาร่วมกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน					

การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร	ระดับความคิดเห็น				
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
2. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น					
2.1 ท่านมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดจากภายนอกชุมชน					
2.2 ท่านมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงานของกลุ่ม					
2.3 การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดจากกฎระเบียบข้อบังคับ					
2.4 การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดจากคณะกรรมการกลุ่ม					
2.5 การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดจากสมาชิกในกลุ่ม					
2.6 การมีส่วนร่วมในการคัดเลือกสาเหตุของปัญหาที่มีความสำคัญเร่งด่วน					
2.7 การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดจากระบบชลประทาน					
2.8 การมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดจากภัยธรรมชาติ					
2.9 การมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหาร่วมกับหน่วยงาน ภาครัฐหรือเอกชน					
2.10 การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหาในด้านอื่น ๆ ตามสถานการณ์					

การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร	ระดับความคิดเห็น				
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
3. การมีส่วนร่วมในการพิจารณาแนวทาง และวิธีการที่จะใช้ในการแก้ปัญหาและวางแผนเพื่อ แก้ปัญหาร่วมกัน					
3.1 ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางในการแก้ปัญหา ในการจัดการน้ำ					
3.2 ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนในการแก้ปัญหา ใน การจัดการน้ำ					
3.3 ท่านมีส่วนร่วมเข้าเป็นคณะกรรมการเพื่อพิจารณา แผนการจัดการน้ำ					
3.4 ท่านมีส่วนร่วมในการคัดเลือกคณะกรรมการเพื่อ แก้ปัญหา					
3.5 ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนการกำหนดกฎเกณฑ์ การบริหารจัดการน้ำร่วมกัน					
3.6 ท่านมีส่วนร่วมในการพิจารณาแนวทางและวางแผน กับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ					
3.7 ท่านมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผน ในการใช้น้ำและการบำรุงรักษา					
3.8 ท่านมีส่วนร่วมในการคิดค้นนวัตกรรมที่ใช้ในการ แก้ปัญหในการจัดการน้ำ					
3.9 ท่านมีส่วนร่วมทางด้านที่ตนเองถนัดเพื่อใช้ในการ แก้ปัญหา เช่นการใช้แรงงาน อุปกรณ์ เครื่องมือ เป็นต้น					
3.10 การมีส่วนร่วมในการเลือกโครงการเกี่ยวกับการ แก้ไขปัญหาการจัดการน้ำ					

การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร	ระดับความคิดเห็น				
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
4. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนเพื่อแก้ปัญหา					
4.1 ท่านมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาด้านต่าง ๆ ที่ไม่ได้วางแผนไว้					
4.2 ท่านมีส่วนร่วมในการซ่อมแซมบำรุงรักษาระบบชลประทาน					
4.3 ท่านมีส่วนร่วมในการประสานงานให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้					
4.4 ท่านมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของกลุ่ม					
4.5 ท่านมีส่วนร่วมในการชำระค่าใช้น้ำตามข้อตกลงของกลุ่ม					
4.6 ท่านมีส่วนร่วมในด้านเงินทุนสนับสนุนในการจัดการน้ำ					
4.7 ท่านมีส่วนร่วมดูแลรักษาคลองส่งน้ำในพื้นที่ตนเอง					
4.8 ท่านมีส่วนร่วมในด้านอื่น ๆ เมื่อมีการร้องขอจากทางกลุ่ม					
4.9 ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ตามแผนในการจัดการน้ำจากหน่วยงานภาครัฐ					
4.10 ท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มให้สามารถจัดตั้งเป็นสหกรณ์ผู้ใช้น้ำ					

การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร	ระดับความคิดเห็น				
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
5. การมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานร่วมกับผู้ปฏิบัติงานในสนาม					
5.1 ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการบริหารจัดการน้ำของคณะกรรมการกลุ่ม					
5.2 ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามผลการจัดสรรน้ำให้สมาชิกในกลุ่ม ให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่กำหนด					
5.3 ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานตามแผนการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รัฐ					
5.4 ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับ การติดตามผลการดำเนินงานการดูแลรักษา					
5.5 ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานตามแผนของกลุ่ม					
5.6 ท่านมีส่วนร่วมในการรายงานผลการปฏิบัติงานเมื่อเกิดข้อผิดพลาดในการดำเนินงาน					
5.7 ท่านมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการประเมินผลการทำงานของกลุ่ม					
5.8 ท่านมีส่วนร่วมในการรับรู้รับทราบถึงผลการดำเนินงานของกลุ่มในทุกด้าน					
5.9 ท่านมีส่วนร่วมประชุมเพื่อสรุปปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในรอบปีการผลิต					

ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ

ปัจจัยที่การมีส่วนร่วม	ระดับความคิดเห็น				
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
3.1 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ					
1. ด้านการบังคับใช้กฎระเบียบของกลุ่ม					
2. ด้านความชัดเจนในการดำเนินงานตามแผนของกลุ่ม					
3. ด้านเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่ม					
4. ด้านความโปร่งใสในการบริหารจัดการ					
5. ความรุนแรงของปัญหาที่เกิดขึ้น					
3.2 ปัจจัยผลักดันจากผู้อื่น					
1. เพื่อทำตัวไม่ให้เกิดแยกจากสมาชิกกลุ่ม					
2. เพื่อการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน					
3. เป็นที่ยอมรับของสมาชิกภายในกลุ่ม					
4. การผลักดันจากคณะกรรมการกลุ่ม และผู้นำของกลุ่ม					
3.3 ปัจจัยด้านผลประโยชน์ที่ได้รับ					
1. คลองส่งน้ำอยู่ในเขตพื้นที่ของตนเอง					
2. เชื่อมั่นว่ามีน้ำใช้อย่างเพียงพอในทุกรอบการผลิต					
3. ด้านการสนับสนุนปัจจัยและการช่วยเหลือจากภาครัฐ					
4. ได้รับส่วนลดในการจ่ายค่าน้ำ/ค่าแรงอื่น ๆ					
5. ด้านนโยบายภาครัฐในภาคการเกษตร					
3.4 ปัจจัยภายในตัวบุคคล					
1. รับรู้ได้ถึงผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับส่วนรวม					
2. รู้สึกเป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน					
3. อยากมีส่วนร่วมกับชุมชน					
4. อยู่ในฐานะที่ช่วยเหลือผู้อื่นได้					
5. ภาระหน้าที่และช่วงเวลา					

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ด้านผู้นำกลุ่ม/คณะกรรมการ

.....

.....

.....

ด้านเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

.....

.....

.....

ด้านกฎระเบียบของกลุ่ม

.....

.....

.....

ความโปร่งใสของการบริหารจัดการ

.....

.....

.....

ด้านอื่น ๆ.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

คำสัมปสิทธิ์ความเชื่อมั่นแบบสอบถาม

ตารางภาคผนวกที่ 1 สัมปlicitีความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 เรื่องการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ที่ 5 ตำบลทับผึ้ง อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

n=30

หัวข้อ	Cronbach's Alpha if Item Deleted
1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและเสนอความต้องการของกลุ่ม	
1.1 ท่านมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมกลุ่มในการค้นหาปัญหา	0.877
1.2 ท่านมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมกลุ่มในเสนอความต้องการของกลุ่ม	0.859
1.3 ท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจากภายนอกชุมชนและมีผลกระทบต่อกลุ่ม	0.878
1.4 ท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงานของกลุ่ม	0.883
1.5 ท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจากกฎระเบียบข้อบังคับ	0.861
1.6 ท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจากคณะกรรมการกลุ่ม	0.858
1.7 ท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจากสมาชิกในกลุ่ม	0.856
1.8 ท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาเรื่องการเงินการบัญชีของกลุ่ม	0.863
1.9 ท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดจากระบบชลประทาน	0.889
1.10 ท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาร่วมกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน	0.874
Alpha 0.881	

ตารางภาคผนวกที่ 1 (ต่อ)

n=30

หัวข้อ	Cronbach's Alpha if Item Deleted
2. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น	
2.1 ท่านมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดจาก ภายนอกชุมชน	0.806
2.2 ท่านมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดจาก การดำเนินงานของกลุ่ม	0.819
2.3 การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดจาก กฎระเบียบข้อบังคับ	0.805
2.4 การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดจาก คณะกรรมการกลุ่ม	0.797
2.5 การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดจาก สมาชิกในกลุ่ม	0.809
2.6 การมีส่วนร่วมในการคัดเลือกสาเหตุของปัญหาที่มี ความสำคัญเร่งด่วน	0.819
2.7 การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดจาก ระบบชลประทาน	0.821
2.8 การมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหาที่เกิด จากภัยธรรมชาติ	0.808
2.9 การมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหา ร่วมกับหน่วยงาน ภาครัฐหรือเอกชน	0.807
2.10 การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหา ด้านอื่น ๆ ตามสถานการณ์	0.805
Alpha 0.825	

ตารางภาคผนวกที่ 1 (ต่อ)

n=30

หัวข้อ	Cronbach's Alpha if Item Deleted
3. การมีส่วนร่วมในการพิจารณาแนวทาง และวิธีการที่จะใช้ในการแก้ปัญหาและวางแผนเพื่อ แก้ปัญหาาร่วมกัน	
3.1 ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางในการ แก้ปัญหาในการจัดการน้ำ	0.839
3.2 ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนในการแก้ปัญหา ใน การจัดการน้ำ	0.834
3.3 ท่านมีส่วนร่วมเข้าเป็นคณะกรรมการเพื่อพิจารณา แผนการจัดการน้ำ	0.845
3.4 ท่านมีส่วนร่วมในการคัดเลือกคณะกรรมการเพื่อ แก้ปัญหา	0.842
3.5 ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนการกำหนดกฎเกณฑ์ การบริหารจัดการน้ำาร่วมกัน	0.840
3.6 ท่านมีส่วนร่วมในการพิจารณาแนวทางและ วางแผนกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ	0.837
3.7 ท่านมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผน ในการใช้น้ำและการบำรุงรักษา	0.867
3.8 ท่านมีส่วนร่วมในการคิดค้นนวัตกรรมที่ใช้ในการ แก้ปัญหาในการจัดการน้ำ	0.866
3.9 ท่านมีส่วนร่วมทางด้านที่ตนเองถนัดเพื่อใช้ในการ แก้ปัญหา เช่น การใช้แรงงาน อุปกรณ์ เครื่องมือ เป็นต้น	0.838
3.10 การมีส่วนร่วมในการเลือกโครงการเกี่ยวกับการ แก้ไขปัญหาการจัดการน้ำ	0.834
Alpha 0.858	

ตารางภาคผนวกที่ 1 (ต่อ)

n=30

หัวข้อ	Cronbach's Alpha if Item Deleted
4. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนเพื่อแก้ปัญหา	
4.1 ท่านมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ ที่ไม่ได้วางแผนไว้	0.814
4.2 ท่านมีส่วนร่วมในการซ่อมแซมบำรุงรักษาระบบชลประทาน	0.812
4.3 ท่านมีส่วนร่วมในการประสานงานให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้	0.813
4.4 ท่านมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของกลุ่ม	0.799
4.5 ท่านมีส่วนร่วมในการชำระค่าใช้น้ำตามข้อตกลงของกลุ่ม	0.820
4.6 ท่านมีส่วนร่วมในด้านเงินทุนสนับสนุนในการจัดการน้ำ	0.846
4.7 ท่านมีส่วนร่วมดูแลรักษาคลองส่งน้ำในพื้นที่ตนเอง	0.812
4.8 ท่านมีส่วนร่วมในด้านอื่น ๆ เมื่อมีการร้องขอจากทางกลุ่ม	0.796
4.9 ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ตามแผนในการจัดการน้ำจากหน่วยงานภาครัฐ	0.818
4.10 ท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มให้สามารถจัดตั้งเป็นสหกรณ์ผู้ใช้น้ำ	0.814
Alpha 0.830	

ตารางภาคผนวกที่ 1 (ต่อ)

n=30

หัวข้อ	Cronbach's Alpha if Item Deleted
5. การมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานร่วมกับผู้ปฏิบัติงานในสนาม	
5.1 ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการบริหารจัดการน้ำของคณะกรรมการกลุ่ม	0.837
5.2 ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามผลการจัดสรรน้ำให้สมาชิกในกลุ่ม ให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่กำหนด	0.819
5.3 ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานตามแผนการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รัฐ	0.812
5.4 ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับ การติดตามผลการดำเนินงานการดูแลรักษา	0.817
5.5 ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานตามแผนของกลุ่ม	0.802
5.6 ท่านมีส่วนร่วมในการรายงานผลการปฏิบัติงานเมื่อเกิดข้อผิดพลาดในการดำเนินงาน	0.812
5.7 ท่านมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการประเมินผลการทำงานของกลุ่ม	0.832
5.8 ท่านมีส่วนร่วมในการรับรู้รับทราบถึงผลการทำงานของกลุ่มในทุกด้าน	0.845
5.9 ท่านมีส่วนร่วมประชุมเพื่อสรุปปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในรอบปีการผลิต	0.852
Alpha 0.843	

ตารางภาคผนวกที่ 2 สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ส่วนที่ 3 เรื่องปัจจัยการมีส่วนร่วม เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ

n=30

หัวข้อ	Cronbach's Alpha if Item Deleted
3.1 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ	Alpha 0.802
1. ด้านการบังคับใช้กฎระเบียบของกลุ่ม	0.801
2. ด้านความชัดเจนในการดำเนินงานตามแผนของกลุ่ม	0.767
3. ด้านเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่ม	0.760
4. ด้านความโปร่งใสในการบริหารจัดการ	0.750
5. ความรุนแรงของปัญหาที่เกิดขึ้น	0.734
3.2 ปัจจัยผลักดันจากผู้อื่น	Alpha 0.836
1. เพื่อทำตัวไม่ให้แปลกแยกจากสมาชิกกลุ่ม	0.869
2. เพื่อการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน	0.782
3. เป็นที่ยอมรับของสมาชิกภายในกลุ่ม	0.763
4. การผลักดันจากคณะกรรมการกลุ่ม และผู้นำของกลุ่ม	0.744
3.3 ปัจจัยด้านผลประโยชน์ที่ได้รับ	Alpha 0.808
1. คลองส่งน้ำอยู่ในเขตพื้นที่ของตนเอง	0.794
2. เชื่อมั่นว่ามีน้ำใช้อย่างเพียงพอในทุกรอบการผลิต	0.762
3. ด้านการสนับสนุนปัจจัยและการช่วยเหลือจากภาครัฐ	0.764
4. ได้รับส่วนลดในการจ่ายค่าน้ำ/ค่าแรงอื่น ๆ	0.781
5. ด้านนโยบายภาครัฐในภาคการเกษตร	0.753
3.4 ปัจจัยภายในตัวบุคคล	Alpha 0.811
1. รับรู้ได้ถึงผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับส่วนรวม	0.793
2. รู้สึกเป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน	0.790
3. อยากมีส่วนร่วมกับชุมชน	0.787
4. อยู่ในฐานะที่ช่วยเหลือผู้อื่นได้	0.763
5. ภาระหน้าที่และช่วงเวลา	0.727

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสุรรัตน์ พูลเจริญศิลป์
วัน เดือน ปีเกิด	10 สิงหาคม 2524
สถานที่เกิด	อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร
ประวัติการศึกษา	วท.บ.ชีววิทยาประยุกต์ (จุลชีววิทยา) มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พ.ศ. 2547
สถานที่ทำงาน	สำนักงานเกษตรอำเภอกงไกรลาศ อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย
ตำแหน่ง	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ

